Françoise

Sagan

ROMANAS

pasiklydęs veidrodis

PASKUTINIS SAGAN ROMANAS

Françoise

Sagan

Françoise Sagan

Pasiklydęs veidrodis

Iš prancūzų kalbos vertė
VIOLETA TAURAGIENĖ

baltų lankų
rinktinė proza

baltos lankos

UDK 821.133.1-31
Sa58

Versta iš:
Françoise Sagan, *Le miroir égaré*,
Éditions Plon, Paris, 1998

Redaktorė
Diana Bučiūtė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrida Juozapaitytė

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, įskaitant padarymą viešai prieinamais kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas parduodant, nuomojant, teikiant panaudai ar kitaip perduodant nuosavybėn.

Draudžiama šį kūrinį, esantį bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISSN 1822-6930
ISBN 978-9955-23-619-1

Copyright © Plon, 1996
© Violeta Tauragienė, vertimas
į lietuvių kalbą, 2012
© Baltų lankų leidyba, 2012

Skiriu seseriai Suzanne

I SKYRIUS

Ta vasara Paryžiuje prasidėjo kaip rimta, tinkanti darbui, romantiška senų laikų vasara: gaivūs, permainingi, anksti išaušantys, laukais kvepiantys rytai, ilgos popietės šviečiant valdingai nesikeičiančiai saulei, slenkančiai per Egipto mėlio dangų – tokį dangų iš atviruko, – kuris kantriai laukdavo vakaro, kad vėl taptų paryžietiškas, kitaip tariant, pastelinis, apdryžęs, įtartinas, su plaukiančiais rausvais ir pilkais debesimis, visiškai tokiais pačiais kaip to tūkstančio, dešimties tūkstančių, šimto tūkstančių vasarų debesys. Tą vasarą Paryžius ir vėl tapo nenusakomo amžiaus ramiu, baltu, nepriklausomu ir prabangiu miestu, kad ir kokie turizmo sukelti netikėtumai jo laukė. Paryžius ir vėl buvo įvairus ir prašmatnus, o visos jo architektūrinės grožybės stūksojo kaip šauktukai, apskliausti bulvarų skliaustų, paryškinti visų lapijos dešininių, kairinių kirčių ir diakritinių ženklų bei lėto, žalio, lankstaus upės kablelio, sulaikančio jo paradą: tas miestas, taip dažnai pasislėpęs žiemą, dabar skendintis rūkuose ir cheminėje tyloje, tokioje svetimoje žemei – jam pačiam, – kuri kartais darydavo jį priešišką labiausiai jį įsimylėjusiems miestiečiams, Paryžius, kuris jau nebuvo nei prieglobstis, nei gundymas, Paryžius, kuris jau nebuvo ritmas, Paryžius, kuris kėlė baimę...

Vairuotojas pasuko raktelį ir sustabdė variklį, ji išgirdo jį melancholiškai kosčiojant, taip visuomet, prieš amžinai nutildama, kosti garsioji Traviata. Gatvė buvo tuščia, tačiau gyva, nes saulė šokčiojo nuo vieno stiklo prie kito, nuo baro vitrinos prie teatro vitrinos priešais, ji atšokdavo nuo visų atraminių tos siauros gatvės prie Operos teatro paviršių. Gatvė, kurioje karaliavo teatras, įjudviejų teatras, tai, kas netrukus taps įjudviejų teatru, Fransua ir jos teatru. Beje, kur dingo Fransua? Kas atsitiko, kad jis dar neatvėrė jai taksi durelių su triumfuojančia veido išraiška, kaip vakar, kaip užvakar, kaip visas tas ankstesnes dienas, kai ji sulig kiekviena diena jautėsi vis labiau sugniuždyta? Ji puikiai žinojo: tai buvo tik dar viena n-oji pjesė n-ąjį Paryžiaus sezoną ir tai bus n-oji sėkmė arba n-oji nesėkmė. Kodėl ji kėlė jai tokį siaubą, tokį žabangų įspūdį? Ji niekada nebuvo karštakošė, kad ir ką aiškintų vieni ar kiti. Jos būdo bruožus, kaip ir jos reputaciją, nuolat išdidindavo, paryškindavo atsikišę skruostikauliai, didelė burna ir kūno laisvumas, paaiškinamas jos pusiau Puatjė krašto, pusiau čekiška kilme. O vis dėlto nei savo nesenoje praeityje, nei ankstesniais kvailysčių metais ji niekada nesinaudojo slaviškais kerais ir temperamentu, kuris jai būdavo taip noriai priskiriamas. Fransua, šatenas, šatenas nuo žvilgsnio iki plaukų šaknų, matine veido oda, nerangių mostų, nors galiausiai jie tapdavo grakštūs, Fransua buvo egzotiškas kitaip...

– Vadinasi, nepasirašom?

Fransua atidarė jos dureles, dvilinkas ištiesė jai ranką ir nejučia nusijuokė, pamatęs išgąstingą Sibilės veido išraišką.

– Nori, kad viso to atsisakytume? Žinai, jie ketina pastatyti tą pjesę patys. Jie pasikvies Lefranką pagrindinio meilužio vaidmeniui, kokį nors „efektyvų" režisierių, o mudu kaip visad liksime tik kukliais adaptuotojais, gal kartais ramiai išplauksime

į plačius vandenis spektakliui sulaukus sėkmės. Jei šitaip tau geriau, širdele...

Jis juokėsi iš esmės nesijuokdamas. Švelnus jį apnikęs nerimas darė pakenčiamą jo „karštakošišką" žavesį, suromantino ar suherojino jo rizikos pomėgį – paties Fransua ir jo artimųjų akyse, – o jo garbės troškimą darė sąžiningą. Juoba kad tuo pačiu metu jis be jokios pagiežos siūlė Sibilei atsisakyti to ir buvo tam pasiryžęs. Čia ir slypėjo jo stiprybė ar sumanumas, ar suktumas: leisti Sibilei laisvai dalyvauti jo beprotybėse, niekad neversti jos to daryti ir nesupykti, jei ji jų atsisakys. O ko ji atsisakė per dešimt metų? Nieko.

Tai kodėl jis darė įspūdį paklusnaus ir kantraus vyro, gretinamo su nepastovia ir įspūdžiams pasiduodančia moterimi? Tiesą sakant, ji atsisakė tik vieną kartą: tuo šiurpiu teisių pasidalijimo su ta čeke našle isterike atveju. Ir buvo visiškai teisi, sprendžiant iš jų įpėdinių bankroto. Ir vis dėlto... Prisimindamas tą istoriją, kurią jis pavadino „Vilkės istorija", Fransua gūžčiojo pečiais ir juokėsi su draugais – įudviejų draugais, – taip, lyg prisimintų vieną iš jos beprotybių. Ak, ji jau nebežinojo... Jai atrodė, kad ji jau dešimt metų teisi jo atžvilgiu, ir lygiai taip pat dešimt metų atrodė, kad, būdama teisi, ji klysta. Tai buvo bjauru, labai bjauru tokiam vertinimų nekenčiančiam žmogui kaip ji...

Ji įsitvėrė į jo švarko skverną. Vis dar sėdėdama mašinoje timptelėjo už jo ir priglaudė veidą, tarsi norėtų nutraukti bet kokį ginčą. Juodu siejo ir šitai: tas nuostabus įsimylėjimo absurdiškumas, ekstravagantiška jo trukmė, tai, kad jie liko tokie įsimylėję vienas kitą, tokie ištikimi vienas kitam, tokie savotiškai verti tos meilės, kurią paskelbė prieš dešimt metų, puikiai žinodami, ką daro. Tiksliau pasakius, puikiai žinodami, ką reiškia meilės ar kokių nors meilės ryšių trajektorijos Paryžiuje tais laikais, jų

amžiuje ir jų aplinkoje. Jiems abiem pasisekė, kad turėjo laimingą vaikystę ir gerą fizinę sveikatą, abu jautė vienodą aistrą romantikai, literatūrai, o ypač vienodą pasibjaurėjimą žiaurumu, nelaime, mazochizmu. Žodžiu, vienodą potraukį prie to, kas, rodės, išnyko drauge su tuo pavargusiu ir varginančiu šimtmečiu, nors buvo jo druska ir medus, ir ką jie abu vis dėlto įvardijo nupigintu žodžiu „laimė". Ir kas jiems visada buvo svarbiau už visa kita.

– Eikš, – ištarė jai prie ausies Fransua, – jie tavęs laukia.

Tempdamas už alkūnės, jis ištraukė Sibilę iš mašinos, sumokėjo vairuotojui ir nusivedė ją į teatrą, kur ji išgirdo save šnabždant, lyg būtų priešiškoje šalyje.

– Kodėl aš?

– Todėl, kad jie laukia gražios, supratingos, nepaprastos Sibilės Delrė, kuri vertė karalienės Elžbietos laikų pjeses, o dabar verčia Rytų Europos šalių pjeses. Jos jie laukia dar nekantriau nei Fransua Rosė, jos seno bendradarbio ir mylimojo.

Jis nepakeitė įprastinio savo balso, kai vedė ją per dulkiną teatro vestibiulį, kurio grindis dengė pilkas, iki ataudų nusitrynęs vilnonis ratinas. Pastumdavo girgždančias duris, surasdavo nesurandamą jungiklį ir, tempdamas ją už rankos, priversdavo bėgti tuo grėsliu koridoriumi, tokiu pat grėsliu kaip ir visa kita „jų" teatre. Vieta, kur ji matė mažiausiai trisdešimt pjesių, tačiau kurios gelmių vis dar nepažinojo: pavojingi laiptai, per trumpa rampa, asimetriška ir per didelė fojė, kur kažin koks pelėsių tvaikas trukdė aiškiai įsivaizduoti jaudulio, malonumo, baimės ir nervingumo atmosferą, nors ji ten viešpatavo kitados ir, regis, tebeviešpatavo kai kuriais vakarais... Fransua traukė ją už riešo, ir dėkui Dievui, nes ji vis klupdavo. Jis žengė priekyje, lyg koks žvalgas keistai painiuose takuose, eidamas per koridorius su nuorodomis „Ložės", „Administracija", „Direkcija" kaip jų žinovas, rodydamas pirštu tris pavojingus baltai pabrėžtus laiptelius

arba lemtingą puslaiptį, arba 90 laipsnių posūkį, paįvairinančius jų kelią. Ji sekė jam iš paskos...

Bet staiga ji sustojo prieš dvigubą jų atspindį įrėmintame veidrodyje, per daug apsunkintą medžio apdailos, ir valandėlę stebėjosi, matydama tą aukštą, dailią šviesiaplaukę, taip išsigandusią, slenkančią paskui tą aukštą vyrą, tokį nesuvaržytą, akivaizdų tos vietos ir jos pačios savininką. „Tas veidrodis tikrai romantiškas", – tarė ji sau, nusprendusi, kaip ir kiekvienąsyk, kai užslinkdavo nerimas, galvoti apie ką nors kita. Ne, beje, ne apie ką nors kita, o apie kažką išvestinį iš pagrindinio rūpesčio, kurio ji atsikratė laikinai, bet iš tikrųjų tik pasitelkusi protą: taip iš rankų išmetamas pernelyg karštas daiktas arba taip atminčiai leidžiama neįsiminti pernelyg aštraus skausmo ar malonumo. Sibilė jau seniai, kiek tai buvo įmanoma, vengdavo bet kokios sunkia vadinamos situacijos ar tokios, kurios palengvinti nesugebėdavo.

Kažkas tame veidrodyje piršo mintį, jog nesuskaičiuojama daugybė porų regėjo jame save per nuotykingą ir komercinę to teatro karjerą jau... beveik visą šimtmetį, kad nesuskaičiuojama daugybė porų regėjo jame save ir instinktyviai, kaip ir ji, stengėsi nuo jo nusisukti.

Sibilė lengviau atsikvėpė. Tasai bėgimas lyg persekiojamiems į pragarus užtruko ne ilgiau kaip tris minutes. Jie nei pavėlavo, nei atbėgo anksčiau, nors Fransua ir buvo įsijaudrinęs. Sibilė sustojo, ištraukė iš jo delno savo riešą ir, leisdama nurimti širdžiai, atsirėmė į koridoriaus sieną. Fransua žvelgė į ją šypsodamasis, nuleidęs rankas, su atsirišusiu kaklaraiščiu, su užkritusia ant akies plaukų sruoga. Jis įkvėpė oro, paskui iškvėpė, košdamas jį pro dantis kaip priešišką elementą. Perbėgo blizgančiomis, gyvomis, beveik provokuojančiomis akimis per Sibilės veidą, ir vieną sekundės dalelę ji klaustelėjo savęs, ar jis ją bent truputį pažįsta.

– Jau geriau? – paklausė jis.

Ji papurtė galvą, ieškodama atsakymo, kurio neturėjo. Jie buvo nusprendę, ryžtingai, jau prieš šešis mėnesius, tuomet, kai vertė tą pjesę, patys ją pastatyti, pastatyti taip, kaip jie įsivaizdavo, tik taip ir niekaip kitaip: tai reiškė, kad reikėjo įdėti į ją pinigų, pasiskolinti, nes jie jų neturėjo, prisiimti materialinę ir net moralinę riziką, o tai jiems buvo nauja. Galiausiai jie laimės arba pralaimės, pasirodys esą gabūs arba pretenzingi, ir tai nulems vienas vienintelis vakaras. Kad ir kokie atsitiktinumai ir neteisybė jų lauktų, pralaimėję jie tikriausiai turėtų vėl viską pradėti iš naujo. Pralaimėjimą jiems, aišku, atleistų: į juos žiūrima palankiai, jais pasitikima, ankstesnės jų kaip teatro vertėjų pastangos ir sėkmės prie to gerokai prisidėjo. Jų amžius buvo tinkamas, kad sulauktų pasisekimo Paryžiuje. O galiausiai ir jų meilės istorija buvo tarsi galutinis jų tinkamos žmogiškos kokybės sertifikatas... Juk 1990 metais buvo nedaug vardų, liudijančių, kad gyvenimas dviese galioja, kad juntamas suinteresuotumas gyventi santuokoje. Ir šia prasme jie niekuo nerizikavo. Sėkmė įtrauktų juos šiek tiek giliau į tą pradinį jų būties aksomiškumą, nesėkmė leistų jiems įrodyti, kad turi humoro jausmą ir solidarumo, du bruožus, kurių nepripažinti nešautų į galvą net geriausiems jų draugams.

Sibilė nusijuokė, atidarė rankinuką, išsitraukė pudrinę ir skubiai, griežtai nužvelgė save veidrodėlyje, plekšnodama per blizgančias vietas ant skruosto ir ant smakro, paskui kietai, beveik žiauriai sučiaupė lūpas. Vėl įkišo skaistalus į rankinę ir, pakėlusi akis į veidrodį, savęs paklausė, kas sieja tą nediduką kasdienį atspindį, tą nebylią asmens tapatybės nuotrauką, kurią ji ką tik pakoregavo savo pudrinėje, su ta moterimi visu ūgiu, tokia įtartina, į nieką nepanašia, tame didžiuliame per daug išpuoštame veidrodyje. Ir dar nustebo pamačiusi, kad kažkas

kitas įslinko į tą veidrodį, vyras, kurį ji slėpė ar kuris slėpėsi už jos, vyras su užkritusia plaukų sruoga, paryškinta gelsvos koridoriaus šviesos, kuris, truputį išsilenkęs per jos nugarą, ką tik prisiglaudė kakta jai prie peties. Ji aiškiai atpažino Fransua galvą ir kaktą tik tą akimirką, kai jų oda susilietė.

Dabar jis laikė ją apglėbęs, apkabinęs rankomis iš abiejų pusių, o paskui suėmė jos liemenį, bet galvą atlošė ir taip pat žiūrėjo į jų atspindį tame išbadėjusiame veidrodyje kaip į nepažįstamą porą. Sibilės kostiumėlis, rusvas ant kiek tamsesnės palaidinės, paryškino jos veido įdegį: saulė patamsino jos odą per vieną pastarųjų kuklių savaičių, kai ji lankėsi Tureno apylinkėse. Šviesūs Sibilės plaukai žvilgėjo prietemoje, ir rodės, kad iš neryškiai apibrėžto jos pačios kūno išniro ir gimė tas vyro kūnas su rūdžių spalvos plaukais ir akimis, su plonais paauglio riešais, prie kurių buvo prikibusios dvi didelės plaštakos, dabar prigludusios prie sulamdyto Sibilės kostiumėlio. „Jie panašūs į išgėrusią porą, porą iš 1900-ųjų", – tarė ji sau paskubomis, su polėkiu ir pašaipiai, net nusijuokė, ir tas juokas gal būtų juos paskatinęs eiti toliau savo keliu, jeigu ta viešnamio šviesa nebūtų staiga užgesusi ir palikusi juodviejų tamsoje, juolab priešais tokį nepaprastą, jaudulingą vaizdą, tarsi įkibusį į jų akių tinklainę. Toksai nerealus Gran Ginjolio teatro pasirodymas, ji nė nežinojo, ką apie jį galvoti, nors Fransua jis taip nepaveikė, nes jis netrukus pasuko ją į save ir, suspaudęs tarp kojų, mažais žingsneliais nuvedė tamson, prie paskutinio to pragariško koridoriaus posūkio, kur ji prisiminė, jam dar nespėjus jos parversti, pastebėjusi vasarinę supamąją kėdę, irgi visiškai pasiklydusią. „Ak, žinoma!.. Juk teatre buvo vaidinama Oskaro Vaildo pjesė *Kaip svarbu būti rimtam!*" – prisiminė ji, kol mylimasis, prie jos prigludęs, sunkiai alsavo, o ji leidosi jo užvaldoma, sugundyta, bet nuraminta.

II SKYRIUS

Anri Bertomjė buvo pats teatro gražuolio nesvarbu prieš kurį karą įsikūnijimas. Prilaižytais plaukais, kažkokiu neaiškiu skaistalu išilgintom akim, peršančiom mintį apie įpročius, kurių jis neturėjo, maža per daug išryškinta burna su per lygiais ir blizgančiais dantimis, jis atrodė ne tiek išėjęs iš mados, kiek išsiblaškėlis mados atžvilgiu, ir tai galėjo suklaidinti, nes mada jam labai rūpėjo.

Jau daugiau nei dvidešimt metų jis tarėsi esąs Operos teatro administratorius, nors buvo jo savininkas, dvidešimt metų, pasislėpęs už tos šmėklos, kartojo ne itin įdomių, bet padorių pasisekimą turinčių pjesių spektaklius arba nuomodavo jį provincijos trupėms, trumpai tariant, jis jau dvidešimt metų administravo tą teatrą kaip eilinę įmonę. Tačiau to nepakako, nes jam teko susirasti pagalbininkę – administratoriaus padėjėją, direktoriaus padėjėją ir bendrasavininkę, aiškiau sakant, jis gavo parduoti pusę teatro vienai moteriai, pakankamai turtingai, kad galėtų jį sau pasidovanoti. Naujoji atvykėlė iš tikrųjų nebuvo naujokė Paryžiuje – prieš dvidešimt trisdešimt metų čia aktoriavo, nors jos vaidmenys niekam neįsirėžė į atmintį. Jos niekas neprisiminė. Buvo žinoma tik tiek, kad ji – be galo turtingo Dortmundo pramonininko našlė ir kad po ilgos ir vaisingos tremties sugrįžo į Paryžių. Taigi, nors jos visiškai niekas neprisiminė, visi žinojo

Munos Fogel vardą. Sibilei ir Fransua buvo įdomu su ja susipažinti.

Jos dar nebuvo kabinete – veikiau salone, – kur jų jau laukė Bertomjė, kai jie galiausiai jame išdygo. Vos tik jie įžengė į tą kambarį, ryškiai apšviestą brangių sieninių lempų, akivaizdžiai įkurdintų čia tos moters, Sibilė iškart patikrino, kaip jiedu su draugu atrodo, ramiame veidrodyje, kabančiame virš židinio, ir ją dar kartą nustebino ta ramybė, tas beveik neutralumas, kuriuo alsavo pora, ką tik patyrusi pasitenkinimo viršūnę; ją stebino ramybė, visuomet stojanti po malonumo šėlo, ir tai, kad neįmanoma įžiūrėti to šėlo pėdsakų jį patyrusiųjų veide.

Bertomjė pakvietė juos atsisėsti, ir ar dėl tos vietos, ar dėl aplinkybių jam pavyko atrodyti karikatūriškai. Įprastinį savo personažą jis praturtino posakiais ir judesiais, kurie kitomis aplinkybėmis Sibilę būtų prajuokinę, bet dabar jis kreipdavosi tik į Fransua, o tas nusukdavo akis. Ji jautėsi pernelyg apdujusi, pernelyg gerai, pernelyg atskirta nuo bankinių reikalų, kurie, be jokios abejonės, iškils šiame kabinete, ji, aišku, jautėsi nusiteikusi pernelyg poetiškai. Kam jai painiotis į teisinius dalykus, juk ji viso labo netyčia aptiko tą pjesę viename čekų žurnale ir ją aistringai pamėgo, pasidalijo ta aistra su Fransua, susirado jos autorių, susipažino su juo, o paskui, po ankstyvos autoriaus mirties, išvertė ją tiksliai, kaip tik galėjo, kaip visada padedama Fransua. „Svarbiausia juk kaip tik šitai", – tarė ji sau, užplūdus romantiškai nuotaikai, kurią paaiškino tuo netikėtu sustojimu koridoriuje, tačiau kuri iš tiesų pirmiausia buvo lyriška. Svarbiausia buvo ta pjesė, tas nepažįstamasis, numiręs beveik vienišas niūrioje sanatorijoje, tas nepažįstamasis, kurio talentą, neviltį ir humoro jausmą ji ketino pamėginti atskleisti daugiau ar mažiau dėmesingai publikai.

– Mūsų brangioji Muna atsiprašo: ji vėluos dešimt minučių, – pasakė Bertomjė ir pasitrynė rankas, nors buvo neaišku, ar tas vėlavimas jį suerzino, ar sužavėjo. – Mes, aišku, galime pradėti ir be jos, – toliau kalbėjo jis, ir kažkas pašaipaus bei atsainaus jo balse rodė, kad jis visai nesidžiaugia dalydamasis savo galiomis.

Fransua sureagavo iškart.

– Mes niekur neskubam, ir tai būtų nelabai gražu, ar ne? Aš dar neturėjau laimės susipažinti su ponia Fogel, bet verčiau jau pradėti aptarimą drauge su ja.

– Kaip pageidaujate, kaip pageidaujate... – ištarė Bertomjė atlaidžiai šypsodamasis, be jokio linksmumo. Ir Sibilė dar kartą nustebo, kaip greit galima susidraugauti ar tapti priešais Paryžiuje: Bertomjė tūžo, kad jam reikia laukti tos nelaimėlės, kuri, sugrįžusi į Paryžių po dešimties metų, praleistų Austrijoje, ir įsitvirtinusi čia su krūvos markių pagalba, vis dar nesijautė labai laisvai. Dėl to Sibilė instinktyviai pajuto jai simpatiją: neišraunamas refleksas, kartais nevykusiai sužadinamas, ją traukė prie personažų be pusiausvyros. Beje, už durų kažkas sukosėjo, sakytum nedrįstų pasibelsti, ir Bertomjė sušuko iš džiaugsmo pamatęs įžengiant garsiąją Muną.

Muna Fogel buvo viena iš tų moterų, kurios vadinamos gerai išsilaikiusiomis nuo trisdešimties metų, tokia delikati trumparegė moteriškė, kuri apsirikdavo pristatydama svečius ir per ilgai dėkodavo jiems atsisveikinant, viena iš tų moterų, kurias trypia visi, kas netingi, bet kurios galiausiai būna apgintos iki panagių kokio nors vyro, dažniausiai labai galingo. Švelnūs jos plaukai, didžiulės beveik violetinės akys, per ryškiai apibrėžtos ir truputį virpančios lūpos atrodė gana patraukliai. Sibilės žvilgsnis neapsistojo ties perlų vėriniu nei ties dviem žiedais ant senesnių nei veidas rankų pirštų. Viskas buvo labai prašmatnu. Ir ji pati,

ne ką teišmananti apie brangenybes, pripažino šių kokybę, kaip būtų padariusi bet kuri bet kurios aplinkos moteris.

– Muna, brangioji, štai Sibilė, kurios darbai tau taip patinka, o štai Fransua, kuris jai padeda ir kuris nenorėjo pradėti be tavęs!

Fransua dirbo su Sibile jau šešeri metai, jiedu drauge versdavo ir pritaikydavo scenai pjeses, kurias jų paprašydavo išversti ar kurios jiems patikdavo, tačiau pakako to, kad pernai didelių tiražų moteriškuose žurnaluose buvo išspausdinti keli reportažai, pavyzdžiui, su rubrika „Moterys dirba", skelbiantys atradimą, jog galima būti elegantiškai ir dirbti savo galva, pakako kelių tokių straipsnių, ir Sibilės vardas išstūmė Fransua vardą laikraščiuose ir jų komentaruose. Fransua abejingumas šiuo atžvilgiu kėlė Sibilei nevilţį, ir ji prasižiojo, norėdama atitaisyti padėţį, bet per vėlai: Fransua jau pasilenkė prie Munos.

– Tikiuosi, vieną dieną jūs įvertinsit ir mano darbą, – ištarė jis šypsodamasis.

Jis suėmė Munos ranką ir švelniai pabučiavo, kaip 1900 metų pjesėje. Muna plačiai nusišypsojo, ir visi jai atsakė tokia pačia šypsena, paskui ji atsisėdo į fotelį, atsipalaidavusi, net krestelėjusi į priekį galvą taip, lyg turėtų per daug plaukų, – „nors taip toli gražu nėra", pamanė Sibilė.

– Na, aš beveik neturėjau laiko jos perskaityti, bet man be galo patiko jūsų pjesė... – prabilo Muna spigiu balsu, nuo kurio jie pašoko.

Toji dirbtinė intonacija buvo išlaikyta visą valandą. Ir, pakalbėję apie tą pjesę ne daugiau kaip dešimt minučių, jie išsiskyrė, užtikrinę vieni kitus, kad yra nusiteikę geranoriškai ir tiki bendra ateitimi.

O svarbiausia – svarbiausia sutarę štai ką: kadangi jų režisūros ir vaidybos supratimas labai skiriasi, Operos teatras apsiribos

tuo, kad išnuomos savo sienas, savo techninius darbuotojus, trumpai tariant, savo veikiantį teatrą Sibilei ir Fransua ateinančiam sezonui – o tai reiškė milijoną skolos nuo pat pradžių. Vienintelė praktiška paguoda Sibilei buvo antrosios šio kabineto durys, pro kurias išėję jie be jokių koridorių ir kliūčių atsidūrė teatro fojė, tik iš kitos pusės. Ir kai Sibilė dėl to nustebo, Bertomjė ėmė kvatoti:

– Tik nesakykit man, kad jūs atėjote „tuneliu"! Paryžiuje nebėra žmogaus, kuris rinktųsi tą labirintą!..

Fransua, ne savo valia už tai atsakingas, žvilgtelėjo į ją suraukęs antakius, ir ji dar sykį sudvejojo jo nekaltumu. Kita vertus, juk jam nereikėjo... Kita vertus, jis norėjo ją nuraminti... Kita vertus, ji juk ir pati visai nepažinojo to teatro... Kita vertus... kaip visada Fransua poelgius lydėjo šimtai „kita vertus".

III SKYRIUS

Per tas šešiasdešimt minučių jie apsikeitė begale banalybių ir pačios ryškiausios jų buvo, be abejonės, Munos Fogel; kitą savaitę Bertomjė surengė prašmatnią vakarienę jos grįžimui į Paryžiaus teatrinę ir šiaip aukštąją visuomenę atšvęsti, ir Paryžiaus aukštuomenė nebuvo apvilta. Ji turėjo jau retai pasitaikantį švelnių jausmų, akivaizdybių, įsitikinimų ir naivybių arsenalą. Su ašaromis akyse ji jiems nupasakojo kančias, kurias jai sukėlė teatro konformizmas, viešpataujantis Dortmunde, pramoniniame Rūro mieste, kur jos vyras susikrovė turtus „per kažkokią istoriją su rutuliniais guoliais, vargšelis, aš apie juos ničnieko neišmanau, turiu prisipažinti... Beje, Helmutas neteikė tam didelės reikšmės". Ji gyrėsi, jog tik gerokai vėliau pasidavė Paryžiaus ir šito teatro žavesiui ir grįžo į jį ne iškart, nes būtų tekę palikti Helmutą vieną savaitgaliais tarp jo gamyklų. Juk „negali būti tikra žmona ir tikra aktore vienu metu, argi ne?" – su tokiu klausimu ji nuoširdžiai sielvartingai kreipėsi į Bertomjė, – tas pašėlusiai mirkčiojo akimis iš įsiūčio, – į Sibilę – toji raudo iš noro nusikvatoti, – ir į Fransua, kuris – o stebukle! – priminė pritarimą įkūnijančią statulą: „Kaip teisingai jinai pasielgė! Kokia žmoniška pasirodė esanti!" Sibilei dėl to buvo gėda, nors labai dažnai Fransua nekantrumas, jo kritiškas nusiteikimas, intelektualiniai susierzinimai ar jo tikroji kultūra privesdavo jį iki kraštutinumo

ir prie įniršio protrūkių, dėl kurių paskui abudu apgailestaudavo. Jį apimdavo įtūžio priepuoliai, nukreipti prieš tuos, kuriuos jis vadindavo padugnėmis: kvailius, garbėtroškas, neišmanėlius ir pasipūtėlius, įsigalėjusius dėl nūdienos papročių, tam tikro proto ištvirkimo ir kvailinančio televizijos įsiviešpatavimo. Taigi Sibilė turėjo pasidžiaugti jo kantrybe šią akimirką, nors apskritai labiau nerimavo dėl kitko: juk Fransua lyg ir niekad nebuvo linkęs pasiduoti atkakliai sėkmės, klausytojų dėmesio pritraukimo gražbylystei. Jis pernelyg daug metų garsiai maištavo, ir nors tai nulėmė jų santykiškai nestabilią būtį, vis dėlto jiedu gyveno nuostabų gyvenimą, nes, padedami gerų draugų, patyrė visus gerovės privalumus, – nors iš tikrųjų ji nerūpėjo nei vienam, nei kitam. Tiesą sakant, be tų namų Monparnase, per stebuklą nusipirktų prieš dešimt metų, už kuriuos tik neseniai baigė išsimokėti, be šiokių tokių pajamų už autorines teises iš užsienio už įgdviejų vertimus, atskirai kiekvieno ir bendrus, be minimalaus mėnesinio atlyginimo, kurį Fransua gaudavo iš vieno poezijos leidėjo, vertinančio jo išmanymą ir aistrą, be jos algos viename didelio tiražo frankofoniškame žurnale, praktiškame ir sykiu moralizuojančiame žurnale nedirbančioms moterims bei jo paties algos, taigi, be šitų menkų santaupų, jie beveik nieko neuždirbdavo – net jeigu dėdė Emilis, tas paslaptingas moterų nekenčiantis Fransua giminaitis, retkarčiais ir atsiųsdavo kokį čekį savo vieninteliam sūnėnui, net jeigu turtingi Fransua ir Sibilės draugai tapdavo jiems kur kas aistringiau meilesni. Nors buvo kviečiami visur ir dažnai, jie jau išaugo iš tos ar kitos aplinkos čičisbėjų amžiaus: vieną gražią dieną jiems teks įsisąmoninti, kad jie jau suaugę, ir neužsimiršti per ilgai puoselėjant nerūpestingumą, kurį jų laikas pasmerkė kaip pavojingą (be to, dar nusikalstamą).

O štai dabar ji važiavo namo Munos Fogel automobilyje, atsiduodančiame oda ir kvapnia egzotiška mediena, – naujoji pažįstama pasisiūlė parvežti ją, apgailestaudama, kad jiedu neturi savo transporto priemonės: „Nesuprantu, kaip jūs be jos išsiverčiate!" Ir pagrasino pirštinėtu smiliumi: „Mudvi pasikalbėsime kaip moteris su moterimi", ir jos pasileido lėkti, palikusios abu vyrus ant šaligatvio, atrodančius vienodai išvargusius. „Monparnaso bulvaras! – pakartojo Muna Fogel savo vairuotojui; paskui, geidulingai atsilošusi ant pagalvių: – Monparnaso bulvaras... Na, aš ir prisiūžavau jame, labai gerai prisimenu!" Ir atsiduso iš pasitenkinimo, palinkčiojo galvą, sveikindama tą ūžavimą ar savo gerą atmintį. Regis, ji negalėjo atsispirti norui išreikšti mimika visus savo žodžius, ir kartais tai atrodydavo labai keistai.

– Regis, dabar jau niekas nebemoka ūžauti... Jaunoji karta lyg ir nebemoka linksmintis... – toliau neviltingai kalbėjo Muna Fogel, – vargšeliai... nedarbas! AIDS! Ak, šiais laikais nebėra noro būti dvidešimtmečiu!

– Aš norėčiau, – patikino Sibilė, – kartais labai norėčiau.

Atsakymo nuoširdumas akimirką atėmė Munai žadą, o Sibilė aiškino toliau:

– Kad neatrodytų, jog jiems pavydi, visuomet sakai, kad gailiesi savo dvidešimties metų, nors jų metus niekini. Man tai atrodo primityvoka.

– Nagi jūs visiškai teisi!.. Visiškai teisi! (Vis dėlto Muna nebuvo užsispyrėlė.) Kartą viena iš mano senų draugių pasakė: „Man tai visai vis vien, aš amžių jaučiu savo arterijomis!" Aš jos pasigailėjau! Juk nedera, – toliau aiškino ji linguodama galvą, – šitai sakyti žmonėms, kurie... kuriems... kurie jus pažįsta... ir žino jūsų amžių.

Sibilė nusijuokė: praėjus susierzinimui, kurį sukėlė šita be galo turtinga prodiuserė, paskutinę akimirką atsisakiusi įdėti kelis frankus į jų avantiūrą ir taip privertusi juos vėl imtis sunkių žygių, ji jai atrodė veikiau simpatiška. Paryžius dar nesunaikino visų tos mažytės kino figūrėlės jausmų.

– Gaila, kad jūs su mumis nedirbate, – pasakė ji veikiau norėdama būti maloni negu įsitikinusi, nes netikėjo kilniasieliais atsarguoliais. Ir ją nustebino nelauktas bendrakeleivės susijaudinimas.

– Suprantate, Sibile... ar galiu kreiptis į jus vardu? Ar jūsų vardas rašomas su viena, ar su dviem „l"? Tiek to! Suprantate, Sibile, jam svarbu tik jūs... Juk tas nelaimingas vaikinas čekas jums patikėjo savo autorines teises, ar ne? Be režisieriaus ar aktoriaus, dar gali būti ir kita interpretacija, apie kurią... apie ką... galima būtų pakalbėti. Paklauskite Bertomjė, jis geriau už mane moka kalbėti apie tuos dalykus (Dortmunde aš ir mąstyti atpratau), pasitarkite su Fransua. Taip bus dar geriau. Fransua žinos, ką aš turiu omeny! Taip, taip, taip... Žmonės geidžia vardo, brangute, arba jie geidžia pasijuokti. Taip, taip, taip, paklauskite Fransua, – užbaigė ji kalbą vaikišku, patikliu balsu, vis stipriau plekšnodama jai per ranką, sakytum Sibilė būtų benualpstanti.

Vairuotojas jau darė dureles. Jie atvažiavo ten, kur reikėjo, ir nežinanti, ką galvoti, Sibilė išlipo iš mašinos, keliskart sumurmėjusi „ačiū" Munai, o ta susižavėjusi jai per stiklą siuntė bučinius – kol automobilis dingo iš akių.

Sibilės ir Fransua namą Monparnaso bulvaro viduryje nuo gatvės skyrė kitas pastatas. Praėjęs pro arką, atsidurdavai priešais aptriušusią pievą, kurioje snūduriavo, lyg netyčia ten pastatyti, du provincijos tipo namai, vienas tuščias ir uždarytas nuo pat pradžių, o tiesiai už jo – jų namas. Jis jiems atrodė per

didelis tais metais, kai jiedu susitiko, kai Fransua jį nuomojo, ir net vėliau, kai jie jį nusipirko. Tuomet tai buvo tik kambarys su lova, tik vienas kambarys, prie kurio meilė pridūrė laukimą, skubėjimą, polėkį, sąžinės graužatį ir malonumą, didžiulis kambarys su amžinai uždarytomis langinėmis, apsuptas kitų anonimiškų kambarių, be šviesos, be paskirties. Paskui pamažėle, kai jie, dalydamiesi gyvenimu, abu laisvėjo, kai iš tikrųjų pradėjo mylėti vienas kitą, langinės buvo atidarytos ir kiti kambariai pasirodė irgi besą naudingi: drabužiams, lagaminams, voniai, o galiausiai virtuvei ir rašomajai mašinėlei. Bet nors dabar jie jau turėjo kambarių „kitiems", kur galėjai išskleisti sofą ir pakloti patalą, vis tiek namais jiems liko jų andainykštis kambarys – jų istorijos, pirmųjų jų gaisrų pradinė vieta. O išgirdę žodį „būstas" kiekvienas automatiškai – kitam to net nežinant – įsivaizduodavo save apsuptą prietemos, tą anų laikų lovą, labai žemą, be rėmo, ir virtuvinę kėdę, ant kurios mėtosi paskubom nusviesti drabužiai.

Kaip tik tame kambaryje, ant to čiužinio, dabar jau tapusio dalimi šviesaus medžio lovos, priderintos prie knygų lentynų ir komodos, Sibilė ir atsigulė. Priešais ją, iš abiejų į veją atvertų stiklinių balkono durų pusių, kabojo du nežinomo tapytojo paveikslai, kurių spalvos jau buvo išblukusios, bet, Fransua supratimu, „jų atspalvis tik dar labiau pašvelnindavo Sibilės akis". Notaro krėslas, žemas stalas Fransua pusėje (ant jo buvo prikrauta plokštelių, kasečių ir stovėjo rašomoji mašinėlė) ir mažas sulankstomas staliukas po kambarine gėle kampe – štai ir visas apstatymas. O dar ant kitos sienos – trys pusiau abstraktūs, pusiau figūriniai paveikslai, bet jų oranžinė spalva, tokia pati kaip ir užuolaidų, saulėtą dieną suteikdavo tam kambariui savotišką apšvietimą ir šilumos, kuriais Sibilė vasarą pasinau-

dodavo. Tik norint sulaukti tos saulės, reikės ištverti žiemą ir visas negandas, darbą ir baimes, kurias tas tekstas jiems užkrovė ir dar užkraus. Tas tekstas buvo toks gražus ir toks liūdnas savo gražumu, kad Sibilė juolab jautėsi neturinti teisės jį iškraipyti. Jo autorius, jaunas čekas, jau ligonis, kai ji susipažino su juo Paryžiuje, apsuptas neišbrendamo skurdo, perleido jai raštu teises į jį prieš mirtį. Ir ji jautėsi su juo tiek pat solidari, kiek ir už jį atsakinga. Tas Antonas truputį mylėjo ją... „Labai!" – tvirtino Fransua, bet Fransua buvo nusprendęs tikėti, kad visi vyrai ją įsimylėję, – o tai juk moteriai – paguoda... ir būtų buvusi dar didesnė, jei jis nebūtų įtikėjęs dar ir tuo, kad ji nejautri jokiems meilės žodžiams, išskyrus jo žodžius.

Namai buvo siaubingai apversti. Sibilė neturėjo kada užsukti į juos dieną ir sutvarkyti tai, ką Fransua sujaukė per išsiblaškymą. Ji žvilgtelėjo į didįjį kambarį – neprisiminė, kad būtų ten pasikvietusi dešimt mirtinai girtų skautų, nors taip jis atrodė. Kabinete mėtėsi popieriai: garsiosios pjesės vertimas, kurio jiedu su Fransua sukūrė šešis juodraštinius variantus. O viename kampe stovėjo paruoštas grąžinti savininkui kompiuteris, kurį Fransua norėjo išmėginti, bet kuriuo naudotis jam taip ir neišėjo. Jo mąstymas nenorėjo paklusti mašinos mąstymui.

Beje, kaip ir daugeliui kitų mąstymų. Sibilė tą mūšio lauką sutvarkė, kaip sugebėjo, išsimaudė vonioje ir išsitiesė ant didelės šviesaus medžio lovos. Fransua, aišku, pasibastys po miestą pats vienas: taip jis spręsdavo neatidėliotinas problemas – juk turėjo vieną, susijusią su garsiosios *Liūties* sąmata. Ji tiestelėjo ranką, užčiuopė ant naktinio stalelio mašinraštį, tiek kartų atverstą ir užverstą, tą patį, kuris mėtėsi ir ant Fransua stalelio. Netrukus Seržas, Antono personažas, nemylimas, per daug mylintis, apgaubė ją savo kerais...

Dešimtą valandą Fransua rado ją užmigusią lovoje, o tai rodė, kad ji nebenorėjo išeiti iš namų, ir jis labai jau stengėsi jos nepažadinti. Ilgai gulėjo tamsoje atsimerkęs. Nenorėjo iki galo uždaryti langinių, kad nesukeltų triukšmo, tad žibinto šviesos ruožai krito dryžiais ant Sibilės pečių ir veido. Jis žvelgė į ją, tyrinėjo jos skruostų ovalą, tos šviesos paryškintą ilgą kaklą, įkvėpė jos plaukų kvapo – jis ją mylėjo. Atrodė stulbinama mylėti ką nors taip ilgai, taip užtikrintai, netgi taip pamaldžiai. Bet gal tai gali visi? Gal net ta Muna?.. Ar iš tikrųjų ji užgesino šviesą koridoriuje, kai jis parvertė Sibilę ant tos supamosios kėdės? Fransua galėjo prisiekti matęs ją tolumoje, už savo peties... Bet kodėl ji paskui vėl ją uždegė? Vis dėlto keistas ji padaras, ta teatrūnė, ir tas grįžimas iš Vestfalijos...

– Tu nesakei man, kad ji tokia ekstravagantiška, – pareiškė Sibilė.

Rytojaus rytą ji sėdėjo ant lovos. Ir žvilgčiojo į Fransua, kuris akivaizdžiai pagiriojo. Vedžiojo delnais per neskustus skruostus, žiovavo kas minutę ir su pasibjaurėjimu žvilgčiojo į juodąją arbatą, kurią pats užsiplikė. Pateliuškavo ją puodelyje, užsimerkė ir išgėrė vienu mauku, kaip vaistą.

– Bet tu juk jau buvai su ja pažįstamas, argi ne?

– Ne, aš buvau matęs ją vieną kartą su Bertomjė, aną savaitę... bet norėjau, kad tu pati susidarytum apie ją nuomonę. Tavo intuicija kur kas geresnė už maniškę, – iškart pridūrė, ir Sibilė nusijuokė.

– Nesigink. Aš nė neketinau pavydėti.

– Kodėl? Ji tau pasirodė tokia sena?

– Ne. Bet tokia nutolusi nuo to, kas čia dedasi, tokia iškritusi iš laiko, tokia, kuriai beveik nerūpi gyvenimas... na, bent jau toks, kokį gyvename mes... Na, tokia menkai „tikėtina"!

– Tikra teisybė, taip... – pasakė jis, pamąstęs ilgą, labai ilgą valandėlę, kuri Sibilei pasirodė nereikalinga ir keista.

„Tiesą pasakius, – tarė jis pats sau, – niekas niekam neatrodo tikėtina, kol su visais neperguli. Niekas neatrodo tikėtina. Išskyrus, aišku, tą nedėkingą geismų amžių, kai lytinis brendimas priverčia mus tikėti visu tuo, ko geidi." Ir taip sau pasakęs pajuto palengvėjimą. Vyrui, nemylinčiam tokios moters kaip Sibilė ar jos negeidžiančiam, gyvenimas turėtų tapti savotišku masinančiu nepadoriu sapnu. Toji Muna padarė jam keistą įspūdį. Per kokį atsitiktinumą jis buvo supažindintas su ja vienos spaudos konferencijos metu ir kodėl Sibilė tądien buvo Tureno apylinkėse? Kodėl jis paskui atsidėjo tai 1930 metų komedijai su Bertomjė ir tam dirbtiniam flirtui su buvusia žvaigžde? (Neprasta toji Muna... Gražiai sudėta, tokia prisižiūrinti, tokia stropi visame kame. Visame tame, ko jis nekentė, bet kas apskritai, kaip tokios valdingos ir tokios turtingos moters bruožai, turėjo galios sukelt jam jaudulį.) Beje, ji dar ir kvaila: perskaičiusi pjesę, jam pasiūlė būti jos pelno dalininku. Kas jai šovė į galvą? Tai juk nebuvo jos nuomonės išraiška: jokios nuomonės ji neturėjo. Ji jam iš karto tai pasakė. Ne, apie sunkumus, susijusius su pjese, jam pasakė Bertomjė. O jų buvo! Paskui jis prisiminė, ką intuityviai pajuto vakar: ji matė juodu teatro koridoriuje, toje supamojoje kėdėje, ir kaip tik tai paskatino ją brutaliai užgesinti šviesą, paskui uždegti... Todėl ji ir pavėlavo tas kelias minutes ir jos veidas buvo toks keistas... Juk jis iš Bertomjė, vieno iš tų, kurie geriausiai ją pažinojo (bent jau ji leido jam taip suprasti) patyrė, kad Paryžiuje ji gyveno linksmai... Tai būtų ne pirmas kartas, kai jis būtų neištikimas Sibilei, bet tai būtų pirmas kartas, kai jis būtų neištikimas su kažkuo, kas turi ryšį su jų planais, su jų tikslais. Šiaip ar taip, iki šiol Sibilė apie jo santykius nežinojo

nieko. Teisybė ir tai, kad jis jais nesigirdavo, o ir girtis nebuvo kuo. Ji net neįsivaizdavo, kad jis galėtų ją apgaudinėti. Ir nors tasai graudus nenoras tuo patikėti erzino Fransua, jis jam atrodė labai patogus. Ir teisingas. O pagaliau, ar tie iškrypėliški, prieš vienatvę nukreipti priepuoliai iš tikrųjų buvo apgaudinėjimas? Juoba kad jis niekad nebepradėdavo su ta pačia po antro ar trečio karto. Ir staiga nuo minties apie Muną, apie jųdviejų artumą to teatro viduje, apie galimą jųdviejų suartėjimą tenai jo smilkinius išmušė prakaitas: intuicija jam sakė, kad jis turi kuo greičiausiai išsisukti iš tos istorijos. Bet Fransua nebuvo intuicijos, likimo ir prietarų žmogus. Gyvenimas ir taip buvo per daug šiurkštus ir savavališkas, kad rištumeisi aukojamo avinėlio kaspinus sau pačiam ant kaklo.

IV SKYRIUS

Namo Fransua grįžo vėlai. Ji girdėjo jį tyliai niūniuojant patamsyje ir žinojo, kad jis tikriausiai gydosi nuo pagirių. Matė jo liesą pakaušį kitame lovos gale, įtemptą žandikaulio kraštą, blyškiai mėlynus ratilus po akimis ir lyg automobilio stiklo valytuvus styrančias iš vokų blakstienas, tankias, ilgas, lygiagrečias su skruostais. Matė, kaip pro odą kalasi barzda, matė pailgą plaštaką: vieno jo pirštо nagas vakar nulūžo toje supamojoje kėdėje, ir Fransua slėpė tą pirštą per pokalbį teatre. Tą pailgą plaštaką, kuri keistai jį sendino, kaip Muną sendino jos rankos. Ir kaip, ko gero, ją pačią sendino jos plaštaka. Ji žvilgtelėjo: ne, jos ranka buvo gražiai laiba ir glotni. Sibilė buvo penkeriais metais jaunesnė už Fransua, ir kaip tik tie penkeri metai turėjo poveikio rankoms. Raukšlės apie nosį radosi dar prieš tai. Ji jau treji metai regėjo jas susimetant veido apačioje ir aprėminant burną dviem skliaustais, kurie rodė ją nemažai juokusis, bučiavusis, sulaikius ašarų ar priverstinai stengusis būti malonią. Ir dabar tos raukšlės čia puikavosi, atskleisdamos visą savo bjaurasties ir žavesio istoriją, jos pačios praeitį, veikiamą nenumaldomos laiko galios, – žmonių pažeidžiamumą tam laikui veikiant negailestingai uoliai.

Fransua išsibudino. Jis atsimerkė, lyg šyptelėjo jai, vėl užsimerkė ir ji nejučiomis išgirdo save klausiant: „Tai ką gi mes darysim?" Įbedė į jį klusnų, švelnų, bet smalsų žvilgsnį... lyg negalėtų

patikėti! O kas, jei jis tartų: „Atsisakysime. Mes atsisakysime, nes teatras gyvuoja tik tuomet, kai juokina. Nes žmonės per daug pavargę ir per daug prislėgti, kad domėtųsi kažkokio jauno niekam nežinomo čeko, net jeigu jis ir be galo gabus, psichologinėmis subtilybėmis. Nes, be to, tas čekas jau miręs ir jo nebus galima parodyti per televiziją, o tai dar labiau apsunkins visą reikalą. Arba reikėtų, kad didžiausias mūsų amžiaus režisierius pasigriebtų tą pjesę šaukdamas iš susižavėjimo ir kad publika juo patikėtų... Tik kuris režisierius? Ir ar jam užtektų reikiamos aistros? Ir pan."

– Nežinau kodėl... bet man buvo susidaręs įspūdis, kad, tiesą sakant, tas reikalas jau išspręstas, – pasakė ji svajingai.

Tą nusivylimą ji mėgino prisiskirti sau, bet jis buvo sukeltas Fransua, jo ir to menko laikino susidomėjimo, kurį Muna, regis, parodė pjesei, jos pernelyg greitų, kad būtų nuoširdūs, pažadų. Jis apsigavo ar Muna jį apgavo, tačiau jis labiau pyko ant savęs negu ant Munos. Visi žinojo, kad teatre neapsieisi be parašo ir be datos.

– Iš tikrųjų gaila, – pridūrė Sibilė, bet be menkiausios pagiežos dėl jo patiklumo, ir tada jis užpyko ant savęs, tiesiog užsiuto. Taip, tikrai labai gaila: juk jie pagaliau vieną kartą, užuot dalijęsi teisėmis į kūrinį su autoriumi, autoriaus atstovais ir kitais antraeiliais žmonėmis, patys būtų gavę jas visas, būtų užsidirbę tuos 12 procentų, kurių nusipelnė, ir jei būtų sulaukę sėkmės, būtų galėję pradėti gyventi laisviau. O Sibilė galų gale juk turėjo teisę į tai po visų tų triūso ir beveik vergovės vampyrams metų. Jis tūžte tūžo. Tai, kad ji nebuvo nei godi, nei paviršutiniška, nereiškė, kad jai privalu būti įsitempusiai visą laiką... Finansiškai jie buvo labiau suvaržyti nei visi kiti jų draugai, ir tai buvo jo, Fransua, kaltė. Socialinį atspalvį porai suteikia vyrai, jis visada tai žinojo.

Juk tais laikais buvo gražu žaisti garbingus sąmoningai pralaimėčius intelektualus, bet dar reikėjo būti užtikrintam, kad

turi iš ko rinktis; mat galėjai tapti ir vienu iš tų vulgarių, suktokų laimėtojų, padedamų sėkmės, kurią dėjaisi niekiną. Kad ir kokia pusėtina būtų toji sėkmė, dar reikia jos sulaukti... Jis nebūtų norėjęs pasirašyti po kai kuriais tekstais nei po kai kuriais pastatymais, bet būtų mielai perleidęs Sibilei turtines teises į juos. Fransua niekada negalvodavo apie ateitį, jis neįsivaizdavo, kad galėtų pasenti, bet ar apie ją negalvojo Sibilė? Ir net jeigu jis buvo tikras, kad numirs anksčiau už ją, nerimavo, ką ji tuomet darys be jo tuščiomis kišenėmis.

Ji jau tris kartus atsiėmė savo *Liūties* vertimą, savo „palikimą". Ir buvo sužavėta, kai Fransua, kaip koks kvailys, pareiškė jai, kad Munos teatras ją statys! Gal įžvelgė vieną pirmųjų likimo „valio" jos atžvilgiu... Ne, visa tai prastas reikalas. Jis arba pareikalaus sąskaitos iš tos permainingos Munos, arba įtikins ją. Jeigu būtų deramai apsitaisęs, pasiruošęs išeiti į viešumą ir jei kada nors dėvėtų skrybėlę, pasičiuptų ją ir nužirgliotų į Operos teatrą. Kodėl, norėdamas pailiustruoti pačius rimčiausius ketinimus, jis visad pasitelkia vaikiškus įvaizdžius?

Sibilė išėjo parsinešti laikraščio, tad jis galėjo patikrinti savo kostiumų kišenes ir ten surado šimto frankų banknotą, kurio jam pakaks, nors jis iškart jam pasirodė apgailėtinas: jo čekių knygelėje nebeliko nė vieno čekio! Ne! Ne, jis nebegali taip gyventi, tik iš kišenės malonės! Jis susitiks su Muna Fogel. Šiaip jis nebūtų toks atkaklus, tačiau dabar jam visko jau per akis; net jei tai būtų bergždžia, jis nueis pas tą moterį pareikalauti sąskaitos, sąskaitos, atlyginimo už apgautą viltį. Tai viskas, bet tai daug.

Teatre Munos Fogel jis nerado, o jos numeris, žinoma, telefonų knygoje nebuvo skelbiamas, kaip, atrodo, visų Paryžiuje. Per stebuklą ji davė jam savo asmeninį numerį, kai jiedu buvo susitikę pirmą kartą, ir – antrasis stebuklas – jis užsirašė jį. „Sprendžiant iš

numerio, ji gyvena šitame rajone", – tarė sau ir pažvelgė į laikrodį: pusė vienuolikos buvo tinkamas laikas moteriai, kuri gyrėsi vadovaujanti Paryžiaus teatrui. Iki vidurdienio miegodavo tik aukštuomenės damos ir ūžautojos. Žmonės keldavosi vis anksčiau daryti vis beprasmiškesnių darbų. Taigi, žiūrėdamas į ciferblatą, Fransua dvejojo. Ką jis jai pasakys? To telefono skambučio ar pasimatymo bergždybė tapo visiškai akivaizdi, vos tik, pajutus švelnumą Sibilei, jo pasipiktinimo priepuolis nugeso. Prie baro su savininku jis išgėrė kelis baltojo vyno stiklus ir pralinksmėjo.

Jau buvo atšaukęs susitikimą su savo leidėju, tad nepaskambinti negalėjo. Tai buvo garbės klausimas. Juk jis gynė ne savo darbą (jis pats nesuprato nė vieno žodžio čekiškai, tik perrašė drauge su ja pjesės tekstą prancūziškai). Viską padarė Sibilė. Beje, dėl kito žmogaus visada gali kažin ko prašyti nenusižemindamas. Jei tai būtų jo darbas, nieku gyvu neįsileistų į tokias rimtas kalbas: pjesė jam atrodė labai graži, jis ja žavėjosi ne mažiau negu Sibilė, tačiau jis pažinojo savo laikus ir jų diktatą. O pagaliau pastaraisiais metais...

Politinė diskusija su kaimynu tame bistro užtruko iki vidurdienio, ir tik tada jis paskambino Munai Fogel. Jam atsakydama ji labai juokėsi:

– Alio?.. Ne, čia ne jūs! Tai neįmanoma, Fransua, atsiprašau, pone Rosė.

– Vadinkite mane Fransua!

– Na, jeigu jūs vadinsite mane Muna.

Tas meilikavimas buvo ne iš pačių lengviausių jo patirtų. Jis duso nuo jo nervindamasis.

– Gerai, tebūnie „Muna". Kodėl jums atrodo neįmanoma, kad aš jums skambinčiau?

– Todėl, kad kaip tik šią akimirką aš apie jus galvojau! Tai beprotiška!.. Ar jūs žinote, kad Dortmunde mane vadino Čigone?

Fransua staiga išvydo prieš akis batalioną verslininkų raudonuojančių kaminų fone – šiuolaikinė Vagnerio „Reino aukso" dekoracija, – akiniams blizgant jie garsiai kalbėjo apie Munos Fogel raganystes. Jis užsimerkė.

– Tenai jūs burdavote ateitį?

– Aš buriu tiktai tai, ką noriu, brangusis Fransua. Kam tas būtasis laikas?

– Aš mąstau tiktai būsimuoju laiku...

– Žinot, juk mudu kalbame ne tam, kad šiaip pameilikautume, – griežtai pasakė Muna, sakytum paskambinusi būtų ji pati, ir paskambinusi rimtu tikslu. – Mudu privalome pasikalbėti apie tą pjesę kaip galima greičiau, ir akis į akį.

– Jūs iš tikrųjų turite aiškiaregystės dovaną, – patvirtino Fransua. – Aš irgi norėjau apie tai su jumis pasikalbėti.

Jis šyptelėjo: jam atrodė, kad, kalbėdamas su ta moterimi, jis vaidina daugiau ar mažiau padrikoje komedijoje, bent jau neturinčioje jokio ryšio su realiu jo paties gyvenimu. Sprendžiant iš to, kas jam buvo žinoma, Muną Fogel gaubė tikra romantinė aura: ji gyveno ne melo ar komedijos pasaulyje, kaip daugelis kitų moterų, ji gyveno fikcijos pasaulyje, o tai jau buvo visai kas kita.

– Ar būsite laisvas apie šeštą valandą? – paklausė ji vaikišku balsu – bent jau norėjo, kad jis nuskambėtų vaikiškai. – Pavaišinsiu jus arbata, skrebučiais ir gausite paragauti Dortmundo medaus, tokį bitės neša tik ten. Tik nesakykite, kad nemėgstate medaus, pone Rosė... Atsiprašau, Fransua. Tai būtų per daug liūdna. Aš nepasitikiu žmonėmis, kurie nemėgsta medaus...

Ir paskutinį kartą tyliai nusijuokusi padėjo ragelį. Fransua geras dešimt sekundžių stovėjo kaip įbestas, laikydamas ragelį rankoje. Jis jau seniai nebuvo girdėjęs tokio pobūdžio dviejų žmonių dialogo nei mieste, nei scenoje. Net televizijoje...

V SKYRIUS

Munos Fogel butas buvo stulbinantis visa ko mišinys: štampuoti, tvirti Liudviko XV stiliaus baldai, sunkūs, šilti jų audiniai, visuma, į kurią įsigavo bauginančių keistenybių, tikriausiai tam, kad primintų, jog viršuje tūno pasislėpusi maža mergaitė: porcelianinis šuo, didelė 1930 metų lėlė, žvangantis šalis, viena kita baisenybė pramaišiui su tais vis dėlto autentiškais elementais. Buvo neaišku, kas „tyčia" buvo ne vietoje tame namų šeimininkės dekore, „lygiai kaip ir jos kalbose", pamanė Fransua. Metęs žvilgsnį į atvaizdą, kurį jam rodė didelis veidrodis su kojelėmis – pastatytas tarsi kokia tvirtovė prieš duris, – pastebėjo, kad jis vilki sportine striuke, vienspalviais marškiniais, flanelės kelnėmis ir pasirišęs trikotažinį kaklaraištį, kuris jam teikė rimtumo, jeigu ne elegancijos, – tas atvaizdas buvo Sibilės nuopelnas: po to, kai jam sukako trisdešimt penkeri, ji uždraudė jam mieste dėvėti džinsus, sportinius batus ir teniso marškinėlius. „Nekenčiu to *pasenusio jaunuolio* stiliaus", – sakydavo ji, pamatuotai ar nepamatuotai; šiaip ar taip, jau vien palyginimas Fransua įtikino, kad jos požiūris išmintingas. Jo pasitenkinimas savimi padvigubėjo pasirodžius Munai, kuri vilkėjo šiugždančia šviesiai rusvo ir juodo atlaso namų suknele, greta kurios bet koks jo „kaubojiškas" aksesuaras būtų atrodęs juokingai. Fransua

nustebino šeimininkės ūgis. Ji buvo daug mažesnė, negu jis ją prisiminė, ir tiktai atsisėdęs pastebėjo, kad ji basa.

– Ar jūsų tai nešokiruoja? – paklausė ji rodydama savo pėdas su ilgais ryškiai raudonais, labai holivudiškais nagais... Gerai jaučiuosi tik liesdama žemę... ar kilimą basomis pėdomis... Pliki padai mane veikia raminamai.

Ji šypsojosi, jautėsi labai laisvai, išsidriekusi ant pernelyg didelės kanapos, kur, kad ir kaip keista, atrodė visiškai nepasiklydusi. Ir Fransua prisiminė, kad ji vaidino tais laikais, kai aktorė privalėjo „užimti poziciją" – arba sceną – ir kai terminas „asmenybės pasireiškimas" buvo tiek pat fizinis, kiek ir psichologinis. Jis žavėjosi kai kuriomis aktoriaus savybėmis ar kai kuriomis tos profesijos disciplinomis, kai kuriomis savybėmis, kurių didžiuma jau išėjo iš mados, tačiau žavėjo jį ir toliau: gebėjimu „pastatyti" balsą, valdyti kūno judesius, mokėjimu įeiti, išeiti, tylėti, klegėti ir pan. Bet buvo absurdiška taikyti tai Munai Fogel: jos išvaizda (nors ji sugebėjo ir toliau švytėti) buvo taip keistai senamadiška. Ar ji turėjo meilužių? Ar ji mylėjo savo pramonininką? Tai buvo pirmas kartas, kai jis paklausė save apie iš mados išėjusią teatrūnę. Anksčiau apie tas moteris žinojai viską, net ir jomis nesidomėdamas, iš jas lydinčio aido! Ir apskritai Fransua į jas žiūrėdavo jų nematydamas, per dvigubą jų šlovės ir reputacijos šydą.

– Neabejojau, kad vieną dieną jūs ateisite... – pasakė ji, bet neužtikrintai, – ir džiaugiuosi, kad tai atsitiko taip greitai, – pridūrė draugiškai. („Muna – maloni moteris, bent jau tiek", – tarė sau Fransua, svarstantis, ką jis čia veikia, nuo pat tos akimirkos, kai įžengė pro duris.) – Bet visų pirmiausia, ko norėtumėte išgerti? Kas geriama šeštą valandą? Norėtumėte paragauti vokiško kokteilio? Žinau vieną, stiprоką, bet nuostabų,

jo pagrindas – degtinė. Paragausite? Kurtai, Kurtai!.. – šūktelėjo ji metrdoteliui, užsiglaudusiam koridoriuje už dviejų auksuoto vario sfinksų, kiek didokų tam kambariui. – Kurtai, malonėk du „Bismarkus"... Kurtas atvažiavo su manimi iš Dortmundo! (Ji kalbėjo pašnibždomis.) Įsivaizduojate, dėl manęs! Na, ar ne nuostabu? Paryžius – toks miestas, kurį buvo sunku palikti, tačiau sunku ir vėl susigrąžinti, suprantate, pone... hm... atsiprašau, Fransua.

Ji kalbėjo, kalbėjo, visąlaik tokia patarška, tokia juokinga, bet jųdviejų vienatvė neleido Fransua tai konstatuoti su įprastu jam susierzinimu. Žmonės – visai kas kita nei jų daromas pirmas įspūdis ar tai, ko iš jų laukei. Žmonės – tiesiog neišvengiamai pažeidžiami ar jaudinantys kažkuria savo dalimi. Bent jau sudėtingesni už mūsų ironiškų ir abejingų požiūrių sumą. Nepažįstamoji, kaip Muną matė Fransua, įpareigojo jį remtis salsvomis banalybėmis. Jei jis būtų ją pažinojęs iš tikrųjų, net per netiesą, jei būtų žinojęs kokią nors tikslią jos praeities, dabarties ar jos gyvenimo detalę, ji nebūtų galėjusi pasinaudoti tuo abstrakčiu apšvietimu, tuo pagarbiu, juokingu susidomėjimu, kurį jam kėlė ta visiška nepažįstamoji... Jis stebėjosi atsidūręs toje ryškiomis spalvomis tvieskiančioje svetainėje, stebėjosi jųdviejų susitikimo bergždumu, šito absurdiško pasimatymo iškreipta diena, ta šuniui ant uodegos nuėjusia diena – kaip, beje, ir tai moteriai, – dvi dienos, per jo malonę tapusios juokingos.

Ji padavė jam stiklą, pilną raudonais atspalviais šviečiančio kokteilio, drumsto, vokiško kokteilio, – kad viskas susitvarkytų! Gardaus, beje... tikrai gardaus, to nepaneigsi, be to, jis dar pakėlė nuotaiką, toks stiprus ir švelnus, stiprus ir takus... Sibilei jis labai patiktų!

– Labai gardu, – pagyrė Fransua.

– Iš tikrųjų? Paprašysiu, kad padarytų dar, vieną jums, kitą man. Bus lengviau kalbėtis apie tą pjesę. Vakar, prie to vargšelio Bertomjė, aš negalėjau... Ak, jūs jį pamiršote, bet juk pusė teatro priklauso jam, suprantate? Tai komplikuoja visą reikalą...

Dėl to kokteilio ar dėl jos pačios neliko nieko atgyvenusio nei juokingo – ji net ėmė atrodyti įžvalgi ir gyva. Jos balse buvo justi ne vien tik susierzinimas, jame dar buvo justi arogancija bei ironija. Ne jos kvailumas paskatino vokiečių magnatą paimti ją į žmonas ir palikti jai visus savo turtus. Ne iš kvailumo ji padarė Bertomjė atsakingą už teatrą, o ne jo direktoriumi: matyt, ji buvo pakankamai sukta, kad neviešintų galių, kuriomis naudojosi; vargšas Bertomjė, įtikėjęs, kad ir jis – šeimininkas, kur jau ne!

Butas buvo septintame aukšte, besileidžianti saulė rėmėsi į lango stiklus, dangus lauke rausvėjo, atrodo, jau buvo vėlu... Tas „Bismarko" kokteilis turėjo vieną nepatogumą: jis troškino; troškino taip, kad Fransua neprieštaraudavo, kai paprasčiausiai būdavo atnešamas kitas. Jis leido vėjais savo laiką, jų laiką, bet tai buvo malonu. Jau seniai alkoholis nebuvo šitaip jo paveikęs. Tas atsipalaidavimas, tas nerūpestingumas, tas įspūdis, kad viską gali atspėti, numatyti... studento alkoholis. Ji uždegė lempelę, ji juokėsi, ji atjaunėjo. Rodos, ji buvo labai maloni, ta Muna Fogel... Taip, labai patraukli savo provokuojančiu ir truputį pakriku stiliumi. Tokios moterys sukurtos vyrams, skirtos vyrams, moterys, kokių jau nebėra... Ir Fransua akimirką užplūdo ilgesys, kurį jis, pasijutę juokingas, iškart nuvijo. Tas nostalgiško lėbautojo vaidmuo jam buvo naujas ir komiškas.

– Ta pjesė graži, – kažkur toli kalbėjo Muna, – bet pernelyg liūdna. Jūsų Antonas – pernelyg idealus. Atrodo, kad jis nieko nežino, jis viską ištveria, tai slegia! Matyt, tai slavų bruožas, bet

tai slegia. Akimirką įsivaizduokit, nesupykite, bet įsivaizduokit, kad jis nieko nežino, kad jis nežino, ką ji daro, ir kad, skendėdamas rūke, vaidina pompastišką ir kuklų personažą... Būtų juokinga! Įsivaizduojate?..

– Kitaip tariant, Fedo* jums labiau prie širdies nei Čechovas, – nejučia griežtai pasakė Fransua.

Ta mintis jį apstulbino: tai buvo gera spektaklio idėja, labai išradinga, labai gudri, labai veiksminga – tuos tris būdvardžius jis visada atmesdavo. Tačiau tekstui, kurio autoriumi nesi arba kurį pažįsti per daug gerai, toji idėja tiko. Su galimybe apversti ją aukštyn kojom. „Tada herojus tampa vidutinybe, vadinasi, įtikinamas", – tarė sau su kartėliu, kuris jam pasirodė toks pat komiškas kaip ir ką tik patirtas moterų ilgesys. Tai buvo nuobodulys, sukeltas to kokteilio: jis kurstė audringus jausmus, kurie iškart atrodė juokingi. Kaip tas keistas, šiurkštus jį užplūdęs noras pasiekti šaltinį to aromato, to per daug gerai pažįstamo ryžių pudros kvapo, – nors jis jau buvo pradingęs daugel metų, – kuris tvyrojo tarp jo krėslo ir kanapos, ant kurios buvo išsidriekusi Muna Fogel. Jis sėdėjo jos aukštyje, bet jam būtų reikėję atsistoti, žengti du žingsnius ir pasilenkti labai žemai, kad užuostų tą ryžių pudrą, kaip geidė, miglotai, bet vis labiau.

– Suprantate, pavyzdžiui, kai ji paskiria jam pasimatymą pas Katią ir jis laukia jos visą vakarą... Ji ateina. Ir jūs įsivaizduojate, jeigu jis nieko nežino?.. Tos situacijos komiškumą?..

– Ne. (Ji juokėsi ir Fransua juokėsi drauge su ja.) Ne, – pasakė jis stengdamasis nesijuokti, – ne, nereikia.

– Kodėl gi ne? Kas turi teisę mums sukliudyti?

* Georges Feydeau (1862–1921) – prancūzų dramaturgas, rašęs vodevilius, bulvarines komedijas.

Jis atsistojo. Viskas jiems kliudė. Jis negeidė tos moters, jis norėjo ją uosti, toks jaunas šuniukas, senas šuo, suaugęs vyras, tarė jis sau neapibrėžtai. Jis su nuostaba konstatavo, kad jo kojos tvirtos. Kai tik jis jos prisilietė, kai tik uždėjo ranką jai ant kaklo, ji sudejavo, sakytum jis jau ėmė ją, sakytum ji laukė jo valandų valandas, trumpai tariant, sakytum tas gestas nebūtų pati nederamiausia ir netikėčiausia jo iniciatyva... Kiek vėliau ji jau šnibždėjo jam: o taip, jinai jį matė, jį, paskui Sibilę ir jį, juodu abu, tame užmirštame teatro veidrodyje, tame garsiajame koridoriuje...

Po valandos, eidamas Por Ruajalio bulvaru, Fransua nesiliovė galvojęs apie Valmoną iš *Pavojingų ryšių*, tokį šunsnukį, vargšą kvailį.

Vienintelis jį pateisinantis dalykas, jis pats tai suvokė, buvo jo išdaigų paikumas: jis pasinaudojo prastai apšviestu koridoriumi ir užgriuvo savo teisėtą meilužę, jis parvirto ant pagyvenusios moters kanapos, siekdamas užuosti ryžių pudrą, kurios kvapo taip ir neatpažino, – ir visa tai padaryta su pradiniu tikslu įrodyti jai, kad jo meilužė talentinga. Trumpai tariant, jis negudraudavo, nebūdavo cinikas, kai – dabar jau retai – nukrypdavo į šoną. Beje, dienų nuovargis ir ligų baimė priversdavo Fransua, kaip ir daugelį jo amžiaus bei jo temperamento vyrų, daugiau ar mažiau saugoti ištikimybę. Ištikimybę, su kuria garsiai save pasveikindavo tie Fransua draugai, kuriems nepasisekė meilėje. Galiausiai daugeliui penktą dešimtį peršokusių vyrų, moterų nervinamų mažiau, negu jie dėjosi, AIDS tapo gražiu alibi; o ištikimybė – dorybe, kurios jie gyrėsi paisą graužiami sielvarto, sakytum jų šaltakraujiškumas kasdien patirdavo žiaurų išbandymą.

Fransua dėkojo dangui, kad gimė prieš karą. Kad pažino juslinį savo kartos apetitą, neviltingą, nes jį patenkinti buvo sunku. Paskui jis perėjo prie begalės lengvai pasiekiamų malonumų, ir nuo jų jį sulaikė ne pakyrėjimas, o baimė, baimė, kad už atsitiktines jo užgaidas teks sumokėti Sibilei. Jam pasisekė: matyt, jis savo meilės gyvenimą baigs jausdamasis laimingu medžiotoju, o savo šiaip gyvenimą – su gerbtina, geidžiama ir ištikima partnere. Kurią jis vis dar mylėjo.

Juk Sibilė buvo moteris, dėl kurios jis neabejojo nė trupučio: neabejojo dėl jos prigimties, dėl jos jausmų jam. Jis susipažino su ja taip, kaip ir derėjo: gana vėlai ir gana neseniai. Taigi tasai užtikrintumas ir tęstinumas neatrodė jam kaip grėsmė ar nuobodulio kaukė – kaip tai galėjo pasirodyti jam prieš keletą metų. Vienu savo gyvenimo periodu Fransua moterims patiko – labai, – bent jau tiek, kad galėjo vaidinti donžuaną dvejus ar trejus metus, kurie šiandieną jam atrodė patys juokingiausi ir patys vulgariausi iš visų nugyventų. Ko gero, kaip tik todėl jis taip ir pyko ant to Laklo aprašyto Valmono personažo, su kuriuo sarkastiškai tapatinosi nuo tada, kai susiėjo su Muna. Tas šuolis į šoną atrodė jam kaip grįžimas į kvailą amžių, į nedėkingą amžių, kuris, atvirkščiai nei buvo aiškinama buržuazinėse šeimose, neturėjo nei datų, nei ribų, nei numatomų chronologinių sienų.

VI SKYRIUS

Taigi Fransua susigėdęs grįžo namo, dar kartą nustebo užuodęs žolę: ji stipriai kvepėjo toje mažulytėje Paryžiaus pievoje, kyštelėjo į duris raktą. Ir iš karto išgirdo Sibilės tuo metu mėgstamą muziką: seną Djuko Elingtono įrašą. O netrukus jo glėbyje jau buvo pati kvepianti Sibilė išdrikusiais plaukais, blizgančiomis akimis. Ji prisiglaudė prie jo, atrodė laiminga... ar dar laiminga? Ir jis akimirką išsigando. Bet ko? Ji juokėsi, jis bučiavo gaivius jos skruostus (ji buvo beveik tokio pat ūgio kaip jis, ji buvo už jį jaunesnė ir atrodė jaunesnė). Ji turėjo visus kozirius, kurių neturėjo ta moteris, su kuria jis ką tik – per klaidą, per ištvirkimą – pasimylėjo. Jis pajuto pasibjaurėjimą savimi, paskui nusišypsojo, atsakydamas į džiugią vienintelės savo meilės šypseną.

– Įsivaizduok sau, – pasakė ji, – tas šelmis Eruvilis ką tik patikėjo man Paryžiaus kroniką frankofonijos šalių žurnale! Du puslapiai per mėnesį ir dešimt tūkstančių frankų už puslapį! Kaip tik tiek ir reikėjo, kad išsisuktume. Ką apie tai manai?

– Puiku, – pagyrė jis, – puiku. Tu tikra šaunuolė, o aš pamažėle tampu žigolo, laikui bėgant...

Tiesą sakant, ji iš tikrųjų dabar uždirbdavo daugiau nei jis... Tikra teisybė buvo ir tai, kad tuomet, kai jiedu susitiko ir jis skolon nupirko namus Monparnaso bulvare, viskas buvo atvirkščiai. Teisybė buvo ir tai, kad, paaukojęs tam pirkiniui

skurdų savo motinos palikimą, jis jį užrašė tik Sibilės vardu, iš karto ir visiems laikams, – nors ji tai sužinojo tik po trejų metų, jis vis tiek gyveno jos namuose ir ji nieko nebegalėjo pakeisti. Bet kartu tai buvo taip (kartais ji tai pajusdavo), tarsi jis būtų ją susaistęs amžinai, pririšęs prie savęs ir prie to namo... sakytum jis pažinojo ją pakankamai gerai, kad būtų tikras, jog ji niekada jo neišvarys iš jųdviejų namų; o jei paliktų jį, tai pasijustų įpareigota palikti ir tuos namus ir taip viską prarasti. Ir vis dėlto... Ir vis dėlto jis surizikavo, net pažinodamas ją vien tik jusliškai: ir net jei tai nebuvo rizika, žiūrint jos akimis, tai buvo rizika, žiūrint bet kurio kito vyro akimis, – truputį mažiau romantiško ir truputį praktiškesnio už Fransua. Beje, ar per tuos dešimt metų ji kada matė jį padarius, pasakius ar pagalvojus ką nors žemo? Ne. Ji galėjo dar paieškoti... Bet ar ieškojo iš tikrųjų? Kaip kad Nansi, jos geriausia draugė, nuolat kartodavo. „Ne, – sakydavo Nansi, šiaip jau labai mėgstanti Fransua, – ne, iš tikrųjų niekada neieškai. Arba jau radai ir ieškoti nebėra reikalo, arba neieškai." Kartais Nansi būdavo logiška, net tiek, kad persiimdavo sveiku protu, ir tai buvo vienintelis dalykas, dėl kurio Sibilė galėjo jai papriekaištauti.

Dabar tas neapdairusis žmogus, Fransua, gulėjo prisimerkęs ant lovos, pasveikinimo šypsena vis dar tvyrojo jo lūpose; apsiblaususiu, bet meiliu žvilgsniu jis lydėjo Sibilę, zujančią po kambarį: nuo lauko durų prie stiklinių balkono durų, kurias, prieš vėl nueidama, pravėrė, paskui praslinko pro spintą, ją atidarė, perlankstė kelis megztinius, patiesino kelias pakabas, tada 45 laipsnių kampu pasuko prie lovos, iš tos pusės, kur gulėjo Fransua, pasilenkė, švelniai, bet paskubom jį pabučiavo į smilkinį ar lūpų kamputį, sugrįžo prie stalo, dešimtą kartą

perskaitė kelis neįdomius laiškus, vėl nuėjo prie balkono durų, uždarė jas prieš grįždama prie spintos ir t. t. Taip kursuojant jam būdavo papasakojamos visos malonios Sibilės egzistencijos istorijos, visos jų peripetijos. Kai pasakojimas būdavo liūdnas arba su nelaiminga pabaiga, ji sustodavo priešais Fransua ir, sulenkusi prieš akis alkūnę, kad paslėptų ašaras, kurių neleido sau rodyti, sustingdavo, šitaip bylodama be jokio judesio. O Fransua, priešingai, mėgdavo užklupti ją iš netyčių: kiekvieną naujieną, išskyrus liūdną, jis mėgdavo jai sviesti netikėtai, restorane arba taksi, kartais prabėgus visai valandai nuo jų susitikimo, sakytum iš pradžių buvo ją pamiršęs. Taigi jis stebėjo, kaip ji sukinėjasi aplinkui, linksma, džiaugdamasi pavykusiu pokštu, kurį ji iškrėtė savo darbdaviams, pagaliau priversdama juos sumokėti trečdalį to, kiek buvo verta. Dėl paaukštinimo ji džiūgavo taip pat atvirai, kaip vakar santūriai rodė nusivylimą dėl tos pjesės. Kaip ir jis, ji buvo linkusi daugiau reikšmės ir vietos skirti laimei, o ne jos priešingybėms. Be kita ko, kaip tik šito jis reikalavo ir iš moters: ne tik širdies, bet ir drąsos. Ir kaip tik dėl šito, be kita ko, taip ją mylėjo ir mylėjo jau taip ilgai. Jis prasižiojo, norėdamas tai pasakyti, bet ji iškart nutildė jį reikšmingu žvilgsniu. Ir jis prisiminė tas netikėtas jų glamones vakar, jai tokias nesuvokiamas ir trikdančias, teatro koridoriuje. Prisiminė, kad atmintyje ji jam išliko aistringo meilužio su kaupu patenkinta moterimi. Prisiminė, kad jo popietėje ji nedalyvavo, neragavo to „Bismarko" kokteilio, ir sudejavo iš gėdos, sulenkęs ranką virš pilvo: jis dažnai kaltindavo šį dėl tariamų skausmų.

Norėdama atšvęsti savo finansinę pergalę, ji pakvietė vakarienės geriausią savo draugę Nansi ir jos vyrą Polį, su kuriuo Fransua, laimei, sutarė palyginti gerai.

„Le Joker" buvo madingas restoranas. Ir nors galiausiai jie sėdėjo beveik prietemoje, iš pradžių gavo pereiti per didelį staliukų prikimštą prieangį, todėl bet koks *incognito* buvo neįmanomas. Sėdėdamos ant savo suoliuko, abidvi moterys linksmai šnekučiavosi su Fransua, o Polis, didžiuliam žmonos nepasitenkinimui, nuolat gręžiojosi. Kitados jis buvo gražus jaunas blondinas ir net kurį laiką buvo vadinamas poetu. O tapo storu vyru, tiekiančiu gandus keliems labai pusėtiniems savaitraščiams, nors ir neprisipažino tai daręs. Jo žmona Nansi irgi atkakliai tuo netikėjo, pakerėtos Sibilės, kuriai ji buvo pats moteriškasis įžvalgumas, nuostabai. Nansi žinojo ir pakentė tai, kad Polis buvo jai neištikimas, kad politines pažiūras keičia kaip vyriausiuosius redaktorius ir t. t., bet negalėjo sutikti su tuo, kad jis rašo paskalas apie kitų žmonių gyvenimus, o juolab kad gauna už tai pinigų. Iš pradžių tuo netikėjo ir Sibilė, o Fransua, tai žinojęs, pasipiktino, tačiau paskui sugrįžo prie vieno iš savo mėgstamų principų: geriau jau atrodyti kretinu nei blogu draugu. Matydamas, kaip Polis blaškosi ir nervinasi sėdėdamas nugara į duris ir negalėdamas matyti naujai atvykstančių lankytojų, jis vis dėlto nesusivaldė ir mirktelėjo Sibilei, o ta nusmelkė jį triuškinančiu atsakomuoju žvilgsniu. Nansi ėmė karščiuotis; šiaip jau būdama rafinuota, ji mokėjo kartais tokia nebūti. Mintis, kad gali kilti scena, išgąsdino Fransua ir paryškino jo paties nervinį nuovargį.

– Išgerkim už tavo sėkmę, – pasakė jis pakėlęs taurę Sibilės link.

– Už tavo turtus! – pridūrė Nansi.

Ji buvo maža, tamsiaplaukė, ūmi, Sibilės priešingybė, tačiau siekė taikos su partneriu ir nerodė pavydo bei apsimestinio nuoširdumo, būdingo kai kurioms pagiežingoms ir galų gale nuožmioms moterims, kurių Fransua bijojo labiausiai. Tiesą pasakius, Fransua dėl vieno seno romano priklausė nuo Nansi

malonės, tačiau ji nieko nepasakė ne tik Sibilei, bet ir Poliui. Na ir pasisekė tam storam kvaišeliui Poliui! Fransua staiga nustebino jo paties pasipūtimas: juk kitados jis Poliu žavėjosi, kai tas buvo literatūros viltis, – tais laikais, kai Fransua pats būtų daug atidavęs, kad galėtų rašyti taip kaip jis... Bet nuo kada Polis liovėsi ką nors veikęs? Nuo kada jis išsižadėjo... visko, literatūros ir sėkmės? Tikriausiai nuo tada, kai sudėliojo savo viltis atvirkštine tvarka: iš pradžių sėkmė, paskui literatūra. O jis pats, Fransua?.. Jis nusigręžė nuo Polio ir sumirksėjo: ...sakytum Polis būtų to paklausęs! O tas garsusis romanas, garsusis romanas, kurio jis neparašė, kurio net nepradėjo... apie kurį net Sibilė nebeužsimindavo... Jis jau nebemėgino teisintis, esą jeigu būtų turėjęs laiko, materialines galimybes, vienatvę ir pan., ir pan. Jis liovėsi ir sau melavęs, bent jau šita tema. Na taip, jis gerai jautė teatrą, gebėjo sukurti natūralų ir taiklų dialogą, ir buvo kažkoks neapibrėžtas ryšys tarp jo protinių ir jo kaip rašytojo gebėjimų, o tai jau labai daug, tikras stebuklas! Jis buvo matęs tiek šviesių protų, kurie rašė it kokie negabūs mulkiai, tiek pamišusių dėl literatūros, protingų, išsilavinusių, kuklių, aistringų žmonių, kurie šimtą kartų perrašinėdavo tą patį klampų, nebeatpažįstamą sakinį, negalėdami išjudėti iš vietos... Ir retas kuris iš jų šitai suvokdavo... Viso to nepateisinamumas... tas neišvengiamas talento nepateisinamumas... Polis, storulis Polis, kitados turėjo tą malonę, tarsi kokią ligą arba depresiją, trukusią dvejus ar trejus metus... Kokią teisę jis turėjo niekinti Polį?

– Žiūrėk, tavo prodiuseris, – pasakė Polis.

Fransua dar kartą atsigręžė ir šįkart – tiesiai į Bertomjė. Jiedu paspaudė vienas kitam ranką. Bertomjė kaip niekada priminė 1900 metų mados graviūrą, toks truputį per daug įliemenuotas, žili plaukai kiek per balti ar atvirkščiai... Sibilė jam akivaizdžiai

patiko. Jis pritariamai linkčiojo jai galvą, kaip kokiai aktorei, ir Fransua susinervino, kai Bertomjė, tarsi įspėtas, pasisuko į jį:

– Tai ką gi mes susitarėme? Juk jūs galiausiai vėl susitikote su mūsų Muna?

Fransua nejučia pradėjo kvailai juoktis: jis visai nežinojo, ką atsakyti! Negi Muna pasakė jam, tam vidutinybei plepiui? Negi ji jam paskambino, vos Fransua parodė kulnus, ir viską smulkiai papasakojo? O gal ji su juo kalbėjo tik apie tą ankstesnį jų susitikimą? Galiausiai, kad ir kaip ten būtų, jeigu jis, Fransua, su ja matėsi, jis turėjo tai pasakyti Sibilei! Tad jiedu nesimatė. Jis privalėjo surizikuoti.

– Manau, susitiksiu su ja rytoj arba poryt. Mums reikėtų dar pasitarti.

Sibilė pakėlė į jį nustebusias akis. Jis žinojo, kad ji įdėmiai žvelgia į jį, bet pats į ją nepažiūrėjo. Vis dar šypsodamasis, jis pašėlusiai spitrijo į Bertomjė. („Visai kaip koks kvailys, – staiga pamanė, – tikriausiai mano šypsena primena kvailio šypseną.") Bertomjė irgi nusišypsojo, pasakė kažin ką nereikšmingo, atsisveikino, nusilenkė ir nuėjo. Fransua reikėjo vėl atsisėsti. Ne, jis, žinoma, nebuvo atsistojęs... Čiupo šakutę, rado savo lėkštėje stebuklingą salotos lapą, pasmeigė jį ir ėmė kramtyti. Jis bent nebesišypsojo, ir tai jau buvo didelis žingsnis.

– Tu nepapasakojai man, kuo visa tai pasibaigė, – pasakė Nansi Sibilei.

– Blogai, man rodos, labai blogai, nebent Fransua ėmėsi slaptų manevrų...

Ji nusišypsojo, bet nelinksmai, ir jis skubiai jai mirktelėjo, tarytum iš tikrųjų turėtų paslaptį, skirtą tik jai vienai.

– Aš tau papasakosiu, – pažadėjo. – Yra šansų... na, dešimtoji šanso dalis...

– Nagi, papasakok, – paprašė Polis ir iš karto nutilo, susidūręs žvilgsniu su Nansi. („Vargšelis... Dabar jam visiškai uždrausta smalsauti, patenkinti net menkiausią, normaliausią smalsumo poreikį.")

– Poli, ar tu pažinojai Bertomjė?

– Taip, žinoma, truputį. Nuo seno. Bet mane domina jinai. Jūs ją matėte? Tas jos didysis sugrįžimas į Paryžių dar neįvyko...

– Koks didysis sugrįžimas? Jai šimtas metų! – rėžė Nansi, ir Fransua nudelbė akis, vos sulaikydamas beprotišką juoką.

Polis protestavo:

– Ne, ne! Ji išvyko iš Paryžiaus, kai buvo beįkopianti į šlovės viršūnę, dėl to savo fabrikanto, gal prieš kokius penkiolika metų. Vis tiek ji buvo paskutinė...

– Paskutinė?

– Paskutinė kurtizanė, – pagyvėjo Polis. – Ji suvaidino keletą pagrindinių vaidmenų savo pirmajam vyrui, režisieriui, bet paskui susitiko kažkokį direktorių, buitinių elektros prietaisų ar balažin ko, ir bankininką, rodos, žodžiu, milijardus... Tikra kokotė – 1900 metų stiliaus, jei nori žinoti, – nors iš tikrųjų veiksmingo ir 1980-aisiais, galiu tau pasakyti! Jūs, aišku, nieko nežinojot apie tai, buvote ką tik susipažinę, nebūtumėte pastebėję, net jeigu Žemė būtų pradėjus suktis į kitą pusę...

– O tu manai, kad dabar ji sukasi į tą pusę, kur reikia? – paklausė Fransua.

Jis pasistengė nukreipti kalbą kitur, nes mažytė garbanota Nansi galva atrodė tarsi šniukštinėjanti. Ji jau kažką aptiko ir pastatė ausis.

– Kiek tu jai duodi, tai Munai, rimtai?

Na ir ką gi turėjo daryti džentelmenas? Juk jis ką tik paliko tos atseit šimtametės glėbį! Turėtų būti sukurta elgsenos taisyk-

lių tokiems atvejams... O dar tas juokas, kutenantis jam gerklę, nosį, skruostus...

– Na, aš neduodu jai nė kiek, – atsakė jis susierzinęs.

– Tau atrodo, kad jai gana tiek, kiek yra?

Polis visada labai garsiai juokdavosi iš savo paties pokštų.

– Ne! – atsakė Fransua, – ne, bet aš nepratęs teirautis amžiaus moterų, su kuriomis turiu reikalų.

– Ką gi, tu labai klysti. Viskas tarpusavy susiję, ir jei žinai jos amžių...

– Tai nieko nereiškia. Gal ji dabar griežtesnė, nei buvo jaunystėje, o gal ne tokia griežta. Iš kur gali žinoti? Supranti, bendrybės...

– Kitaip tariant, tu nori pasakyti: idėjos, bendros ar ne bendros! Ištraukti iš tavęs žodį šiais laikais!..

Pokalbis pamažėle darėsi gaižus ir į jį įsiterpė moterys. Fransua buvo labai linksmas, kaip atsitikdavo kiekvienąsyk, kai jam atrodydavo, kad jis išvengė didelio pavojaus, net jeigu jis buvo tik nutolintas. O šitai jis žinojo.

Išties – ir jis suvokė, kokia ta padėtis juokinga, – jis negalėjo nejausti skriaudos, tarsi kažkokios neteisybės Munos atžvilgiu iš Sibilės ir jos draugų pusės. Ta neteisybė, kad ir ką galvotum, dėl savo smulkmeniškumo nežeidė jo tuštybės.

VII SKYRIUS

Fransua stojo į karo kelią, kitaip tariant, kvailysčių kelią. Tai tapo aišku po tos vakarienės keturiese, bet Sibilė negalėjo tuo rimtai patikėti. Visų pirma todėl, kad to beprasidedančio sąmyšio metu buvo pernelyg daug pozityvių elementų: pirmiausia ta nuostabi pjesė, jau baigta, kuri priklausė jiems ir galiausiai priklausys kiekvienam tikrą teatrą mylinčiam žiūrovui; paskui tas grynas atsitiktinumas, pakišęs Sibilei naujus žurnalo puslapius ir dešimt tūkstančių frankų už juos; galiausiai jų karštos aistros tęstinumas, kurį Fransua įrodė jai dar kartą tądien teatro užkulisiuose (nepaisydamas pavojaus apsijuokti, grėsusio, jei kas nors būtų įsiveržęs).

Svarbu imtis vadinamųjų per didelių atsargumo priemonių ir būtina elgtis demonstratyviai švelniai pagrįstų įtarimų atveju – tai buvo vienintelis dalykas, kurį Fransua Rosė išmoko per savo trumpą ir nevykusį donžuanišką laikotarpį. Moteris, kad ir kokia ji būtų protinga, partnerio aistrą laiko įrodymu, jog jis neturi kitų pagundų: toji aistra, anot jos, rodo, kad ji – vienintelė. Jis pernelyg gerai žinojo, kad tas refleksas apgaulingas, tad jį stebino amžinas visuotinis jo meilužių klydimas šiuo atžvilgiu. Bet juk mylėdamasis su jomis išties nuramini jas, kaip teisybė ir tai, kad, juo dažniau myliesi, juo labiau to nori, ir jis buvo ištikimas veikiau ne vienai ar trims moterims, o meilės aistrai,

pačiai meilei, tiems vienas kitą keičiantiems kūnams, virš kurių palinkdavo jis, Fransua, tas pats malonus ir išalkęs siluetas... Net jeigu kartais, pagalvojus apie juslinę meilę, jam užeidavo žiovulys, – ir netgi ištisas savaites. Visa tai nė kiek nebuvo susiję su jo meile Sibilei, kuriai jis savo gyvenime teikė pirmenybę, bet tai buvo vienintelis atvejis, kai jis pajusdavo jos atžvilgiu kažkokią labai neapibrėžtą ir baikščią aroganciją.

„Kokia laimė, – tardavo jis sau retomis nušvitimo akimirkomis, – kokia laimė gebėti įterpti tas problemas į kokį nors sentimentalų, psichologinį ar literatūrinį kontekstą." Šiaip jau įsimylėjėlius valdė baimė – ne savęs pačių baimė, o ateities baimė, ne meilės ateities, o partnerio ateities – paprastų paprasčiausiai. Jei apribotum meilę tomis baimėmis, jų banaliausia, tikriausia, pasiaukojamiausia išraiška, bet kuris įsimylėjėlis galėtų savęs paklausti, kaip ir kokiomis aplinkybėmis jo meilės objektas baigs savo dienas. Statistika rodė, kad jis, pavyzdžiui, turėtų numirti anksčiau už Sibilę, ir Fransua būtų atidavęs viską, kad būtų tikras, jog ji baigs savo dienas apsupta šilumos ir draugų, kažkokių miglotų patogumų, kurių jis dabar, nors ir buvo pačiame žydėjime, nesugebėjo jai užtikrinti. Jis negalėjo pasiūlyti jai didesnio materialinio saugumo ateityje nei tas jausminis saugumas, kurį jis galėjo pasiūlyti jai dabar pat. Ji šito nežinojo. Bet jis kvailai, judėjiškai-krikščioniškai ir vaikiškai įsivaizdavo, kad kiekvienas sumelavimas, kiekvienas trumpalaikis romaniukas truputį atitolina jį nuo to būsimojo kapitalo, nuo tos ateities, kurios piniginė išraiška iš tikrųjų nepriklausė, jis tai žinojo, nuo jo ištikimybės. Pakako pasimatyti su Muna Fogel, silpna moterimi, neištikima moterimi, kuri, anaiptol ne buvusi aktorė nevykėlė, nusipirko, be kita ko, vieną gražiausių Paryžiaus teatrų ir butą, mažų mažiausiai... patogų. Pastarasis būdvardis, kurį jis pats

sau suformulavo, kaip suformuluodavo žodžius kiekvienąsyk, kai skaitydavo sau moralą, pastarasis būdvardis jį prajuokino.

Sibilė savo papratimu dvejojo paklausti Fransua apie jo paslaptis ir nuotaiką. Ji buvo tikra, kad kažkas nutiko, ir net jei būtų pamėginusi, kaip jai pasitaikydavo, įtikinti save, kad nieko nenutiko, tas klaustukas, kurį Nansi nubrėžė Fransua už nugaros, kai jie išėjo į gatvę, nebūtų jai leidęs to padaryti. Ir tai jai buvo truputį nemalonu, nes nuo neatmenamų laikų ji buvo įsitikinusi ir turėjo įrodymų, kad, prisimindamas neaiškius nemalonumus, juos konkretizuoji, padarai neišvengiamus. Ji buvo savimi, neišsibarsčiusi, mėgo tobulumą, bet to nesuvokė ir nė trupučio tuo nesididžiavo. Ji norėjo būti labai tolerantiška, vylėsi, tikėjo tokia esanti ir, tiesą pasakius, tokia ir buvo, jei nekalbėsime apie kai kuriuos labai konkrečius jausminius dalykus, su kuriais jai dar neteko susidurti.

Taigi ji jo paklausė, nors paskui nelabai klausėsi atsakymo, kodėl jis taip pašėlusiai kvatojo kalbėdamas su Bertomjė. Jis jai priminė Bertomjė drabužių kirpimą, jo balso toną ir panašius dalykus, ir ji su juo sutiko. O kiek vėliau pridūrė nuo savęs, kad „Muna Fogel visai neatrodo šimtametė ir kad Polis ir Nansi gerokai perdėjo". Netgi pridūrė, kad ji visiškai „įmanoma". Ir valandėlę objektyviai pasvarstęs Fransua pareiškė, kad jos nužengta gerokai per toli. Šiaip ar taip, pridūrė, apie tai daugiau ir objektyviau jis galėsiąs jai pasakyti po kelių dienų, nes jis iš tikrųjų paskambinęs jai tą patį rytą. Ir nors pamiršo apie tai, jis turi susitikti su ja dėl tos čekiškos pjesės ir tikisi, kad Bertomjė tame susitikime nedalyvaus, juk kaip tik Bertomjė, tas reakcingas išsipustęs senis, jo galva, ir priešinasi jos pastatymui. Galimas daiktas, sutiko ji, tad jie dar pamatysią... Bet, kad ir kaip ten būtų, šįvakar jie atšventė naujus žurnalo puslapius. „Iš tikrųjų buvo puiki diena!" – pritarė ir jis.

VIII SKYRIUS

Deja, pasirodė, kad dešimties tūkstančių frankų suma, kas dvi savaites gaunama už šešis *Prancūzų moters* puslapius, nebuvo milžiniška ne tik Sibilės, bet ir vyriausiojo redaktoriaus akimis. Ji turėjo nusipelnyti juos, tuos dešimt tūkstančių frankų: nelaimingoms žurnalo skaitytojoms, – kitaip tariant, sėdinčioms namuose ne Šviesų mieste, – reikėjo priminti kokios nors teatro pjesės, šokio spektaklio, naujo filmo ir net kokio nors „prestižinio" (tas terminas pasirodė esąs labai neaiškus) vakaro kerus. Taigi, jei ji nedvejodama ir pagirdavo „Parfum Guerlain" surengto vakaro eleganciją bei linksmumą, tai dar nesijautė turinti teisę piršti patiklioms skaitytojoms du šimtus frankų kainuojančius krėslus, kad jos išvystų prastą filmą su pretenzijomis ar be jokių pretenzijų, kas kartais būdavo netgi blogiau. Ji neleido sau to daryti, ieškojo ko nors kito, trumpai tariant, atkakliai siekė būti sąžininga, ir tai išskirdavo juos vakarais, nes Fransua kantrybė buvo dar striukesnė nei Sibilės atlaidumas. Jį pralinksminti buvo lengviau nei smarkiai suerzinti, bet kai būdavo tiksliai pasirenkamas aukso vidurys, Fransua savo kaip kritiko užduotis galėdavo atlikti triskart greičiau ir, nelygu diena, jis arba ji slapta tuo didžiuodavosi. Trumpai tariant, jiems pasitaikydavo susiginčyti ta tema, kuri jųdviejų asmeniškai nelietė, tačiau sukeldavo susierzinimą ir nepasitenkinimą vieno kitu – o tokios padėties širdy

jie buvo pasižadėję visad vengti ir dėl to kiekvienas, laikydamas save nekaltu, kaltindavo kitą.

Fransua nesulaukė jokios žinios nei iš Bertomjė, nei iš Munos Fogel. Operos teatre jie sėkmingai pastatė vieno anglų autoriaus pjesę, vaidmenų paskirstymas neapsiėjo be žvaigždžių. Sibilės kronika žurnale sulaukė pasisekimo, ir kadangi natūralus jos sumanumas miešėsi su sąžiningumu, tas pasisekimas buvo tikras, nors atimdavo iš jos daug laiko. O Fransua XIX amžiaus poetų rinktinė į priekį judėjo tik vargais negalais. Be to, jis vis dar rašė straipsnius į savo laikraštį, kurio jau niekas nebegalėjo apsaugoti nuo žlugimo dėl politinių priežasčių. Jo kronikos vis dar dvelkė išsilavinimu ir buvo juokingos, kai kurie skaitytojai laikė jas sarkastiškomis ir net pretenzingomis – jis visiškai su jais sutiko. Norėdamas įsiutinti Sibilę, Fransua gana dažnai tvirtindavo visiems jųdviejų draugams, girdi, jeigu ne ji, jiedu gyventų labai pusėtinai. Per dešimt metų ji niekada nematė jo nepadoriai elgiantis. Todėl tądien, kai, truputį suerzinta jo skundų, prie jo draugų pareiškė: „Fransua kalba niekus! Jis tik ir galvoja, kaip čia pasiskundus...", stojo mirtina tyla. Ji taip retai būdavo agresyvi, kad šitai atrodė it koks sprogimas. Jiedu labai greitai susitaikė, traukdami pėsčiomis Por Ruajalio bulvaru, paskendę jam nesuprantamoje tyloje, dėl kurios ji priekaištavo sau tik iš dalies.

– Kas gi nutiko? – galiausiai paklausė jis, sučiupęs ją už žasto.

Ji pamėgino išsilaisvinti, bet jis ir vėl sugniaužė pirštus, ir ji nebesipriešino.

– Aš susinervinau, – paaiškino. Ji pagreitino žingsnį, ir jis gavo šiurkščiai ją sulaikyti, nes du automobiliai ją kliudė visiškai teisėtai.

– Atsargiau!.. Vairuotojai nežino, kad tu susinervinusi... Kuo aš tave sunervinau?

– Tavo pasakojimai apie pinigus ir išlaikomą vyrą niekam nerūpi! – atšovė ji piktai. – Svarbu tai, ką mudu nuveikėme per dešimt metų kaip visos kitos poros!

– Na, žinoma, – pritarė Fransua susierzinęs. – Aš paprasčiausiai atkreipiau dėmesį ir pasveikinau save su tuo, kad tu mane maitini.

– O tu man suteikei pastogę...

– Ak, meldžiamoji! Baikim su tais smulkmeniškumais! Nesuprantu kodėl, bet kalbėdamas apie pinigus negali būti nesmulkmeniškas. Nors tai labai aišku, skaičiai, viskas akivaizdu, nuobodu, bet akivaizdu... Čia nėra nieko gėdingo, jei nesigėdiji pats.

– Mudviejų nuomonė visiškai sutampa, – patvirtino ji, – tai jau darosi, kaip tu sakai, nuobodu.

Jiedu atsigulė ir atsuko vienas kitam nugarą, nors Fransua iškart atsitiesė, norėdamas baigti skaityti savo knygą. Ji mandagiai paklausė, ką jis skaito. Jis tokiu pačiu tonu pasakė jai knygos pavadinimą. Kiek vėliau net pateikė jai juokingą tos knygos apibūdinimą, bet jinai jau miegojo ar dėjosi mieganti. O jis visuomet vienodai įnirtingai gerbė tiek kito žmogaus miegą, tiek jo regimybę. Kad ir kaip būtų, gražiai elgdavosi visada ji, o ne jis. Šįkart ji nešaukė, kad jo skundai neteisingi, kad jie išgalvoti ir kad materialinė jų būtis pagrįsta juo ir vyriškomis jo savybėmis. O kaip tik šitai jis norėjo išgirsti ją sakant ir galvojant. Pirmą kartą Fransua atrodė svarbu, kad ji pasitikėtų jo praktiškumu, jo gebėjimu prisitaikyti prie savo laiko, prie būties, tomis šiuolaikiškomis jo savybėmis, iš kurių jie visada kartu pasijuokdavo, bet kurias jis visada manė galėsiąs įrodyti turįs, jeigu prireiks, net jeigu dabar jo *Didžiųjų XIX amžiaus poetų rinktinė* nebuvo pati rentabiliausia „Misidoro" leidykloje ir net jeigu jo straipsnių laisvumas reikalavo, kad jie pasirodytų tokiuose pačiuose laisvuose

laikraščiuose – taigi menkai mokančiuose. Ir jis neįsivaizdavo, kaip galėtų ką nors pakeisti. Jis niekada nebuvo užsidirbęs pinigų ar įgijęs kokio nors gero kitaip nei teatro pjesių vertimu ar adaptavimu. Ir prisiekė sau, kad kitą kartą, užuot paleidęs vėjais savo autorines teises, pradės taupyti Sibilės senatvei. „O kad tai galėtų – net tokiais Černobylio laikais – ją nors truputį nuraminti", – tarė jis sau perlietas švelnumo, kurį dar labiau sustiprino atlaidumas. Ir sulig ta mintim, kaip būna visuomet pradėjus graužti sąžinei, jį numarino miegas.

*

– Kaip jums sekasi?... Maniau, kad jau visai mane pamiršote! Man buvo labai liūdna... Viskas gerai?.. O Sibilė Delrė?.. Ar pamąstėte apie mūsų teatrinius projektus?..

Muna Fogel iš tikrųjų buvo maloni moteris arba moteris be pagiežos, arba moteris, visiškai neturinti atminties. Jos laisvumas, mandagumas darė Fransua didelį įspūdį.

– Tikrai neužmiršau, – atsakė jis balsu, kuris jam pačiam pasirodė nelabai įtikinantis, – bet žinau, kad jūs turėjote daug darbo... ir sulaukėte didelio pasisekimo... Man labai patiko Esmono pjesė... Tikriausiai ji surenka pilnas sales...

– Ne tokias pilnas, kad liautumeis galvojęs apie tai, kas bus toliau. Teatras jau nebe toks, koks buvo, jūs tai žinote ne blogiau už mane. Gal kartu pavakarieniaukim kurį nors iš artimiausių vakarų?.. Na, geriau kitą savaitę...

„Ji neskuba", – ilgesingai pasakė sau Fransua. Ir negalėjo tuo atsistebėti po du mėnesius trukusios tylos. Anądien kvepalų parduotuvėje jis taip sutriko, kai pardavėja atidarė dėželę, iš

kurios pasklido tas ryžių pudros kvapas... Jis ūmai stulbinamai, su visomis smulkmenomis, prisiminė savo šimtametę... Kada nors jis jai tai papasakos, jei kartais jie susidraugautų, kaip gali netikėtai atsitikti Paryžiuje net tokiems akivaizdžiai skirtingiems žmonėms – dažniausiai prisidėjus sėkmei... (juk labai nedaug tvarių ryšių užsimezga bendros nesėkmės pagrindu).

– Kada tik panorėsite, – atsakė jis. – Aš visiškai jūsų dispozicijoje.

– Ar norėtumėte ketvirtadienį, po savaitės? Man šovė viena mintis dėl jūsų pjesės adaptacijos, nuostabi... bent jau man taip atrodo... Na... Užsirašau jūsų vardą ketvirtadienį, septynioliktą dieną... Gerai?.. Na, dar pažiūrėsime, ar ne?.. Jūs man paskambinsit iš ryto...

– Gerai... Man tinka... Sutarta... – kalbėjo Fransua, nesiryždamas pridurti papildomo klausimo. Pati Muna uždavė tą klausimą tą akimirką, kai jis jau dėjo ragelį:

– Ar mes vakarieniaujame dviese, trise ar keturiese?.. Turiu jus to paklausti iš anksto: Bertomjė visada toks užimtas!

– Dviese, jei jums taip tinka...

Fransua išgirdo atsakant savo balsą, tokį lygų, na... nevaržomą. Tad, jeigu vėliau atsiras komplikacijų, jis bent jau negalės sau pasakyti, kad jis čia niekuo dėtas...

Atsitiktinumui padedant ar kenkiant septynioliktą dieną Sibilė turėjo vykti į susitikimą Miunchene dėl baleto pastatymo. O kartu padaryti interviu su Daldo Monteranu, nauju Maskvos didžiojo teatro stebuklu, šokio genijumi, apie kurį sklido gandai, žodžiu ir raštu, kad jam mielesnės moterys nei vyrai. O kadangi jis dar buvo labai gražus, jo personažą gaubė beveik skandalinga aura su tokiu dviprasmybės, jei ne demoniškumo atspalviu,

nes laikas buvo pakankamai sujauktas, kad jį apstulbintų kokio nors šokėjo dorovingumas. Taigi Sibilė turėjo išvykti trims dienoms (jai dar buvo patikėta prancūzėms, kurios neturėjo laimės gyventi netoli Miuncheno, išsamiai aprašyti Pinakoteką). Kadangi užduoties mastas ir intelektinis lygis buvo neeiliniai, jai į padėjėjus buvo paskirti du fotografai: vienas garsėjo savo spalvotos juostos technika, kitas gebėjimu atnaujinti pasenusius siužetus, o tai Sibilei kėlė dar didesnį nerimą. „Šiaip ar taip, tos kelios išsiskyrimo su Fransua dienos, – kilniaširdiškai aiškino ji pati sau, – išeis labai į naudą mums abiem." Jiedu, ir vienas, ir kitas, kartais darydavosi šiek tiek nervingi, o Fransua, be to, buvo išsiblaškęs. Jis į jų ateitį žvelgė ne taip pesimistiškai, tačiau tą pesimizmą pakeitė fatalizmas, gan nemaloni ir užkrečiama nuostata. Sibilė visada būdavo pasiruošusi neapgalvotiems savo mylimojo poelgiams, bet nerimo jai tai nekėlė, nes ji žinojo, kad iš esmės jis nerūpestingas, švelnus, dosnus ir geras. Ji nenumatė tokio kaip šis 180 laipsnių posūkio, privertusio juos vaidinti sunerimusius buržua, apdairuolius, nekaip pradėjusius karjerą. Jai tatai iš tikrųjų netiko...

– Ką tu darysi? – švelniai paklausė ji tą rytą prieš išvykdama, žiūrėdama, kaip jis raivosi lovoje.

Pro senus naktinius jo marškinėlius švietėsi šonkauliai, ir jis jai atrodė kaip perkaręs berniūkštis su neryškia žilų plaukų sruoga už ausies... Tiesą pasakius, jis būtų puikiausiai tikęs gyventi praėjusiame amžiuje su jo ilgomis liemenėmis, ilgomis kelius aptempiančiomis kelnėmis, baltomis apskritomis apykaklėmis ar krakmolytomis marškinių krūtinėmis, dėvimomis tiesiog ant kūno, jei esi neturtingas. Kur ji perskaitė šitą pastabą?.. Zola romane?.. Jis buvo jaunas, Fransua iš tikrųjų atrodė labai jaunas, bet jo oda buvo švelnesnė, pažeidžiamesnė, kaip jai pasirodė, negu

prieš dešimt metų... Pagauta švelnumo, ji numetė savo juodo šilko palaidinę skersai lagaminą, žengė du žingsnius, atsisėdo šonu ant lovos ir suglėbė jį rankomis.

– Mano ilgšis... – ištarė, – mano brangusis...

Ji laikė jį prispaudusi prie savęs, sūpavo kaip pakliuvo. Saulės spindulys prasiskverbė pro langines, sustojo ties jais, praviros sustingusios Fransua akys apspango. Paskui, lyg būtų susigėdęs savo nekuklumo, spindulys pradingo. Bet saulė buvo labai kaitri ir jai nepavyko pasislėpti taip greitai, kad nepaliktų to apkabinto vyro vyzdžių neaprasojusių...

– Tai ką gi tu veiksi šįvakar?

Popietė dar tik prasidėjo, tačiau diena, lydima audros blyksnių, jau slinko vakarop.

– Nieko, – atsakė jis, – visiškai nieko. Gulėsiu, man skauda galvą... rodos, peršalau...

O iš tikrųjų jis vakarieniaus su Muna ir, žinoma, galėjo ir privalėjo jai tai pasakyti. Bet jeigu jos siūloma pjesės adaptacija nekokia... jei iš to nieko neišeis, kam skelbti apie būsimą nesėkmę? Užtat, jei pavyktų, jis jai užtikrintų pergalingą, laimingą sugrįžimą, kuriame pats gražiai dalyvautų. Todėl, suskambus telefonui ir kažkokiam balsui pranešus Sibilei, mašinaliai balsu tai pakartojusiai, kad nei „Air France", nei kitų bendrovių lėktuvai į Miuncheną nebeskrenda, Fransua įtūžo! Jis pasijuto pavyduliaujančios moters sekamu vyru! Jam nepavyko paslėpti savo apmaudo, o ji irgi nesugebėjo jo nepastebėti ar suvaidinti nepastebėjusi – toks akivaizdus ir brutalus jis buvo. Visa tai buvo labai kvaila, abu tai jautė, bet ji nejausdama kaltės: stovėdama kambaryje, ji atsuko Fransua nugarą, jos smilkiniai tvinkčiojo. Pirmiausia ji norėjo išsisukti iš tos padėties, išsukti jį, išsukti juodu abu.

– Klausyk, – prabilo ji, – man nesmagu, jei tu prastai jautiesi, bet... man tikrai reikia ten vykti. Rodos, yra traukinys...

Niekas Miunchene jos nelaukė taip anksti rytojaus rytą; ji tai žinojo ir žinojo, kad jis irgi žino, bet pirmiausia reikėjo išsisukti iš tos groteskiškos padėties, į kurią jie abu įklimpo ir kuri neturėjo jokios reikšmės (šitai ji jau žinojo, žinojo visąlaik; ir buvo dar daug laiko išsiaiškinti, kas tai per padėtis). Bet jis galėjo bent jau įvertinti jos melą (net jeigu šis ir buvo neįtikimas), nes jis leido jiems išvengti scenos: kitaip tariant, klausimų tūžmasties ir instinktyvių, triuškinančių paieškų, kurių staiga gali griebtis pavydi moteris. Tos scenos visada būdavo pavojingos, kad ir kokia būtų jas sukėlusi priežastis. Tatai visad sukdavosi apie du žmones, net ir taip mylinčius vienas kitą, kaip jie mylėjo vienas kitą – aistringai jau taip nuo seno, – tatai visad vilkdavo iš paskos kažkokią aklą jėgą, nepažįstamą nė vienam iš jų ir nesąmoningą, kuri tačiau galėjo netyčiomis nubusti, paskatinti juos užriaumoti, pradėti kandžiotis ir užkrėsti vienam kitą visiems laikams. Kažkokia nežinoma jėga, kiekviename iš jų užmigęs demonas, nejučiomis smarkiai supykęs ant kito dėl jo meilės, tos tokios netobulos meilės. Labiausiai ji pyko dėl vienatvės, kurioje kartais vienas jų leisdavo kitam pasiklysti, tos žiaurios ir siaubingos vienatvės, kuria jie dalijosi, netgi kalbėdami apie meilę...

Ji jautė, kaip plaka jos širdis, bet nieko nesakė. Jis stovėjo jai už nugaros ir nesuvokė, koks siaubas staiga apėmė ją nei tų žiaurybių, kurias siaubas sužadina. Ir tą akimirką, kai ji tai suvokė – kad gali išvykti, palikti jį, – tą akimirką, kai ji suvokė, kad gali įvykti nepataisoma ir šito vyro veidas išnyks iš jos gyvenimo, ir net bus pakeistas kokiu nors kitu, tą pačią akimirką, kai ji visa tai numatė, tą dvigubą žmogžudystę kaip savotišką galimybę, persmelkta tik ramaus siaubo, o ypač skriaudžiamos nekaltybės

cinizmo – cinizmo, kuriam ji neįsivaizdavo galinti pasiduoti, – Fransua smakras įsirėmė jai į petį, dešinys jo skruostas prigludo prie kairiojo jos skruosto. Ir jis jai iš tikrųjų pasirodė karštokas...

– Tu iš tikrųjų sergi, kaip manai? – paklausė ji tyliai, kaltai, priblokšta minties, kad Fransua susirgo... Vargšelis Fransua, ko gero, pasigavo plaučių uždegimą, kol ji vaidino sau kvailas melodramas...

– Ne, – patikino jis, ir ji pajuto, kaip jis šypsosi jai prie skruosto, – ne, aš kvailas, bet ne ligonis, bent jau ne sunkus. Nesirūpink...

Ir pagaliau, reaguodamas taip, kaip turėjo sureaguoti prieš dešimt minučių, prieš dešimt metų, visą gyvenimą, visą amžių, pridūrė sakinį gelbėtoją, sakinį, kurį ji pati jam pakišo:

– Važiuok traukiniu, brangioji. Man nejauku galvoti, kad tu skrisi lėktuvu...

Ji palinkčiojo galvą, atsirėmė jam į krūtinę, ir jie pasvirduliavo tris sekundes nuo pirštų galiukų ant kulnų, labai lėtai, kaip gyjantys ligoniai. Jų kambaryje nebuvo veidrodžio su kojelėmis, ir jie abu pažvelgė pro balkono duris į sodą: tą truputį pavargusį sodą su pageltusia žole, kurios jie vis tiek nematė.

Laimei, buvo traukinys Paryžius–Miunchenas su miegamaisiais vagonais, išvykstantis devynioliktą valandą ir atvykstantis rytoj anksti rytą. Laimei, nes audra, kuri vis švysčiojo virš Paryžiaus, nesiliovė siuntusi į puolimą sunkių juodų debesų, prikrautų liūties įsiūčio, ir nepaklusnios jų kohortos, lekiančios į rytus, Švarcvaldo link, būtų pavijusios jos lėktuvą, jam dar nespėjus pasiekti Miuncheno. Ore buvo justi tas sieros kvapas, o danguje – ta numirėliškai mėlyna ir gelsvai ruda šviesa, kuri būtų kėlusi jam nerimą dėl Sibilės. Nešdamas lagaminą į traukinį, dėdamas jį į tinklelį vagone, Fransua džiaugėsi tais sutapimais,

nors ir nežinojo, dėl kurio kaltas jis pats. Jis stovėjo perone ir laukė, kada traukinys nuvažiuos, žiūrėjo į Sibilę, kuri, stovėdama savo kupė, šypsojosi jam pro langą; o jis jai šaukė ir rašė pirštu ant aprasojusio stiklo: „Paskambink man, kai tik atvažiuosi!", pamiršęs, kad tas telefono skambutis gali pasigirsti, kai jo nebus namie ar kai jis bus ne vienas... Traukinys sunkiai alsavo, lyg būtų didelis šuo, giliai atsiduso pirmalaikio nuovargio atodūsiu, pasipurtė, pajudėjo iš vietos ir labai pamažu išvažiavo iš perono, kur Fransua mojavo ranka, pakėlęs ją per anksti.

Kai jis išėjo iš stoties, mūšis danguje buvo jau rimtai prasidėjęs: žaibai raižė padangę, griaustinis griaudė ir su trenksmu virto nuo stogų. Dabar jau ozono kvapas, kaimo, šlapios žolės ir miško kvapas, kilo aukštyn mieste, sustingusiame poza „ramiai", baltesniame ir juodesniame nei paprastai, o tai skelbė netrukus prasidėsiant lietų. Fransua puolė bėgti, kad išvengtų liūties, tačiau ji pasivijo, jam dar nespėjus pasislėpti: aikštė priešais stotį buvo pernelyg didelė. Jį užklupo ne vandens sūkuriai, o vienas šuoras, stiprus ir didelis, smurtingas ir persmelktas to vienodo „pylos" garso, kuriuo stichija kartais užlieja žmones, metusius jai iššūkį. Kol pasiekė savo namus Monparnaso bulvare, Fransua peršlapo kiaurai, kaip niekada gyvenime. Juose, žinoma, degė šviesos ir jie buvo tušti, liūdni kaip visada, kai juose nebūdavo Sibilės. Jis apsidairė, atsisėdo ant lovos galo, širdy padejavo, paskui paieškojo ko nors apsišluostyti, vėliau – persirengti.

Jau visas mėnuo, kai Sibilė liovėsi tvarkiusi jo daiktus, mat, aiškino ji, „jis nuleidžiąs niekais visas jos pastangas. Jis elgiasi kaip nedėkingo amžiaus berniūkštis ar kaip vyras, visiškai negerbiantis kito žmogaus triūso, trumpai tariant, negali būti nė kalbos, kad ji toliau tuščiai tvarkytų lakstydama paskui jį!"

Jam vis dėlto dar buvo likusi viena tinkama tamsi eilutė, palikta teatro premjeroms, vakarienėms su svetimšaliais leidėjais, o ypač Pirmosioms komunijoms, kasmet vykstančioms Sibilės giminėje, kurią sudarė trisdešimt devyni suaugusieji ir maždaug šešiasdešimt vaikų (trisdešimt iš jų buvo Puatu krašto atstovai, kiti trisdešimt – slavai), visi jie buvo nepriklausomi, bet visi didžiavosi tuo stulbinančiu vaisingumu. „Aš iš triušių giminės... – sakydavo Sibilė Fransua, kuris kam nors gimus kiekvienąsyk nustebdavo, ir sušukdavo: – Aš iš triušių giminės, nes tai pamaldūs triušiai: jie prastai kalba prancūziškai, o televizija nuobodi ir vieniems, ir kitiems; jie turi vienintelę pramogą – meilę ir, būdami praktikuojantys katalikai, nieko nedaro, kad išvengtų jos vaisių... Man net atrodo, kad dvi mano brolienės varžosi, kuri tai padarys greičiau... Beprotiška, ar ne? Baisu! Jų vyrai jau bjaurisi meile..." Jos pačios jaunystė prabėgo po liepomis ir buvo labai senamadiška jau tuomet, nes pirmoji jos meilė buvo jos pirmasis meilužis.

IX SKYRIUS

Buvo pusė aštuonių vakaro, o Fransua pasimatymą pas Muną buvo sutaręs tarp pusės devynių ir devynių. Be penkiolikos devynios jis užkopė laiptais, žvilgtelėjo į veidrodį ir pasirodė sau gana elegantiškas, nors sulig kiekvienu žingsniu jo batai išspausdavo „šliurpt šliurpt". Į duris jis paskambino šypsodamasis, staiga nudžiugęs, kad pamatys Muną, tą seną savo draugę, o ji jam jas atvėrė vilkėdama tamsia klasikine vilnone suknele, puikiai sukirpta, suknele, puikiausiai atitinkančia visus *comme il faut* reikalavimus ir dar primenančia šeimos relikviją, tarė jis sau... Ji meiliai pakvietė jį į didįjį saloną atsisėsti, pasiūlė viskio.

– „Bismarko" šiandien nebus, – paaiškino šypsodamasi, – mano mielas Kurtas išėjęs.

Tad „Bismarko" skyrius buvo užverstas. Sau ji įsipylė chereso, atsisėdo priešais Fransua, ir jiedu kuo laisviausiai pradėjo kalbėtis apie teatrą, lyg tik vakar būtų išsiskyrę, lyg vienas kitą būtų vertinę tik dėl pokalbio. Butas Fransua akims buvo toks pats mielas. Trūko tik ryžių pudros, kurios jis neužuodė, be abejonės, dėl slogos, ir kurios kvapą nejučia retkarčiais stengdavosi pajusti, ne itin elegantiškai šnarpšteldamas, bet Muna į tuos šnarpštelėjimus nekreipė dėmesio ir apie tą pjesę jam kalbėjo įkvėptai ir blaiviai.

– Suprantate, ta pjesė labai graži, bet sunki ir... kaip čia pasakius... nekaip... labai nekaip surėsta... Jūs su manim sutinkate?

– O taip... o taip, – atsakė jis. – Aš plušu prie jos jau beveik metai... mes plušame prie jos, kad suteiktume jai truputį... na, kaip čia pasakius?.. truputį gyvumo. Ir juo daugiau privalumų joje matai, juo sunkiau padaryti taip, kad ji suskambėtų. Tai labai slegia.

– Reikėtų padaryti tam tikrų kupiūrų, – pasakė ji, – bet žiaurių, – manau, jūs tai žinote... Tam tikrų kupiūrų, taip. Ir kaip jau kalbėjome, reikėtų pakeisti personažo akstinus. Reikėtų jį padaryti ne tokį tobulą – truputį juokingesnį. Ar jums taip neatrodo?.. O ką gi sako Sibilė?

Ji padvejojo, kaip sakyti – panelė Delrė ar Sibilė, ir galiausiai pasirinko vardą. Lygiai taip pat ir į jį Muna kreipėsi vardu. Na, viskas pradėjo ryškėti: pjesė ir geri santykiai... bet visa tai jam buvo nuobodu, siaubingai nuobodu. Jis norėjo krėsti kvailystes, nueiti pašokti į seną rusų smuklę, išeiti pasitrainioti balažin kur. Jis norėjo nusibelsti pašokti į Berlyną ar kur kitur, bet tik tango...

– Tiesą pasakius, – rėžė jis šiurkščiai, – ta pjesė man visuomet kėlė nuobodulį. Aš pats sakiau Sibilei, kad jos neįmanoma pastatyti, kad prie jos nėra kaip prieiti. Atvirai kalbant, aš net šaukiau apie šventvagystę, kai ji kalbėjo apie pakeitimus joje, taip bijojau vėl ką nors pradėti. Jūs mane suprantate?

– Kaip? Jūs nenorėjote, kad ji darytų pakeitimus? Žinodamas, kad tai vienintelė išeitis, jei aš gerai suprantu?.. Ak, – pridūrė Muna pasipiktinimo kupinu balsu, – jau tie intelektualai! Nieko sau, intelektualai!

Ir atkragino pavargusią galvą, lyg visą gyvenimą būtų praleidusi tarp maniakų ir nuolat patiems sau prieštaraujančių intelektualų.

– Jūs tą žodį tariate susierzinusi, susižavėjusi ar su ironija? – paklausė jis.

– Turėdama galvoje jus, brangusis Fransua, aš sakau tai su pagarba ir kupina švelnių jausmų... Kupina daugybės, daugybės švelnių jausmų... Taip, taip, patikėkite, kupina švelnių jausmų, su pagarba, su...

Tada Fransua gerklėje ar jo kraujyje kažkas sukilo, kažkas, ko neįmanoma numatyti, taip tai buvo perdėta ir todėl juokinga, „vienas iš tų dalykų, kurių niekada nesigaili, – tarė jis sau, – bet kurio niekad nesiaiškini"...

– Malonėk nekalbėti su manimi tokiu tonu, – ištarė jis lygiu, bet tūžmingu balsu, privertusiu Muną loštelėti kėdėje. Akimirką ji net išsigando ir mašinaliai užsidengė veidą ranka, gindamasi nuo jo, tarsi būtų ketinęs jai smogti.

„Viešpatie, šita moteris serga paranoja!" – tarė jis sau. Bet prieš dešimt sekundžių jis iš tikrųjų galėjo, ir pats tai suvokė, vožti jai, ir net su pasitenkinimu. Pasijuto apstulbęs, susigėdęs, susigėdęs be tikros gėdos, kaltas jai, bet ne dėl savęs. Mat suduoti moteriai jam visados atrodė vyro menkystės viršūnė, nebent jis pasiektų tik savo aukos smakrą. Tarp jų įsivyravo tyla, giedra tyla, – toks aiškus ir lengvai valdomas buvo jų pokalbis. Tik nuo jos priklausė, pakęs ji tiesą, kad jis įsimylėjęs ne ją, o Sibilę, ar nepakęs. Ir tik nuo jo priklausė, pakęs jis jos reakciją ar nepakęs, reakciją, kuri tikriausiai buvo: „Man tai visai vis vien, mane domina visiškai ne tai. Būkime blaivūs ir logiški." Jiedu sustojo ties ta riba, ir ji tai suprato anksčiau nei jis. Jis ėmė juoktis ir paplekšnojo jai per ranką. Tačiau be arogancijos ir nervingumo: paplekšnojo jai per ranką, įbruko į ją savąją, lėtai, švelniai, be jokio familiarumo. Galų gale juk jiedu abu buvo be galo jautrūs.

– Fransua, kur jūs norėtumėte pavakarieniauti? – pasigirdo Munos balsas iš mažojo salono kartu su taurių, ledukų ir atkemšamų butelių skimbčiojimu, puikiai paveikusiu Fransua – dabar jis jautėsi jau rimtai peršalęs. Žinoma, nebuvo kas jį paslaugytų, nebent tik šita vargšė moteriškė, akivaizdžiai pasiruošusi, kadangi „Bismarko" nebuvo, sugirdyti jam vaistų!

– Jūs ištroškęs?

– Dar niekada nebuvau toks ištroškęs.

– Po viso to vandens, kuris ant jūsų išsipylė? Neįtikėtina! (Be to, ji juokėsi!) Fransua, prašom, čia padorus viskis. Na, iš tikrųjų, drauge jūs turite išgerti ir aspirino... Jūs toks išraudęs, ir ratilai aplink akis. Nagi, atsitokėkite! Eisim „Pas Dominiką".

Ji nusileido laiptais pirma jo niūniuodama „Les Deux Guitares", liaudišką melodiją, o išėjusi ant šaligatvio parodė jam tamsų automobilį, vis dar žvilgantį nuo lietaus.

– Ar mokate vairuoti, Fransua?

Fransua metė skeptišką žvilgsnį į prašmatnų mersedesą, amžiaus paliestą tik tiek, kad atrodytų elegantiškas. Jis buvo juodai žalsvas, ilgas, o viduje nuostabiai stipriai tvoskė oda.

– Aš jau daugybę metų nevairavau tų mechanizmų, – vis dėlto garbingai prisipažino prieš sėsdamasis prie vairo.

Ji gūžtelėjo pečiais. Buvo aišku, kad, jos supratimu, keliai, kilometrai, automobiliai, mokėjimo punktai keliuose, degalinės ir pan. priklauso ir paklūsta vyrams. Jis gana greitai rado visus svertus ir rankenėles, išskyrus žibintų, kuriuos Muna, netarusi nė žodžio, jam uždegė, vos tik pamačiusi, kad jis jų ieško. Jis iškart pajudėjo iš vietos, apvažiavo *Rond Point*, kaip strėlė perlėkė Santarvės aikštę ir įvažiavo į Sen Žermeno bulvarą, kurio medžiai buvo dulkinai mėlyno žalumo. Ūmai apakintai Munai Paryžius pasirodė žavingas.

Ir iš tiesų po tokios tvindančios liūties staiga atsivėręs tamsiai mėlynas dangus, tuščias, nuskalautas, nuobliuotas, išdžiovintas ir nupoliruotas stropių atgailaujančių angelų, slidus kaip čiuožykla, bet sykiu romantiškas ir atsainus dangus, trumpai tariant, jo pasirodymas po tos rūsčios audros užliejo širdį ir žvilgsnį atlygio jausmu, labai artimu laimės jausmui. (Tos neaiškios, retos, nepaaiškinamos ir anomalios laimės, tos laimės, fizinės ir kartu poetiškos, kad gimei iš tų beprotybių, tų astralinių vingių, tų milžiniškų verpetų, atsiradusių po tūkstančio sužlugdymų prieš tai, laimės, kad esi to laukinio, nesuvokiamo ir nesuprasto pasaulio dalis.) Retkarčiais jis ir vėl pajusdavo bėgantį laiką ir savo lėtą egzistenciją, prieštaringai susipynusius ir sutapusius. Jautėsi senas, vaikiškas ir pažeidžiamas.

Ir linksmai sakė sau, kad ir Muna pavaldi toms dviguboms srovėms, tik ji buvo jauna ir sena ilgiau nei jis, kitaip tariant, senesnė, todėl, žinoma, stipresnė ir patikimesnė. Tas neaiškias sąvokas ir tą vaiskų dangų jis perprato ne eidamas „Pas Dominiką", o grįždamas, po daugybės degtinės tostų.

Degtinė atliko savo įprastinį darbą, o kažkas kita padarė tai, kas priminė švelnius jausmus. Galiausiai toji vakarienė galėjo būti šimtoji tokia jųdviejų vakarienė, ir dar šimtas galėjo būti priešakyje, visos tokios pačios be jokios priežasties ir tokios pačios nekaltos bet kurio trečio žmogaus akyse.

Fransua išlipo iš automobilio, apėjo jį ir padėjo išlipti Munai Fogel. Laikydamas ją už parankės, palydėjo iki vartų, ten ji pasisuko į jį. Šįkart išskydusi naujų Paryžiaus žibintų šviesa labai tiko prie visko.

Jis pasilenkė, pabučiavo ją į kaklą ir bergždžiai į šnerves iki pat galo įtraukė oro; deja, užsikimšusia nosimi. Nieko neužuodė,

nieko neįkvėpė, prastai ją matė... Jautėsi kaip senas kreivakojis arklys, ir dar girtas.

– Man reikia grįžti, – pasakė jis skubomis. – Bjauriai peršalau! Juk čia dešinėje yra taksi aikštelė, ar ne?

– Visai čia pat, – patvirtino ji savo ramiu balsu.

Ir pasistiepusi ant pirštų galiukų švelniai pabučiavo jam į smakrą, čiupo raktus, ir – nepraėjo nė dvi sekundės, kai ji įsmuko į vestibiulį. Pradingo iškart, o jis nuėjo ieškoti taksi, be jokio pavykusio ar nepavykusio vakaro jausmo. Muna Fogel dar mažiau nei jis buvo dėl to tikra, nes, atsidūrusi kambaryje, ilgai, šaltai žvelgė veidrodyje į save, vilkinčią ta tokia prašmatnia ir tokia oriai kuklia suknute, su tuo paprastu ir žavingu, labai gerai tai dienai parinktu vėriniu, kurio ji niekada o niekada daugiau neužsisegs.

X SKYRIUS

Telefonas tylėjo, ir Fransua, negalintis užmigti ir visas drebantis, pamiršo savo kosminę gerą nuotaiką, kuri jį buvo ką tik apnikusi, ir pasidavė savotiškai naktinei melancholijai, juo niūresnei, kad veja buvo apgaubta lėkštos tuščiavidurės šviesos. Jis prisipažino sau, kad, nors visąlaik šito vakaro pabaigą įsivaizdavo nekaltą, – nepaisant tų nesusipratimų tarp jo ir Sibilės, – šiandien jautėsi kaip dykinėtojas, nejaučiantis tos galios, to nesąmoningo veržimosi į ateitį, kurį sužadina kiekvienas ketinimas, turintis konkrečią datą, net jeigu iš tikrųjų tas ketinimas ir nebuvo apibrėžtas. Beje, tai buvo ne jo kaltė, aiškino jis sau: Muna nė neužsiminė apie jų trumpą aistrą. Ji vakarieniavo su juo viena, vilkėdama kaip buržua, žaviai su juo kalbėjosi, tačiau tas pokalbis buvo labai toli nuo bet kokių ketinimų. Ir pirmai progai pasitaikius pabėgo namo. Ne, gal ji ir buvo juo susidomėjusi, tačiau labai trumpai, gal labai brutaliai ir nenumačiusi tęsinio. O gal jai daug ką komplikavo tai, kad buvo Sibilė? O gal tai ta garsioji pjesė, apie kurią ji iš tikrųjų svajojo kaip teatro direktorė, beprotiškai mylinti savo darbą ir viskam pasiryžusi vardan sėkmės? (Fransua niekada nebuvo tokios sutikęs; aktorės bet ką galėjo padaryti dėl vaidmens, o režisieriai dėl filmo, bet teatro direktoriai, priklausantys veikiau nuo ekonominių rūpesčių nei nuo meninių, stekenami išlaidų ir mokesčių, ne-

rodydavo to besiliejančio per kraštus entuziazmo.) Be to, tokios pjesės, kokios Muna norėjo, dar nebuvo. Ir dar reikėjo, kad Sibilė su tais pakeitimais sutiktų. Ne, iš tikrųjų, jis neįžvelgė Munos profesinio intereso vakarieniauti su juo ir turėjo sau pasakyti, kad, matyt, trumpą valandėlę patiko jai ant tos sofos, gal dėl tų „Bismarkų", bet viskas tuo ir baigėsi, kai dingo tas kokteilis ir jos geismas. O jis pats, ar jis geidė to šįvakar? Nebuvo dėl to tikras. Tiesą pasakius, būtų to geidęs, jeigu būtų pajutęs jos geismą, jei jam būtų atrodę, kad jis jai egzistuoja, o ne dalyvauja jau įsibėgėjusioje vakarienėje, jei jam būtų atrodę, kad jis vaidina jau parašytą vaidmenį, kur jam tereikia laikytis partitūros, nieko nepridedant nuo savęs. Tad juo geriau, nes pridurti jis neturėjo ko. Jau ir taip buvo pakankamai nemalonumų su Sibile ir savo paties kvailais melais, kad dėl pramogos viską dar sukonkretintų vien tiktai iš tuštybės.

Jis sėdėjo prie savo darbo stalo, bet laikas nejudėjo iš vietos, o jis vis dar nebuvo parašęs straipsnio savaitraščiui *L'Actualité* apie Jungtinių Tautų politiką. Kalbėdamas apie tai su laikraščio direktoriumi, jis įsiuto, įsiuto tuo įsiūčiu, nuo kurio kitados pradėdavo mykčioti ir kartoti savo argumentus, bet dabar jis buvo jam tramplinas ir padėjo rašyti: ko gero, todėl, kad Fransua lengviau ištverdavo įsiūtį ir jį sukėlusias baisybes. Jis seno. Vėl atsisėdo priešais rašomąją mašinėlę. Vilkėjo sulamdytu chalatu, jam skaudėjo nugarą, o dar labiau sprandą, kaip nutikdavo kiekvienąsyk, kai jis atsisėsdavo dirbti prie šito stalo. Pro langą įsiveržė šalto oro gūsis. Jam stigo už nugaros Sibilės, jos plaukų, uždengiančių jos profilį ir atsikišusius skruostikaulius. Sibilės ir jos ramaus alsavimo. Jis vėl atsigulė. Turėjo numigti nors dvi valandas prieš eidamas į leidyklą. Išsipleikė ir vaikiškai padėjo galvą ant gretimos pagalvės, ant Sibilės pagalvės. Bet jo sloga

buvo nešališka: jis nieko neužuodė, jokio kvapo, nieko, nebent pagalvės užvalkalą, tad atsirito atgal į savo vietą.

– Alio?.. Gal galėčiau šnektelti su ponu Rosė?

Balsas buvo nepažįstamas, bet vos tik Fransua jį atpažino, jis pasirodė jam be galo raminantis, be galo intymus.

– Muna, – ištarė jis.

– Jūs nemiegat?

Jis žvilgtelėjo į laikrodį: buvo pusė dviejų, jie išsiskyrė vidurnaktį, ir priešais juos nusidriekė, veikiau jiems buvo duota, labai padori naktis. Bet, atrodo, ji to nepastebėjo.

– Aišku, kad ne, nemiegu.

– Neabejoju, kad jums buvo taip pat, kaip man, kad negalėjote užmigti. Nuo to laiko, kai mudu pargrįžome, aš vis sukinėjuos, sukinėjuos po šitą butą, „tokį intymų ir tokį prabangų", – kalbėjo ji kupinu susižavėjimo ir kvailu tonu, kuris akimirką nustebino Fransua, kol ji pridūrė: – Tai tas dilba Adrienas Lekurbė visur kartoja tuos žodžius. Jis, žinoma, dekoratorius, – paaiškino liūdnesniu tonu, kuris iškart prajuokino Fransua.

– O kodėl jūs nepasirinkote kito? Žinote, jis labai gražus, aš nieko apie tai neišmanau...

– Aš irgi! – atsakė ji. – Kaip tik tai ir yra tragiška. Be to, tas Lekurnė toks patenkintas, kad aš jam leidžiu garsiai viskuo žavėtis. Vargšelis Lekurtė visuomet turi apsimesti, kad yra diskretiškas, ir ničnieko nežinoti... Koks amatas...

– Jūsų dekoratoriaus pavardė – Lekursė.

– Lekursė! – sušuko ji, tarytum Lekursė būtų neįprasčiau nei Lekurnė ar Lekurtė.

Ir ji garsiai nusikvatojo. Fransua suėmė pavydas jos kaimynams iš Serbijos Petro I aveniu: jam nebuvo nieko mieliau už moters juoką vidury nakties.

– Turiu surengti pobūvį, – pasakė ji, – dėl buto ir dėl teatro, šio mėnesio pabaigoje... (Ji vėl tapo melancholiška.) Seni draugai, nauji vyrai, visi tie dalykai...

Jis paklausė savęs, ką jis padarė prieš porą valandų „Pas Dominiką", kad jai užėjo toks liūdnas linksmumas, nuo kurio jam staiga suspaudė širdį.

– Jums liūdna?

– Ne, tik nuotaika truputį nekokia šįvakar... – pasakė lyg atsiprašinėdama, taip nuoširdžiai, kad jis instinktyviai pakėlė ranką ir ištiesė įtemptą delną, lyg norėtų sustabdyti jos atsiprašymus, kurių ji nieku gyvu neturėjo jam reikšti.

Sakytum, ji galėjo matyti tą delną ir tą ranką, tokius atsidavusius jos reikalui...

– O jūs gerokai pajuokinote mane „Pas Dominiką"... – prabilo ji vėl, kiek tyliau. – Aš mėgstu juoktis, – baigė su ramiu pasitenkinimu, kokį rodo žmonės, mėgstantys gerai pavalgyti ir galintys net padaryti gerą lankstą dėl kokio nors patiekalo.

– Aš irgi, – prisipažino jis kiek pavėlavęs.

Jis konstatavo, kad jo mintys atsilieka nuo judesių. Ir šyptelėjo į tuštumą, pajuto, kaip išsiviepė jo burna, užsirietė nosis, garsiai nusičiaudėjo, paskui dar antrą ir trečią kartą. Balkono durys buvo atviros, per kambarį perbėgo skersvėjis, ir jį supurtė smarkus, nemalonus drebulys, kai dešine ranka ieškojo po paklodėmis popierinių nosinaičių, kurias lyg ir buvo ką tik pasidėjęs. Tarp Fransua nusičiaudėjimų retkarčiais ragelyje pasigirsdavo sunerimęs ir šnypščiantis Munos balsas. Kartą Romoje jis pasiekė rekordą – nusičiaudėjo dvidešimt keturis kartus. Kodėl Romoje? Jis jau nebeprisiminė.

– Fransua, giliai įkvėpkite ir labai lėtai iškvėpkite... Prisiverskite, meldžiamasis, reikia apraminti jūsų kvėpavimą.

Jis kosėjo ir toliau, dabar jau duso: sunkus bronchitas ar sunkus plaučių uždegimas... Jis numirs pats vienas ant tos sujauktos lovos, su tuo palaikiu chalatu, šitame lediniame kambaryje. O sykiu manė, kad yra, jautėsi nemirtingas nuo amžių amžių.

– Mano namuose nuo pat ryto išjungtas šildymas, – pasakė pagaliau. – Čia taip šalta...

– O kur Sibilė?

Jos balsas buvo griežtas. Ji pyko ant Sibilės, kad ji taip prastai rūpinasi Fransua. Tos moterys iš tikrųjų juokingos.

– Laimei, ji dabar Miunchene, – paaiškino jis geraširdiškai. – Kitaip man būtų reikėję vežti ją į viešbutį.

– Jums pačiam ten reikia eiti. Pasigausite virusą.

– Apie tai negali būti nė kalbos. Man šalta, mano nuotaika prasta, ir aš gerai jaučiuosi šitame kambaryje. Aš neisiu į kitą bulvaro pusę per vėją, kad atsidurčiau niūrioje vietoje be jokio draugo! Labai ačiū...

Na, jis persūdė, ir pats tai pripažino, tai iš tikrųjų buvo nesaikingiausias šantažas, graudžiausi jo kada nors nusigriebti argumentai kalbant su moterimi (moterimi, kurią jis prieš dvi valandas sąmoningai paliko, netgi pasišvilpčiodamas, ir savo noru...)

– Gerai, – pasakė ji nuvargusiu balsu, – sėskite į taksi ir atvažiuokite čionai! Aš turiu du miegamuosius ir vitaminizuoto aspirino, o svarbiausia – butas šildomas kuo puikiausiai. Butas vis dar 123 b, penktame aukšte.

– Ačiū, – padėkojo Fransua.

Jis negalėjo nepasveikinti savęs su tais vaikiškais manevrais ir užsispyrimu, kaip su yda, kurios jam prireikė, kad vėl galėtų nuvažiuoti į tą aveniu kitame Paryžiaus gale antrą valandą nakties, apimtas negalės, nuovargio ir neryžtingumo. Šiaip jau

jis nejautė nei pagarbos, nei simpatijos savo asmeniui, – paniekos irgi, – bet jam visada patikdavo tos beprotybės ir proto pakrikimo akimirkos, kurios jį darė svarbiausiu jo vaizduotės bendrininku, ištikima jo komedijų publika, tiek pat nustebinta jo svaičiojimų, kiek ir skeptiška dėl jo talento, ir Fransua beveik žavėdavosi jomis. Ant pižamos jis užsitraukė megztinį aukštu kaklu, išvirkščią, nusikeikė, nieko nematydamas išvertė jį sau virš galvos, išsipleikė ant lovos ir galiausiai sunkiai kvėpuodamas, užduseęs pasiekė duris. Turėjo grįžti išsikviesti taksi, po pusvalandžio išgirdo jį lauke ir pasijuto merdėjantis.

Kai Muna atidarė jam duris, Fransua tiesiog įpuolė jai į glėbį, ir ji, tempdama jį už rankos, nuvedė iki draugų kambario, kur liepsnojo malkų lauželis. „Bravo... – tarė jis sau neaiškiai: štai ir vaidiname „Velnio apsėstą"*, tik abu personažai po dvidešimt metų vyresni. Jis sėdėjo ant lovos, žiūrėjo į liepsnas, jam jau nebuvo šalta, jis jau nebijojo, nebesinorėjo nei čiaudėti, nei kosėti, jis jau nebuvo vienas nei nelaimingas. Grįžusi su grogu: pusė arbatos, pusė romo, Muna pamatė, kaip jis atgręžė į ją atlėgusį iš dėkingumo ir karštligių įkarščio veidą. Ji vilkėjo slyvinį šilko chalatą, slidų ir švelnų, ir visiškai natūraliai sustojo priešais jį, kai jis jos pusėn tiestelėjo ranką. Jis prisiglaudė skruostu prie jos kūno, apsisiautė galvą jos chalato skvernais ir kvapnioje tos laikinos palapinės tamsoje giliai įkvėpė švelnios odos ir ryžių pudros kvapo.

* Turimas galvoje filmas pagal Raymond'o Radiguet to paties pavadinimo romaną, kurio herojai, šešiolikmetis paauglys ir devyniolikmetė Marta, leidžia vakarus prie židinio.

XI SKYRIUS

Kambario langas žvelgė į tylų kiemą, užimtą vien plepių ir paikų balandžių, kurie čežėjo ankstų rytą, jau atsirėmusį į langines. Jautei, kad sienos storos, tvirtos, kaip viskas šitame Monso Lygumos kvartale, kur užaugo ir jis pats. Jis nubudo veidu į tą langą, gulėdamas ant šono, susirietęs, liemenį dengė viršutinė pižamos dalis, teikianti jam šilumą ir draugiją. Šiaip ar taip, jo nebekankino nei karštis, nei migrena. Už nugaros jautė ramiai gulint Muną, moterį, kuri jį priėmė į savo butą, paskui į savo šiltą glėbį, kuri sušildė jį, paslaugė ir suteikė jam malonumą. Mintis, kad ji yra čia, kitame lovos gale, jį jaudino ir jis jautė keistą švelnumą ir dėkingumą, neturintį nieko bendro su gašliu lengvabūdiškumu, ir dar kažką keistesnio – regėjo tokį naivų, pamaldumo kupiną „antiką primenantį" vaizdą, kaip Milė paveiksle... „Antiką primenantį"... Piemenaitė Muna su piemeniu, t. y. juo, Bulonės miške septintą valandą vakaro... „Viešpaties angelo" valandą: jis nukelia savo beretę, ji nusiriša savo „Hermės" firmos kaklaskarę, susikibę rankomis jie laukia akimirkos, kai eis pas ją išgerti „Bismarko"... Jam išsprūdo nepadorus juokas, toks žagtelėjimas: jo klajoklės mintys atgrasintų Muną nuo noro vidury nakties savo namuose priimti intelektualą. Jis vėl užsimerkė, vėl pamėgino užmigti. Bet jam pasidingojo, kad balandžiai užburkavo kur kas garsiau, visai čia pat, lauke, jie beveik lietė jį ir provokavo.

– Kokie mulkiai tie balandžiai... – ištarė jis labai tyliai, sakytum lovoje jie būtų trise: Muna, kuriai galima pasiskųsti dėl balandžių, nepažįstamasis, kurio nederėtų pažadinti, ir jis pats. O gal jo nesąmoningi skrupulai neleido jam pažadinti Munos... Kelinta valanda dabar galėjo būti? Šiaip ar taip, Sibilė grįš tik vakare, jeigu išvis grįš šiandien. Vakar, važiuodamas čionai, jis neužsisegė laikrodžio, ir dabar jį tai nervino.

– Muna! – ištarė jis garsiai, nugręžęs akis nuo lango, versdamasis ant nugaros.

Žvilgtelėjo į tos didelės lovos galą, kur, galėjo prisiekti sau, prieš dešimt minučių matė Muną, į galą, kuris buvo tuščias.

– Betgi... – iškošė niurzgliu ir drauge sunerimusiu balsu.

Nervingai apčiupinėjo lovą ir paklodę, kur turėjo gulėti jo meilužė, tada galutinai susitaikė su tuo, kad jos nėra.

Jos ten nebuvo. Jis buvo vienas tame kambaryje, su balandžiais ir į lankas vedančiomis mintimis, nenutuokdamas, kelinta dabar valanda. Dvejojo dar dešimt minučių. Žinoma, galėjo atsikelti ir eiti ieškoti Munos, bet vilkėjo tik viršutine pižamos dalimi, kuri, nors buvo ilga ir padori, nekėlė jam jokio noro susitikti koridoriuje ištikimą Munos tarną iš Dortmundo – jis visiškai nežinojo vietinės dienotvarkės, įpročių ir Munos buto kambarių išdėstymo, o tai grėsė visokiais nemaloniais, bent jau jai, susitikimais. Jo drabužiai tikriausiai buvo gretimoje vonioje, bet kur jos durys? Jautėsi kvailai ir net neturėjo pagrindo skųstis, nes juk ne kas kitas, o jis atkakliai siekė čia sugrįžti ir pasilikti. O kas, jeigu ji įpratusi prie tokių naktinių pasimatymų? Ir jeigu ji išėjo į teatrą palikusi jam raštelį koridoriuje? Ar gaus praleisti visą rytą dvejodamas šitame pusiau apstatytame kambaryje su tais išsigimusiais balandžiais, rypuojančiais jam prie šono?

Jis jau ketvirtą kartą ryžtingai statė koją ant kiliminės dangos, kai pamatė lėtai atsiveriant duris, kažką įsmunkant ir jas

uždarant. Kažkoks pavidalas įsmuko į lovą už penkiasdešimties centimetrų nuo jo, kažkoks tylus pavidalas, dėmesingas jo tariamam miegui, ir ryžių pudros kvapas, ištikimai jį atlydėjęs, galutinai įrodė, kas tai. Atlėgęs, perlietas švelnumo ir sužavėtas, Fransua apkabino ją.

Ji buvo taip maloniai putni, stangri, jos oda buvo neįtikėtinai švelni, visur, o balsas – malonus, lengvabūdiškas ir vienodas, žinoma, labai senamadiškas, bet toks mielas šitame onomatopėjų amžiuje. Tai buvo vienas iš tų jos amžiaus nulemtų trūkumų, kuris Fransua patiko. Pradžia buvo gera: jis jautė tai moteriai švelnumą. Tai buvo vienintelis to ryto ir tos neaiškios nakties paaiškinimas, be geidulingumo. Beje, geidulingumas šiuokart jam atrodė svetimesnis nei švelnumas. Priešingybė jam buvo kur kas mažiau prieinama: jam visada būdavo sunku pajusti priešiškumą, panieką arba neapykantą. Užtat jis niekada ir neturėjo meilužės, kurią būtų galėjęs paaiškinti kūniškais motyvais (beje, tie kraštutinumai jam atrodė neįmanomi). O vis dėlto, kai vyras susitvarkydavo taip, kad vienintelę laisvą naktį galėtų praleisti su konkrečia moterimi (ir net jei vakaro pradžioje jam tai atrodydavo tik kaip galimybė, ir net jei jis vakaro vidury jos atsisakydavo), tai, kad galiausiai jis pasilikdavo su ja, vis dėlto reiškė tam tikrą potraukį. Ir konkretų.

Kaip tik tą ryto akimirką ji savo švelniu, truputį tęsiamu balsu – tuo atonaliu balsu, kokį nutaisydavo, kai norėdavo pasakyti jam tai, kas ją iš tikrųjų domino arba jaudino, – jam pareiškė, kad jis gražus.

– Tu gražus, – pasakė ji, – tu toks gražus...

Jis apstulbo: jeigu ir buvo moterų, kurios jam kalbėjo apie jo žavesį, nė viena jų nebuvo priėjusi prie tokio paroksizmo.

Tad jis pradėjo juoktis, gan pamalonintas tokio perlenkimo iš Munos pusės, Munos, kuri buvo tokia santūri dėl jų vienintelio trumpo meilės nuotykio, kad, rodės, jo net nesuvokė.

– Ko tu juokiesi? Tau niekas to nesako? Gal tau to niekada niekas nesakė?

Ir pati nusijuokė, tyčiodamasi iš to „neįtikėtinumo".

– Dievaž! – užtikrino jis. – Niekada niekas nemėgino...

– Negali būti... Tau niekada niekas neaiškino, kuo tai verčia iš koto?..

Ji uždėjo ranką jam ant kaklo ir tyliai paaiškino jam beprotiškus ir tikslius dalykus apie jo burnos išlinkį ir skruosto ilgį, apie tarpą virš nosies, lengvai braukdama smiliumi per tas vietas, paaiškino rimtu balsu. Ir kol ji vis kalbėjo ir kalbėjo apie jo veidą, jis juto, kaip kaklą jam kutena jos blakstienos, „pernelyg ilgos", anot Sibilės ir jos jaunos draugės.

Paskui ji papasakojo jam apie tai, kaip jis įėjo į kambarį ir kaip jame judėjo, o jis, nustebęs, susidomėjęs ir vėl pajutęs švelnumo antplūdį, suraukė antakius, nes vis dar nejautė gėdos: gal ir turėjo susigėsti, bet gėda buvo paskutinis jausmas, kurį ji galėjo jam įkvėpti. Net keista, kaip jam buvo lengva su ta svetima moterimi: moterimi, kuri nebuvo nei jo aplinkos, nei profesijos, nei kartos, o dabar jau vargiai ir jo šalies atstovė.

– Tu beprotė... – pasakė jis.

Staiga du akių vokai, dvi klapsinčios plunksnos ties jo kaklo apačia atsitraukė, ir ji pakėlė galvą sakydama:

– O Viešpatie, tu alkanas... tu ištroškęs...

Ir ūmai liovėsi dėstyti savo pradėtą donžuano aprašymą. Akimirką jis pajuto linksmą apmaudą, kai ji, apsivilkusi chalatą, nuskubėjo į virtuvę.

Sibilė tikriausiai grįš vakare, paskutiniu „Air France" lėktuvu, kaip jis sužinojo iš žurnalo sekretoriaus. Vidurdienį jis pranešė tai Munai, kuri tik paprašė jį atnešti ir perskaityti *Liūties* vertimo pradžią, tokią, kokią ji ją įsivaizdavo, ir tokią, kokia ji pagal jos pageidavimus buvo peržiūrėta vieno adaptuotojo.

– Šiaip jau tik Sibilė ir galbūt tu turite teises į tą tekstą, – pareiškė ji jam. – Jeigu tokia pjesė Sibilei patinka, norėčiau ją pastatyti savo teatre, bet tai priklausys tik nuo jos.

Kadangi jis turėjo laiko ir norėjo pasilikti čia, o ne tūnoti vienas Monparnaso bulvaro namuose, – kuriuos jų laikina tarnaitė šįryt turėjo sutvarkyti ir kuriuos jis tik sujauktų, – įsitaisė, Munos maldaujamas, ant didžiojo salono kanapos ir pradėjo skaityti.

Pjesės herojus buvo žmonos išjuoktas romus vyras, kurio elgsena visuomet labiau sujaudindavo Sibilę negu jį dėl tokio vieno vyriško reflekso, kuris juodu abu gerokai prajuokindavo. Jis buvo jaudinantis personažas, bet slavas, kurį reikėjo vaidinti kuo santūriau, kad vakarietiškai publikai jis neatrodytų su viskuo sutinkantis ir nesuprantamas. Munos adaptuotame tekste, arba jos supratimu, jis, priešingai, pats buvo kaltas dėl savo juokingumo, nes kėlė juoką, būdamas pretenzingas, pranašiškas ir arogantiškas, todėl pasidarė atstumiantis, bet komiškas iki nukritimo. Dėl to žmona tapo simpatiškesnė, o meilužis sumanesnis ir pan. Iki tokio lygio, kad kilo klausimas, ar tik ne toks ir buvo pirminis autoriaus sumanymas ir ar ta graudinanti ir tyra pjesė, kurią jis galiausiai paliko Sibilei, iš tikrųjų buvo tikroji. Fransua ir pats nustebo, kad garsiai juokiasi ją skaitydamas, – nors drauge su Sibile buvo pirmojo varianto vertėjas ir iš anksto pasišiaušė nuo minties apie vadinamuosius komiškus pakeitimus. Tik kad jie iš tikrųjų tokie ir buvo. Šia prasme Muna buvo teisi: pjesę bus lengva pastatyti (nes juokas tapo pagrindi-

niu teatro masalu), lengva vaidinti ir tikriausiai lengva išlaikyti scenoje daug mėnesių.

Muna išėjo į teatrą jam dar nespėjus baigti skaityti pjesės. Jis truputį paslampinėjo po butą, visiškai laisvas, nes ištikimasis Kurtas taisė virtuvėje kažkokį gardžiai kvepiantį patiekalą. Fransua juokais įsivaizdavo save grįžtantį vakare namo ir sėdantį prie stalo valgyti vakarienės, kurią Muna užsakė savo donžuanui, ir jį apniko ilgesys, kokio jis niekada nebuvo patyręs tais laimingais laikais. Tiesą pasakius, spagečiai *at home* ir restoranai buvo du jo egzistencijos speniai. Jis iš tikrųjų negalėjo įsivaizduoti, kad po savo darbo dienos Sibilė dar turėtų laiko ir noro gaminti jam naminius patiekalus.

Jis nupirko kelias rožes ir pamerkė jas į vazą koridoriuje. Sibilės pasimatymas su garsiuoju šokėju turėjo įvykti apie vidurdienį, ir ji papietaus su juo prieš sėsdama į lėktuvą. Tikriausiai traukinyje ji prastai miegojo ir tikriausiai atvyks pavargusi. Tad jis nupirko picą ir šaltą vištą, dėl viso pikto. Laimei, namai buvo sutvarkyti. Jam netgi užteko laiko grįžus parašyti straipsnį savo laikraščiui ir išsiųsti jį Sibilės faksu. Kiek ilgiau padvejojo dėl to, kur padėti *Liūties* mašinraštį: šiaip sau kur nors nerūpestingai numesti buvo kvaila, padėti taip, kad kristų į akis, – lygiai taip pat, ir vienam, ir kitam reikėjo paaiškinimo, kurio jis dar nesugalvojo. Galiausiai užkišo jį tarp savo popierių. Sibilė tikrai ten nesiraus, ir jis turės laiko sugalvoti įtikimą istoriją – bendrininkaujant Munai arba be jos (vakar tai buvo dar neįmanoma, o dabar atrodė savaime suprantama). Laukdamas, kol atskris lėktuvas, paskui dar pusvalandį, kurį reikėjo važiuoti iš Orli oro uosto, Fransua vėl pasiėmė garsųjį rankraštį ir mėgino toliau prie jo pasidarbuoti pagal naujus Munos nurodymus; tai

nuostabiausiai sekėsi su pažodiniu vertimu, kurį jie padarė su Sibile. Viskas ėjosi puikiai, kaip iš pypkės, ir jis užčiuopė tą absurdišką, kliedesius primenantį komizmą, kuris transformavo pradinį tekstą jo nesugadindamas. Kad ir kaip būtų keista, nuo to jis darėsi dar įtikimesnis. Pirmosios versijos naivumas jam atrodė ne toks originalus kaip tas cinizmas, kuriuo jis buvo pakeistas. Kai išmušė devynias valandas, Fransua pašoko, surinko visus savo popierius ir pasirąžė. Jam atrodė, kad tas kelias valandas jis skraidė nuo vienos minties prie kitos, remdamasis, beje, ne savo tekstu. Jam atrodė, kad jis jį perkūrė.

Dešimtą valandą tris kartus suskambo skambutis, ir raktai barkštelėjo duryse viena sekunde anksčiau, nei jis spėjo plačiai jas atverti. Susitaršiusiais plaukais, nepasidažiusi, žavi ir atjaunėjusi, Sibilė šoko jam ant kaklo. „Ji atrodo visai kaip mergaitė", – tarė jis sau pagautas švelnumo ir apstulbintas jos grožio. Prispaudė ją prie savęs ir įtraukė to kvapo, tokio pažįstamo, kad norėjosi kažkam ar kam nors padėkoti.

– Koks sutikimas! – pasakė ji juokdamasi, blizgančiomis iš laimės akimis. – Manęs nebuvo tik vieną parą! Nenustebai mane pamatęs?

– Aišku, kad ne, aš nustembu tik tuomet, kai tavęs nėra, – pasakė jis, nesuvokdamas, kad jo sakinį galima suprasti dvejopai.

Beje, ji jo netyrinėjo, kaip ir jis, tokie jos jausmai buvo tolimi jo jausmams. Bet krūvis tos paros, to pašėlusio lėkimo traukiniu, taksi, lėktuvu, nemigos, nuovargio ir galynėjimosi su viešbučio ir oro bendrovės administratoriais, skubėjimo, krūvis visų jos pastangų ir visų jos vilčių, žinoma, perdėtas, palyginti su jų senu ryšiu, bet lengvas, palyginti su jos meile jam, tas krūvis sukėlė jai kažkokį neaiškų skausmą, kažko stygių, kažkokios siaubingos apgavystės įspūdį, susijusį su gyvenimu, nieku gyvu ne su

Fransua, su jo prigimtimi ar smerktinais veiksmais. Skausmą, kurį ji jau buvo pajutusi praeityje, kaip visi įsimylėjėliai, ir kurio nevertino kaip naujo.

Norėdama atsigauti, ji išsimaudė karštoje vonioje – tai buvo įprastinis jos vaistas nuo nuovargio. Kai gulėjo vonioje, jis pasakojo jai apie savo straipsnį, perskaitė jį ir gyvai pasidomėjo jos Miunchenu ir jos šokėju. Jo klausimai nedvelkė nė menkiausiu pavyduliavimu: matyt, nevalingai nusprendė, kad to šokėjo kaip sijongaudžio reputacija perdėta. Jis numazgojo jai nugarą, staiga džiugiai nustebęs, kad turi taip gražiai sudėtą aukštą merginą. Prisipažino jai, ir ji iš to pasijuokė, bet iškart atmetė mintį apie pasimylėjimą: ji visiškai išsekusi. Jai net sunku suvalgyti tą vištą, pasakė. Jis neprotestavo. Šiaip ar taip, jo geiduliai klaidžiojo kitur. Jis to nesuvokė ir nežinojo, kur jie galėtų būti, net neklausė savęs, bet jo geiduliai klaidžiojo kitur.

Monparnaso bulvare nepamatysi nė vieno balandžio; praskrisdavo strazdai, aišku, žvirbliai, o naktį dažnokai ir kokia pelėda. Kartais išgirsdavai arba tareisi išgirdęs žuvėdrų klyksmą: jos, pasak išmanančių žmonių, dabar jau bėgo nuo jūros bei jos nešamų nešvarumų ir gūžėsi žemyne. Bet ta mintis jiems buvo nemaloni, kaip ir visos tos ekologų ar Žemės stebėtojų ir išsigandusiųjų vis dažniau skelbiamos anomalijos.

Taigi Sibilės miegą sudrumstė piepsėjimas. Ji nubudo, iškart suprato, kad ji Paryžiuje, savo namuose, prie savo mylimojo, ir, pasijutusi saugi, užsimerkė. Bet buvo jau beveik devynios, ir ji nuskubėjo į vonią, paskui tyliai apsirengė, kad nepažadintų Fransua, – vis dėlto nejučiomis numetė vieną kitą daiktą iš noro su juo pasikalbėti. Bet Fransua miegojo kaip užmuštas, įsikniaubęs į pagalvę, nebuvo matyti net jo veido, o tai atsitikdavo labai retai. Galiausiai ji išėjo kaip vagilė.

Jai išėjus Fransua pakėlė galvą. Iš tikrųjų jis buvo nubudęs jau seniai, bet dar norėjo miego, pats vienas ar šalia jos, vis įnirdamas į sumišas tolimas mintis, kad išvengtų artimesnių. Jis dar truputį sirguliavo, o moraliniai jo negalavimai visada būdavo glaudžiai susiję su fiziniais. Trumpai tariant, daryti kvailystes ir beprotybes jis galėjo tik būdamas visiškai sveikas; kaip ir daugeliui žmonių, nuovargis kaipmat primindavo jam moralę, atsakingumą ir rūpestį dėl kitų.

Pradėjęs rengtis staiga pamatė ant fotelio gulintį Munos, jos vyro ar jos meilužio megztinį. Vakar jis jo nepaslėpė, ir šis, toks šviesiai mėlynas, buvo išlindęs iš po švarko. Neįtikėtina! Jis paslėpė visus popierius, visus tos paros pėdsakus, o šitą įrodymą paliko pačioje matomiausioje vietoje... Skubiai ėmė regzti visokius tikėtinus paaiškinimus: megztinis, kurį jis buvo pasiskolinęs iš draugo ir paskui rado stalčiuje, bet Sibilė geriau už jį patį žinojo visą jo mantą. Megztinis, kurį jis nusipirko vakar? Pamąstė: juk iš bėdos etiketė vienoje pusėje galėjo atirti, bet kur jis jį nusipirko? Kur nors Monparnaso bulvare? Ak, bet, kaip ir dėl viso kito, reikia palaukti, kol Sibilė pati užsimins apie jį. Kam pulti aiškinti iš anksto? Ir ar ji išvis pastebėjo tą megztinį? Ne, būtų iškart pasakiusi. Ji ne iš tų moterų, kuri slepia įtarimus, ji juos iškart iškloja. Šiaip ar taip, reikėjo paskambinti Munai į namus prieš vienuolika ir jis akimirką nusistebėjo, kad tas telefono skambutis, prieš dvi dienas toks rizikingas, šiandieną jam atrodo kaip normalus įprotis, tik šįkart įprotis, priešingas prievolei.

„Ir kurgi tu eini?"– pirmą kartą jis savęs paklausė, skusdamasis priešais veidrodį. Ir nežinojo, ką atsakyti, išskyrus tai, kad niekad nenuskriaus Sibilės. Tai buvo vienintelis tikras dalykas. „Niekada!" – tvirtai pakartojo garsiu balsu, taip ryžtingai, kad pats tuo suabejojo. Jei ji sužinotų apie Muną, apie Muną ir jį, ar

ją tatai įskaudintų, pašiurpintų ar suerzintų? Jis kažkaip miglotai labiau norėjo, kad ji pasijuoktų iš jo, iš Munos amžiaus ir pan. – tada viskas atrodytų ne taip nereikšminga iš jo pusės, nes būtų ne taip reikšminga iš jos pusės. (Pavydulingas ir kerštingas moterų elgesys, kai jam kitados tekdavo su jomis išsiskirti, dažniausiai suteikdavo jam galimybę išsisukti iš padėties ne itin jaučiant gėdą.) Galiausiai jį apniko nuobodulys, kaip ir kiekvienąsyk, kai jis nebūdavo nubaudžiamas už savo prasižengimus.

– Ponios nėra namie, – pasakė jam ištikimasis Kurtas, – ji prašė, kad ponas Rosė paskambintų jai į teatrą.

Kai Muna pakėlė ragelį, jos balsas buvo kaip aukštuomenės damos, truputį per garsus – kai kurios moterys nutaiso tokį balsą, kai kalba telefonu, ir jis negailestingai atskleidžia jų amžių ar išduoda, kokiai kartai jos atstovauja.

– Laba diena, – pasisveikino jis, – čia Fransua Rosė.

– Ak, ponas Rosė, – atsiliepė ji, – koks sutapimas. Aš kaip tik kalbėjau apie jus su mūsų draugu Bertomjė.

– Negali būti... Koks sutapimas! – pakartojo jis.

Ir pagautas noro pasišaipyti ir pajuokauti, užėjus linksmai nuotaikai, kuri jį nustebino ir sukėlė nerimą – tą nuotaiką, beje, pajuto ir ji, vargšelė... – paleido vadžias. (Ji iš tikrųjų buvo per daug rafinuota.)

– Ką jūs sakote, su tuo šaunuoliu ponu Bertomjė? Juk jūs žinote, kad jo reputacija labai prasta, brangioji mano Muna.

– Prašau?.. Ką jūs sakote?.. Aš labai prastai jus girdžiu.

– Sakau, kad jis pagarsėjęs kaip iškrypėlis. Jums mano požiūris pasirodys labai vyriškas, bet fiziškai jūs man tūkstantį kartų mielesnė. Jūs man tūkstantį kartų mielesnė už Bertomjė, suprantate.

– Gerai, gerai, kada tik norite. (Ji beveik rėkė.) Už kiek laiko?

– Ar jūs man garantuojate padorų susitikimą? Neslėpsiu nuo jūsų, brangioji mano drauge, jeigu tas Bertomjukas panaudos prieš mane smurtą, aš kreipsiuos tiesiai į prefektūrą. Prefektas – vienas iš mano draugų.

– Na, pamatysim, tada ir pamatysim... – sumikčiojo Muna.

– Aš atvažiuoju, jeigu jūs man prisiekiate, kad...

Ragelyje pasigirdo kažkoks erzelis. Jis išgirdo šaukiant: „Nagi, atsargiau!" Ir netrukus Bertomjė balsą:

– Alio?.. Ponas Rosė?.. Nieko nesuprantu, ką man sako Muna... Jūs galite ateiti ar ne?.. Galite?.. Na, aš taip ir maniau... Pone Rosė, ak, ar leisite man vadinti jus Fransua? O mane vadinkite Anri, taip bus paprasčiau. Taigi aš laukiu jūsų, brangusis Fransua... Nepadėkite ragelio...

Pusę sekundės telefonas tylėjo, paskui vėl pasigirdo Munos balsas – bekūnis, nusiminęs, išsekęs balsas, užduseęs balsas, koks tikriausiai ir vadinamas „begarsiu balsu". Fransua pradėjo juoktis.

– Matote? Jau prasideda... Jis nori, kad aš jį vadinčiau Anri, o pats nori vadinti mane Fransua...

– Taip, taip... iki greito pasimatymo... bučiuo... aš... aš laukiu jūsų... – pasakė ji, vos neištarusi „bučiuoju", beišsprūstantį jai taip natūraliai.

Ji padėjo ragelį tikriausiai taip pat greit, kaip numetama granata su ištrauktu žiedu. „Ir tas padaras vadovavo teatrui... Ir, regis, jam jau daugiau kaip penkiasdešimt. Ir tas padaras nugyveno audringą gyvenimą. Ir sugundė vokiečių pramonės magnatus... Vaje, vaje! Vaje, vaje! O tu toks menkas..." Pralinksmėjęs Fransua išėjo iš telefono būdelės ir pasuko teatro link.

Jis jau seniai buvo girdėjęs balsą, kuris reikštų susidrovėjimą ir susižavėjimą taip aiškiai kaip Munos balsas. Žinoma, tai buvo

pirties patarnautojo juokeliai, bet vis tiek malonūs. Visa bėda ta, kad jis nieku gyvu nebūtų galėjęs jų sau leisti, jeigu nebūtų jos meilužis. Žmonių santykiai tokie absurdiški. Ta moteris turėjo kažką, kažką vaikiško, kažką beginklio, kažką *comme il faut*, kas skatino jį tęsti savo kvailystes. Sibilė iš tokių triukų, žinoma, nebūtų juokusis ilgiau negu minutę. Ji būtų pasakiusi: „Koks gi tu kvailas, iš tikrųjų!", iš pradžių juokdamasi, o paskui: „Liaukis, tai visai nejuokinga!", jei jis būtų daręs tai ir toliau. Ji iš tikrųjų būtų taip maniusi, ir, beje, pagrįstai. Užtat Munos amžiaus moteriai jie atrodė nepakartojami, kaip kad mokykloje nepakartojamas atrodo didžiausias klasės bukagalvis. Jis buvo jai nepakartojamas kaip studentas, kuriam stinga skonio, saiko, subtilumo. Jis pirmą kartą ėmė lyginti tas dvi moteris, ko prieš parą nebūtų galėjęs net įsivaizduoti, nes visi koziriai jam atrodė priklausą Sibilei. Ir kažkaip neaiškiai pasijuto išdavęs abi tuo lyginimu ir jo menkumu. Visa tai reiškė, kad Sibilė jam prastesnė publika už Muną, o po dešimties metų bendro gyvenimo tai buvo visiškai suprantama. Jis buvo linkęs į supaprastinimą, labai akivaizdžiai nulėmusį tam tikras nesėkmes ir, gal ne taip akivaizdžiai, – jeigu tikėtum tokiomis formulėmis, – nulėmusį jo emocinės karjeros žlugimą apskritai ir pagaliau jo kaip rašytojo gyvenimą.

Teatro vestibiulyje jis sudvejojo, kurias iš dvejų paslaptingų durų pasirinkti: administratoriaus kabineto duris, pasiekiamas per normalų dviejų metrų pločio įėjimą, ar administratoriaus kabineto duris penkiolikos metrų ilgio koridoriaus gale. Pastūmė ne tas duris, sąmoningai, įkišo galvą, paskatintas kažkokio smalsumo, norėdamas patikrinti savo atmintį, uždegė varganą lempelę, bet tie trys judesiai buvo kupini dvejonės, lėti, atmintis

veikiau persmelkė juos sąžinės graužatimi, kaip ir tą staigumą, su kuriuo jis uždarė ne tas duris ir atvėrė reikiamas.

– Na štai ir jis, o mes jau nerimavome! Sveikas, brangusis!

Anri Bertomjė visuomet vaidindavo arba norėdavo pavaidinti. Jis buvo perėjęs Konservatorijos konkursą ir suvaidinęs kelis menkus vaidmenis, kitados jo išvaizda buvo maloni, bet keistai ir nenuilstamai senamadiška. 1939-aisiais jis užsiaugino trumpus ūsiukus, tokius kaip Diko Pauelo, Žeraro Filipo atradimo išvakarėse priaugo dešimt kilogramų raumenų ir nusiskuto plaukus, odinių striukių ir vyriškumo išsižadėjo, kad įkūnytų „Ereliuko" herojų*, savo aistrą, likus dviem savaitėms iki „Vestsaido istorijos". Jam viskas nenusisekdavo.

Įvairūs anachronizmai, ankstyvos nostalgijos (tarkim, šeštojo dešimtmečio nuo 1962-ųjų), šito susieikvojančio amžiaus ribos, nuolatinė sterili dviejų dešimtmečių konkurencija, jų tendencijų amalgama niekada nebuvo jam palanki. Bet, kad ir kaip būtų keista, tai išugdė jo elgseną, kuri, nors ir išgalvota, visuomet būdavo užtikrintesnė ir paveikesnė už natūralią. Bertomjė įžengdavo į sceną ir iš jos išeidavo, sviesdavo prėskus sakinius taip, lyg jie būtų čaižios replikos; ištraukti iš švelnios jiems pritinkančios monotonijos, jie nustebindavo neįgudusius klausytojus. Vieną vienintelį kartą toks didis kritikas, paveiktas alkoholio, pareiškė, kad jis genialiai vaidina Poną Perišoną. Ir nuo tada Bertomjė vaidino aktorių, paaukojusį savo talentą prancūzų teatro administravimui, ir tik gana santūria mimika užsimindavo apie pasiaukojimo sužlugdytą karjerą.

* Filmo, sukurto pagal to paties pavadinimo Edmond'o Rostand'o dramą, pagrindinis veikėjas – Napoleono I sūnus.

– Na štai ir aš, – draugiškai atitarė nieko nenutuokiantis Fransua. – Ar ne per ilgai priverčiau jus laukti?

– Anaiptol, ką jūs. Dabar tai jau senas projektas... Turiu prisipažinti, jog maniau, kad jis šiek tiek apleistas nuo to mūsų susitikimo prieš šešis mėnesius: mes juk dėl nieko nesusitarėme.

Bertomjė nusikvatojo.

– O tai įrodo, – pridūrė jis, – kad, norint priimti sprendimą, sutarti nebūtina...

Ir jis atkišo lūpas taip, lyg būtų ką tik pacitavęs Makiavelį. Muna nudelbė akis, vengdama susitikti jomis su Fransua.

– Šiaip ar taip, viskas priklauso nuo panelės Delrė, – netikėtai sausai rėžtelėjo Muna.

– Aš maniau, kad ponas Rosė, mūsų draugas Fransua, galėtų prisiimti užduotį ją įtikinti.

– Štai čia jūs klystate: aš negaliu paveikti panelės Delrė nuomonės, kuriai, beje, pjesė priklauso visiškai.

Bertomjė pakėlė rankas į dangų – veikiau jo link, nes jo galūnės buvo labai trumpos.

– Tai kiekgi mes pasistūmėme į priekį nuo mūsų ano susitikimo? Mano brangioji Muna, kodėl iš visų mums pasiūlytų pjesių mes pasirinkome...

– Todėl, kad aš esu tikra, jog iš visų mums siūlomų šedevrų šitas iš tikrųjų yra geriausias.

„Ironija... Be sauso tono, ji dar mėgsta ironiją..." – tarė sau Fransua. Jis tarsi buvo priverstas žengti žingsnį atgal, bet vienas mestas žvilgsnis jį nuramino: ji buvo išbalusi, nelaiminga ir pešiojo nosinę, lyg būtų vaidinusi Bertomjė režisuojamame spektaklyje.

– Nemanau, kad mes galėtume įtikinti panelę Delrė nedavę jai bent perskaityti naujos užbaigtos versijos, – pasakė ji. – Ir aš matau tik vieną žmogų, kuris galėtų tai padaryti.

– Mudviejų nuomonės čia sutampa, – tarė Bertomjė, – bet ar jis pats yra įtikintas, ar jį patį domina toks, galimas daiktas, bergždžias darbas?

– Palieku apsispręsti jums, – pasakė Muna, šypsodamasi kaip moteris, rimtus reikalus paliekanti spręsti vyrams.

Ir išėjo iš kabineto sumurmėjusi: „Iki pasimatymo, aš būsiu teatre", palikusi Fransua nustebusį priešais Bertomjė, tokį poniška, rankos mostu jį kviečiantį persėsti į fotelį priešais, į garbės fotelį ar veikiau pinigų fotelį.

– Mums reikia rimtai pasišnekėti. Džiaugiuosi, kad Muna paliko mudu vienus.

Ar tai buvo komplimentas Munai dėl takto jausmo, ar vėl užuomina į moterų negebėjimą kalbėtis konkrečiai? Negalėdamas gūžtelėti pečiais, Fransua suraukė antakius.

– Iš tikrųjų, – pradėjo pokalbį Bertomjė, – jeigu, kaip Muna mano, naująją versiją reikia parodyti jūsų draugei ir jeigu jūs turite laiko ir noro tai padaryti pats, reikėtų imtis veiksmų...

– Nesvarbu, ar jai patiktų, ar ne, – staiga sutiko Fransua.

– Tikrai taip. Ir jeigu tai antrasis atvejis, jūsų darbas nueitų niekais. Kitaip tariant, mes, teatras, būsime privertę jus dirbti bergždžiai.

– Tai irgi tiesa.

Fransua padvejojo, kurią iš tų tikslių formulių pasirinkti: „Koks siaubas", „Kas niekuo nerizikuoja, nieko negauna", „Darbas – tai sveikata", ir net numatė pačią kvailiausią, jo galva, iš visų patarlių, vieną iš tų retų, labai retų kvailų patarlių, pamanė jis, pasiekęs tokį amžių, kada jų teisingumas apstulbina mus taip, kaip jų prėskumas stulbino mus tuomet, kai buvome dvidešimtmečiai: „Nebūtina imtis ko nors, kad sulauktum sėkmės, nei sulaukti sėkmės, kad tvirtai laikytumeisi savo."

Paplitęs posakis, kurio kvailumas buvo ypač akivaizdus teatro atžvilgiu.

– Aš aptariau tatai su Muna, ir ji, kaip viena iš direktorių, leido man veikti savo nuožiūra vedant derybas su jumis. Kasdienis sąlytis su pinigais moteriai neleidžia pajusti jų vertės! Ar jūs su tuo sutinkate?

– Taip, – atsakė Fransua, – bet nieko apie tai neišmanau: aš pažinojau labai nedaug turtingų moterų.

– Jums tik garbė! – atsakė Bertomjė, vos nepliaukštelėjęs delnais.

– Tai tik atsitiktinumas, beje, manau, kad nelemtas atsitiktinumas.

Buvo justi kažkoks bendrininkavimas tarp tų dviejų vyrų, juo smagesnis, kad jis buvo neaiškus ir nemotyvuotas. Fransua metė Bertomjė atodūsį primenantį žvilgsnį, ir Bertomjė atsakė jam lygiai tokiu pačiu.

– Grįžkime prie mūsų temos, – pasakė Bertomjė su išmintinga mina. – Aš jums siūlau du šimtus tūkstančių frankų, kuriuos sumokėsiu trimis dalimis: pirmasis trečdalis – pasirašius sutartį, antrasis – įteikus tekstą, trečiasis – teatrui – ir, žinoma, jūsų draugei – tą tekstą aprobavus. Tokiu atveju tai bus avansas iš jūsų įplaukų, iš jūsų šešių procentų; jei ne – tiesiog iš anksto sutarta kaina.

Fransua išsprūdo pritarimo švilptelėjimas. Bertomjė buvo siaubingas verslininkas.

– Ar jūs suvokiate? Tie du šimtai tūkstančių frankų gali nuplaukti jums iš panosės...

– Tai su šiuo darbu susijusi rizika, – atsakė Bertomjė taip kilniaširdiškai, kad Fransua išsigando, jog Muna pati viena prisiėmė tą riziką.

– Nesuprantu vieno dalyko, – pasakė jis. – Adaptacijos pradžia, kurią man parodė ponia Fogel, mane sugundė. Ar galėčiau paklausti, kodėl autorius jos neužbaigė? Ar nebaigia?

– Jūs juokaujate! – tarstelėjo Bertomjė. – Tai pati Muna, na... Ji jums to nepasakė?

Jis taip suglumo, kad tas sutrikimas atsispindėjo jo veide. „Jei ir yra koks nors jam nepažįstamas jausmas, tai kaip tik šitas", – tarė sau Fransua. Melagiui nežinojimas ar abejonė, aišku, buvo nepakenčiami, ir pamažėle Fransua suprato, kad gerasis Bertomjė – išskirtinis to pavyzdys. Paryžiuje, tame teatro pasaulėlyje, tai žinojo visi, aišku, išskyrus jį. Jis nežinojo daugybės dalykų, ir net Sibilė, nors jos santūrumas buvo beveik tolygus abejingumui, kartais tuo stebėdavosi.

– Brangioji Muna... – tuo tarpu graudinosi Bertomjė, – brangioji Muna... tokia santūri... tokia kukli... savotiškai, – patikslino iškart, tam paskutiniam nutylėjimui nespėjus apšviesti Fransua. – Brangioji Muna... Kad jūs žinotumėt, mano brangusis Fransua, kokį gyvenimą ta moteris nugyveno...

Fransua maldaujamai pakėlė abi rankas. Jis nenorėjo žinoti, jis nenorėjo įsivaizduoti Munos, staiga įsimylinčios, pavyzdžiui, kažkokį tipą tais laikais, kai jis dar žaidė po stalu. Jis būtų norėjęs viską žinoti, tačiau be datų, nors tai ir buvo kvaila, įžūlu, bailu, trumpai tariant, suprantama. Ne, jį stebino tik tas riteris jo viduje, pakeldavęs skydą, vos jam išgirdus Munos vardą. Juk jis jau ne dvylikametis. Jei jam ir reikėjo ką ginti, tai tą aukštą jauną moterį „vamp" veidu, vaikiškos širdies, pažeidžiamą kaip visi nuoširdūs žmonės, kaip aistringos meilužės, vieną iš tų ištikimų ir beprotiškų moterų, kurias miestas kartais slėpdavo savo išgedusiose įsčiose, tokią moterį kaip Sibilė.

Jis atsistojo, pasirąžė, atsuko nugarą Bertomjė, kurį prieš pusvalandį palaikęs savo bendrininku iš esmės apsikvailino. O kur nuėjo Muna? Ji paliko jį jo kvailystėms, jo ateičiai, jo prigimčiai. Ji nepadėjo jam veikti. Veikti prieš ką? Prieš save patį? Jis darėsi vis didesnis mulkis. Ar veikiau norėjo padaryti Muną nuolatine bendrininke to, kas jame blogiausia ir geriausia, – tuo palankiu liudininku, iš esmės palankiu, kurio nesugebėjo rasti savyje. Bent jau galutinai. Tai buvo tokia bendrininkė, kokia nesutiko būti Sibilė, ir būtent šitai darė ją vertą meilės.

– Taigi mes galim pasikliauti jumis, brangusis Fransua?

Bertomjė ištiesė jam rankraštį, kiekviename puslapyje prirašinėtą „perskaityta ir aprobuota" ir „tinkama sutarčiai", ir čekį anksčiau paminėtai sumai, žaviai sumai. Suraukęs antakius, Fransua apsimetė viską perskaitęs dar kartą, paskui kruopščiai pasirašė, Bertomjė paslaptingai žvelgiant ir šypsantis, tada sulenkė pusiau tą čekį ir, dėdamasis, kad daro tai atsainiai, įsikišo į vidinę kišenę. Žinoma, ta suma buvo milžiniška, nes nebuvo jokių įrodymų, kad Sibilė su tais taisymais sutiks. Bertomjė, žinoma, nebūtų davęs pasirašyti jos niekam kitam, tik jam, Fransua, kaip buvo tikima, Sibilės mylimajam, galinčiam paveikti jos sprendimus. Be Munos, Bertomjė, žinoma, tikriausiai nebūtų davęs nieko pasirašyti ir nebūtų prisiėmęs jokios rizikos. Iš visų tų sukauptų pasiūlymų, žinoma, plaukė kažkas neaiškaus, labai neapibrėžto. Kita vertus, jeigu jam sektųsi dirbti, jis, Fransua, vieną dieną galėtų grąžinti tą sumą ir dar daugiau (jam visada atrodė, kad mintis apie darbą viską daro be išlygų garbinga). Na, o dėl pačios artimiausios ateities, jis puikiai žinojo, kas pradžiugins Sibilę iš tikrųjų, taigi ir jį reabilituos, moraliai, emociškai, jos atžvilgiu: būtent – tas mažas itališkas nebenaujas automobilis,

išstatytas autoservise prie jų namų, toks languotas paprastutis fiatas su vienų metų garantija, ir jį nupirkus dar liks dvidešimt tūkstančių frankų iš tų septyniasdešimties tūkstančių, kuriuos jis gavo avansu iš teatro. Mintis, kaip tai pradžiugins Sibilę, kuri mėgo vairuoti, bet dėl finansinių sunkumų jau penkerius metus neturėjo jokio automobilio, jam atrodė pranokstanti visus įmanomus moralinius nutylėjimus. Ta mašina bus jai tikra laimė, kai reiks skubėti į redakciją, kuri buvo pačiam Neji rajono gale, kai reiks vykdyti darbo užduotis, susijusias su amžinomis kelionėmis, kai reiks važiuoti pavakarieniauti su juo ir jųdviejų draugais ar savaitgaliais. Bet kaip jai paaiškinti tą stebuklingą pinigų atsiradimą? Ypač po to, kai jis, kaip koks kvailys, taip skundėsi nesugebąs uždirbti būtiniems dalykams? Niekada nereikia nužengti per toli kalbant apie save, nei gerai, nei blogai, juk visad rizikuoji būti demaskuotas ir kuklindamasis, ir reikšdamas pretenzijas.

Jis paieškojo Munos visame teatre, bet galiausiai išgirdo, kad ji jau seniai išėjusi. Ji su juo neatsisveikino ir nieko nepasakė po to pusiau kurteliniško*, pusiau balzakiško pasimatymo su Bertomjė, ir tai jį paveikė keistai, sakytum jis būtų plunksnos amatininkas, toks beveik literatūros liokajus, kuris, aišku, priims bet kokią bent kiek pelningą sutartį!

Patartas kasininkės, jis nukulniavo iki artimiausio baro, ir nors jos nerado, ji ten, didžiulei jo nuostabai, iš tikrųjų buvo ką tik užsukusi, kaip jam pasakė savininkė, tokia ponia iš Rodezo, kalbanti dainingu akcentu, su kuria ji – ir vėl nuostaba – išlenkė taurę prieš išvažiuodama savo mašina.

* Georges Courteline (1858–1929) – prancūzų romanistas ir dramaturgas.

Fransua pamėgino susierzinti, bet jam iš tikrųjų nepavyko tuo patikėti. „Kvaila, paika, idiotiška“, – pasakė sau Fransua, kaip kiekvienąsyk, kai jis ją prisimindavo, apsimiglojęs vaikiškas Munos balsas jį nuramindavo ir prajuokindavo: „Tu toks gražus. Kodėl tu juokiesi? Tau niekas to nesakė? Tu nežinai, kokia patraukli ta raukšlelė tarp tavo nosies ir viršutinės lūpos...“ ir pan. Taigi jis sustojo, įsirėmęs viena koja, tarsi užėjus silpnumui, ir pasijuto nenumaldomai juokingas: gražus, jaunas ir juokingas. Mylimas, argi ne...

XII SKYRIUS

Sibilė švilpčiojo, niūniavo, vikriai darė posūkius pačiame daugybės įvairių redakcijos koridorių vidury. Ji skubėjo, skubėjo be jokios konkrečios priežasties, tiesiog nusprendė skubėti. Reikėjo kažką skubiai išlyginti savo būtyje, kažkokį ritmą, egzistavimo, darbo ar gyvenimo stilių, bet ji visai nenutuokė, iš kur radosi tas nevykęs tempas. Logiškai jis turėjo rastis iš Fransua: jos būties tempas priklausė nuo Fransua. Bet pastaruoju metu Fransua buvo tiesiog tobulas: linksmas, malonus, švelnus, be įkyrių minčių; jis juokdavosi iš to, ką ji pasakydavo, ji juokdavosi iš to, ką pasakydavo jiedu abu, ir laisvai jautėsi savo, kaip ir jųdviejų, gyvenime. Tiesą pasakius, jis nerodė – ir kaip tik to jai nepavyko sau suformuluoti, – jis nerodė to dėmesio, to budrumo, tos neaiškios baimės ir kartais to nutolimo, kuris draudžia, veikiau neleidžia meilei būti nebaudžiamai: kuris kiekvieną įsimylėjėlį padaro instinktyviu ir pavydžiu meilės objekto sargu, o kartu ir galingu kovotoju. Meilė nebuvo nei lengvas, nei žaismingas jausmas, Sibilė gana dažnai tuo įsitikindavo bendraudama su Fransua, tačiau jos meilė jam, su tais pačiais savo kraštutinumais, sunerimo pamačiusi, kaip staiga nemenka sumaištis tarp jų susireguliavo ir tapo lengva. Fransua mylimasis, Fransua mylintysis, bendrininkas – visi jie buvo čia, dėmesingi, prie jos kojų, klausė jos, teikė jai malonumą.

Nė vieno jų netrūko, o gal trūko visų? Šiaip ar taip, kažkas joje budriai sukluso.

Nutiko kažkas negero, ji tai žinojo: bergždi jos skambučiai iš Miuncheno naktį, ankstyvo ryto tyloje, tas šviesiai mėlynas megztinis, kad ir toks vyriškas, numestas ant krėslo, ir tie du ar triskart per daug skubiai padėti telefono rageliai – visa tai, į ką ji niekada nebūtų atkreipusi dėmesio, jeigu nebūtų reikėję kartais pačiai pereiti prie naujos temos, nes Fransua visiškai nesugebėdavo būti natūralus po menkiausio melo. Tai ji kiekvienąsyk turėdavo prisidegti naują cigaretę arba iškart pradėti kalbėti apie ką nors kita. Jis taip nemokėjo pameluoti, kad buvo net graudu; tad galėjo atrodyti net žavus, jei kartais tai nebūtų taip slėgę arba taip varę iš proto, kai ji įsibaugindavo arba imdavo kompleksuoti. „Ak, tie vyrai!..“ – sakydavo jos draugė Nansi, ir tai Sibilę suerzindavo, nes ji nemėgdavo kalbėti banalybių, net ir tuomet, kai būdavo pavargusi.

Iš redakcijos ji paprastai išeidavo apie septynias, išskyrus tą dieną, kai reikėdavo atiduoti numerį į spaudą. Sėsdavo į autobusą arba metro, arba taksi, nelygu aplinkybės, reguliuojančios didžiųjų uolių Paryžiaus pėsčiųjų gyvenimą. Šįvakar numeris buvo atiduodamas į spaudą ir Sibilė, turėjusi visą valandą ginti įdomesnį nei paprastai reportažą, parėjo tik vienuoliktą. Ji stumtelėjo vartus, nuėjo penkis metrus, skyrusius ją nuo jų takelio, ir tamsoje atsitrenkė į kažką didžiulį, paslėptą jų aikštelėje, vietoje, kuri buvo skirta vaikų ar tėvų automobiliui, malkoms ir panašiems dalykams laikyti ir kur jų kaimynė iš viršaus aštuonerius metus statydavo įvairių savo vaikų vežimėlius, kol išrūko su kažkokiu pietų amerikiečiu, apstulbindama visus namo gyventojus. Nuo tada ta aikštelė buvo tuščia, bet ne šįvakar. Na ir įžūlūs tie žmonės, užėmę jų vietą! Visi žinojo, kad žiemą jie ten krauna

malkas, gėlių vazonus, įvairius dviračius mechanizmus, kuriuos Fransua išbandė kaip transporto priemonę ir kurių galas visada būdavo apgailėtinas mechaniniu požiūriu, bet netikėtas Sibilei, bijodavusiai, kad jis bus kruvinas.

Taigi ji užsigavo koją ir įtūžusi spyrė dar kartą – šįkart jau gavo eiti šlubčiodama. Ji patyliukais keikėsi tą akimirką, kai iš namų garsiai kvatodamasis išniro Fransua, pamatė jį, apšviestą šviesos, sklindančios iš virtuvės pro tą geltoną langą jam už nugaros ir jį demonizuojančios kaip kokiame nors baisiame filme.

– Ką tu darai? Nori prikelti visą namą? – paklausė jis, prispaudęs ją prie savęs, nes ji suklupo ir negalėjo atgauti pusiausvyros, taip jai skaudėjo kulkšnį.

– Nekalbėk niekų. Iš kur čia ta mašina? Žmonių įžūlumas neturi ribų! – suniurnėjo ji pakėlusi galvą į langus viršuje.

– Niekas neprišoks prie lango ir nesušuks: „Tai aš! Tai aš!" – patikino ją Fransua. – Įeik! Įeik ir nusiauk. Apgailestauju dėl tavo kojos.

– Bet tu čia niekuo dėtas, – pasakė ji nusiaudama batus.

Ir sudribo į fotelį prie lovos, kurios išsilenkė paskutinę akimirką, pamačiusi butelį, irgi netikėtą, ant Fransua rašomojo stalo, butelį, kliudantį tuojau pat eiti miegoti.

– Šampanas? – paklausė ji kilstelėjusi smakrą ir nusišypsojusi šypsena, kurią, kad ir kokia būtų paslaptis, sukeldavo bet koks šventės ženklas.

– Atšvęsime tavo kulkšnį, tavo ištvermę, širdele. O grįžtant prie butelio vienu čia aplaistysime kita.

– Kita tai automobilis?

Ji prišoko prie lango ant vienos kojos, pasižavėjo, vėl atsisėdo, sunerimusi.

– Jis iš serviso ties kampu? Fiatas iš serviso ties kampu? Kaip tau pavyko?

– Pirmiausia pasakyk, ar jis tau patinka?

– Nuostabus. Aš noriu jo nuo tada, kai jis buvo išstatytas vitrinoje...

– Žinau.

Jis buvo sužavėtas, atrodė sužavėtas. Žodžiai „kaip? kaip? kaip?", neišeinantys Sibilei iš galvos, jai atrodė patys vulgariausi, nesvarbu, kad ji negalėjo jų atsikratyti. Kartą, pagauta siaubingo noro, ji paklausė pardavėjo to automobilio kainos, taigi ją žinojo.

– Štai! – pareiškė jis triumfuojamai. – Štai dokumentai. Aš brūkštelėjau parašą už tave dėl techninio paso. Bet tu apdrausta civilinės atsakomybės draudimu.

– Apdrausta civilinės atsakomybės draudimu, – pakartojo ji mašinaliai, ir jis linktelėjo galvą prieš nusisukdamas.

– Eikš, pažvelk, – pakvietė, – eikš pažiūrėti į savo gražųjį automobilį. Jis nevisiškai naujas, bet buvę jo savininkai jį mylėjo.

Ji išėjo į naktį, ją apėmė ekstazė, ji atsisėdo į vairuotojo sėdynę, jis – greta jos. Prabėgus pusvalandžiui ji paklausė: „Kaip?" Jis išmaldavo ją truputį palaukti, kol bus visiškai tikras dėl savo sėkmės, trumpai tariant, pasitikėti juo. Ji sutiko. Jie kalbėjo apie keliones, į kurias leisis tuo fiatu, kuris netrukus tapo Juo, Fiatu. Prikūrė daugybę planų, daug prisijuokė, net pavartė senus „Michelin" firmos žemėlapius. Ir daug bučiavosi, bet užmigo vos atsigulę, išvargę nuo linksmo dovanotojo ir moters, kurios visi norai patenkinti, vaidmenų. Vienas uždėjęs ranką kitam ant nugaros arba ant pilvo, tarsi norėdami nusiraminti. Fransua nubudo vidury nakties: jis juk turėjo skolų, nuo rytojaus turės imtis darbo. Bet kur? Kaip? Jį apėmė siaubas... Pasijuto nesugebėsiąs dirbti kokiam nors kabinete taip, kad nepaliktų visur išmėtytų

juodraščių, lapelių, žodžiu, darbo pėdsakų. Rašyti namie buvo neįmanoma, kaip ir laikraščio redakcijoje ar leidykloje. Yra kavinės, žinoma, ir jų staliukai, bet dirbtinė romantika drauge su dirbtine jo projekto romantika net jam atrodė perdėta ir gniuždanti, ji vargiai atneštų laimę. Nebūtinas penkialapis dobilas, reikėjo tik tylos, vietos, vienatvės, ramybės, kurių reikia parašyti bet kuriam tekstui; jis jų nebeturėjo ar tiesiog neturėjo, ir kaip bet kuris tai suvokiantis vyras širdies gilumoje pajuto dėl to pagiežą labiau savo meilužei, o ne visuomenei. Bet Fransua buvo iš tų kilniasielių vyrų, kurie atsakomybę permeta veikiau anonimams, o ne savo artimiesiems.

Sibilė išmėgino automobilį ir privertė išmėginti jį Fransua, bet jam iš susijaudinimo variklis užgeso tris kartus; galiausiai ji nulėkė bulvaru savo redakcijos link. Jis palydėjo ją iki Almos tilto. Žiūrėjo, kaip ji vairuoja, džiūgaudamas, truputį nustebęs dėl tų mėlynų ratilų jos paakiuose, sakytum už jo nemigos naktis mokėjo ji. Išlipęs prie tilto ties kampu, žiūrėjo, kaip tas mažytis languotas automobilis, toks linksmas jų ateities simbolis, važiuoja Eliziejaus Laukų link!

Oras buvo malonus, švelnus, jis irgi pasijuto maloniai ir švelniai. Įėjo į didelę aikštės kavinę išgerti arbatos ir perskaityti laikraščio ir tik vėliau aiškiai suvokė ir sau pasakė, kad vos už dviejų žingsnių nuo čia – Serbijos Petro I aveniu. Paskambino, norėdamas padėkoti už parodytą pasitikėjimą, juk tai toks niekis, ponia Fogel namie, ji tuoj prieis prie ragelio; jis pasisveikino su ja kaip visuomet truputį užduseęs, ir ji iš pradžių atsiprašė, kad vakar turėjo galvotrūkčiais išvykti su juo neatsisveikinusi. Ji iš tikrųjų dėl to apgailestaujanti. (Fransua žavėjo, kad ji visada tokia mandagi, tokia iš XVIII amžiaus pradžios. Nebuvo nė vieno telefono pokalbio su ja, kurio nebūtų galėjęs užrašyti trečiasis

asmuo.) Be to, ji tokia patenkinta, kad jis priėmė tą pasiūlymą, tokį kuklų ir tokį nepatrauklų, Bertomjė niekada nenori matyti plačiau, visuomet visko bijo, ir ta jo manija visur apsidrausti keturis kartus...

– ...tris, – patikslino Fransua, – ir patikėkite, toks avansas – veikiau jau netikėtas daiktas mūsų amato žmonėms. Norėjau jums padėkoti... Ir vis dėlto man buvo nesmagu, kad neatšvenčiau to su jumis užvakar, kad neaplaistėm to.

– O, tai kvaila... Bet gal norėtumėt išgerti šampano taurę šiandien?

– Dabar pat, – patvirtino jis juokdamasis, nes ji juokėsi, ji atrodė linksmai nusiteikusi ir patenkinta dėl to, kad jis linksmas. – Aš prie Almos tilto, netoli jūsų...

– Laukiu jūsų, bet duokite man pusvalandį padoriai pasidažyti.

Ta jos maniera kalbėti apie savo išorę visada primenant padorumą buvo keista: nepadoru, kad ji nesusišukavusi, nepakenčiama, kad ji taip neprisižiūri (o ji prisižiūrėdavo!) ir pan. Su visa ta jos estetika siejosi kažkoks netikėtas moralinis požiūris. Fransua stabtelėjo priešais gėlių parduotuvę, padvejojo, ar nenupirkus gėlių, „už kurias bus sumokėjusi ji", tarė sau. Gal rafinuočiau būtų nusipirkti sau cigarų? Kokia šlykšti mintis! Kaipmat susigėdo. Ir nupirkęs pernelyg daug rožių atvyko pusvalandžiu anksčiau, nors ir pavaikščiojo pirmyn atgal Jenos aveniu. Praėjo pro vartus ir kieme mašinaliai pakėlė galvą į langą su balandžiais, savąjį: Muna stovėjo prie jo, ir Fransua nusuko akis taip pat greitai, kaip ji atšoko nuo to lango.

Ištikimasis Kurtas atidarė duris kaip visada rimtas, įleido jį į saloną, pamėgino paimti jo paltą, skėtį, apsiaustą – bergždžiai. Gavo teisę paimti tik puokštę, kurią nužvelgė skaičiuojančiu

žvilgsniu. (Iš ten, kur stovėjo, Fransua girdėjo, kaip jis skaičiuoja rožes, daugina jas iš apytikrės ar tikslios jų kainos, juk gėlių parduotuvė – du žingsniai nuo namų.) Šiaip ar taip, po dviejų sekundžių jis nusišypsojo, dabar jau pritariama šypsena.

– Ponia laukia pono, – tarė jis prancūziškai, šįkart be menkiausio akcento.

Ir palikęs Fransua pradingo. Jis buvo aukštas, ir vešlūs tamsiai pilki jo plaukai paryškino kiek įdegusį veidą: jo veidas buvo kaip tik toks, kokį troško turėti Bertomjė, Fransua galėjo dėl to prisiekti. Sėdėdama ant sofos ranktūrio, Muna mušė koja taktą, o Džango Reinhartas gal tūkstantąjį kartą, bent jau Fransua ausims, grojo „Debesis". Saulė apgaubė aureole šviesius, baltus, mėlynus Munos plaukus. Ji vilkėjo žaliavinio šilko palaidine po vos vos tamsesne eilute ir buvo užsisegusi didžiulį vėrinį (tokį dirbtinį, kad, ko gero, jis buvo tikras), kuris dar labiau paryškino jos kaklo trapumą. Ji buvo „labai padoriai" pasidažiusi, pamanė jis, ir jį užplūdusi linksmumo banga sukosi ratu aplink jį ir suteikė kambariui, tai moteriai ir šauniam metrdoteliui nemirtingumo, lengvumo, kaip atsitinka kai kuriose Gitri pjesėse, ir nerealumo, kokie kartais būna vaikystės prisiminimai. Jam užėjo noras šokti, čia, tuojau pat, su Džindžer Rodžers, kuri šypsojosi jam ir kalbėjo:

– Ar jūs iš tikrųjų norite šampano? Man jis atrodo kiek per... na... skystas, ar ką? Visi tie burbuliukai... Gal norėtumėte paragauti Kurto kokteilio?

– Aš nepasitikiu Kurto kokteiliais!.. – pakiliai atšovė Fransua ir kaipmat nuščiuvo, pamatęs, kaip Muna nuraudo ir pradėjo juoktis.

Kambaryje nieko nebuvo. Jis apkabino ją.

– Pašokim, – pasiūlė.

Ir labai lengvai apsuko tris žingsnius. Tų paklusnių andainykščių moterų žavesys buvo tas, kad jos sekdavo vyro žingsniais bet kokiu ritmu. Ji būtų sukusis valso ritmu pagal roko muziką, jei tik jis būtų panorėjęs.

– Mes... aš juokinga, – pasakė ji, – o dar užsiminus apie tą kokteilį... iškart nurausti...

– Sakytum iš tikrųjų nelegaliai prekiavote tuo šauniu senu... „Berlynu"...

– „Bismarku", – pataisė ji liūdnai.

– O taip, „Bismarku". Jūs tikra hetera! Auksas, meilės gėrimai, geiduliai... Kaipgi galėčiau atsispirti, aš, vargšas intelektualas?

– Beje... – tarė ji, atsirėmusi jam į petį (jie vis dar šoko, bet tas didelis kilimas ir jo raukšlės Fransua atrodė labai klastingi), – beje, laimei, aš pataisiau Bertomjė sutartį! Ten buvo punktas, kurio jūs nematėte ir kuris būtų padaręs jus priklausomą nuo jo... priklausomą netgi nuo mūsų! – pridūrė juokdamasi.

– Ką jūs padarėte?

Jis buvo visiškai ramus. Malė liežuviu, dėjosi jaunuoliu, statė ant kortos savo ateitį, savo karjerą, savo reputaciją ir savo pajamas, beje, ir Sibilės, statė pavojun tiesiog šiaip sau, nes jam buvo smagu su vyresne už save moterimi, skatinančia jį jaustis jauną. Jis pasitvarkė taip, kad paėmė jos pinigus ir iškart juos išleido, nupirkdamas tą automobilį, taigi sąmoningai atsidavė Munos valiai (apie Bertomjė, kuris neegzistavo, nevertėjo nė kalbėti). Jis padarė viską, kad įvarytų save į kampą ir nebegalėtų pabėgti ar, nepasirodydamas visišku chamu, nutraukti ryšių. Jis iš tikrųjų padarė viską, kad *a priori* komiška idilija, galėjusi tapti žavi ir trumpa, taptų tragiška ir slegianti.

– Kaip jūs staiga nuliūdote, – pasigirdo Munos balsas.

Jis nudelbė į ją akis, ir jos žvilgsnyje šmėstelėjęs šešėlis, dvejojanti veido išraiška privertė jį atsakyti nemeluojant:

– Ne, aš net labai patenkintas. Bet kodėl jūs man nepasakėte, kad pati parašėte tos pjesės pradžią?

– Bijojau, kad tai nepadarytų jums įtakos.

– Blogos?

– Taip, blogos. Teksto atžvilgiu ir mano atžvilgiu taip pat.

– Jūs laikote mane tokiu piktadariu moterų atžvilgiu ar tokiu piktaliežuviu?

– O ne, – paneigė ji, – jūs toks malonus, toks nuolaidus man, toks geras...

Ji prisiglaudė prie jo, apsivijo jį, kaip vejasi vijokliai apie kaimiškus sodų skersinius ar gyvatvores. Akimirksniu pasigręžė į jį veidu, smakru įsirėmė į jo peties išlinkį, kairę ranką uždėjo ant dešinės jo mentės, dešinę ranką – jam ant širdies, koją įbruko jam į tarpukojį. Ir jis palenkė galvą ant iškvepintų jos plaukų, to išlyginto, dar šilto šilko nenumaldomo kvapo. „O taip, – tarė jis sau, – visai kaip koks nors senas filmas, kur mes abu vaidiname, kur mes – aktoriai, tokie jauni ir tokie nuvalkioti." Norėjo pasakyti jai tai, ko ji tikrai laukė, tai, ką ji tikrai norėjo išgirsti: „Nagi ne, širduže, mes niekada neišsiskirsime, metams slenkant mudu drauge pasensime, saugiai ir švelniai." Tačiau netrukus ji išties paslydo ant to kilimo, ant tos bjaurios jo raukšlės, slystelėjo aukštomis smailiomis pakulnėmis, ir jis vos spėjo ją pagauti, kai ji staiga apsunko nuo silpnumo, o ne dėl to, kad buvo nevikri. Paguldė ją ant sofos, padedamas Kurto, neaišku, per kokį stebuklą įspėto ir nešino pagalvėle. Uždavęs du tris klausimus karo laikų vokiškų filmų kalba, vėl gerkline vokiečių kalba, į kuriuos ji atsakė švelniu prislopintu balsu, aukos balsu, jis išėjo. Fransua pasijuto be galo svetimas, nusviestas kažin kur kitur ir šito al-

pulio, ir šitos kalbos. Jis žengė prie kanapos, atsisėdo atsargiai, lyg būtų atplaukęs į uostą, suėmė Munos ranką, patapšnojo per ją, paglostė, padėjo ir vėl paėmė. Žalias makiažas aplink jos vandens spalvos akis ištirpo, išplito ir pasidarė labai ryškus. Su tais išdrikusiais plaukais, supančiais svetimą, nepažįstamą jos veidą, ji atrodė kaip pavargusi sirena, plūduriuojanti savo pačios nesusivokimo paviršiuje.

– Fransua... – ištarė ji tyliai.

Jam iš atminties išplaukė kažkoks juntamas prisiminimas, užtvindė dešimties sapnų, šimto senų filmų, penkiasdešimties ar tūkstančio knygų pastraipų svoriu, Fransua, vardas, kurį murmėjo palikta moteris jau besirengiančiam išeiti vyrui... Koks siaubas tie filmai. „Velnio apsėstame" buvo Marta, kuri kartojo: „Fransua... Fransua...", mirdama, atskirta nuo visų kažkokiame kambaryje, buvo jo motina, kuri paskutinį kartą „Fransua" jam pasakė Puasi ligoninėje, buvo visos tos sulaikytos ašaros, per jėgą jo suturėtos gerklėje, sugrūstos... tos nepanaudotos ašaros, pavertusios jį va tokiu sutrikusiu klounu, kartais piktu. Bet jis vis tiek nepradės verkšlenti čia, prie kelių kažkokios buvusios teatrūnės, graibančios savo senatvės lazdą. „Liaukis, – tarė jis sau, – liaukis. Ką tokį baisų tu vaidini?" Jis suėmė rankomis Munos Fogel galvą, švelniai ją pabučiavo, nušluostė ašaras, šnibždėdamas kažkokius niekus. Nepajėgė suvokti, kiek tų nesuskaičiuojamų prakeiktų kokteilių jiedu kartu išgėrė. Ropinė buvo jau tuščia. O jiedu – pasirengę verkti kaip vaikai... Ir dar liūdni vaikai, nors neturėjo tokie būti.

– Bet kas gi nutiko? – paklausė jis. – Tu paslydai?

– Man kartais nei iš šio, nei iš to truputį sušlubuoja širdis, ekstrasistolės. Beje, jos būna visiems. Tik aš žinau, kaip jos vadinasi. Širdis sustoja, ne, apsimeta sustojusi, ir pamanai, kiekvienąsyk...

Ji nusijuokė ir nunarino galvą. Ir staiga jis suprato du dalykus: pirmiausia, kad paslaptinga ir greita Munos Fogel mirtis jaunesnio už ją nepažįstamojo, jos meilužio glėbyje (arba to meilužio mirtis) – vienintelė įmanoma jų meilės istorijos baigtis. Antra, kad tai, kas vyksta tarp jųdviejų, iš tikrųjų yra „meilės istorija". Jis vėl pakėlė galvą ir nužvelgė ją su malonia nuostaba, „tarkim, nuostaba keleivio, supainiojusio laive kajutės klasę", tarė sau, ir ta mintis jį nejučia prajuokino. Ji irgi nusijuokė ir įprastai švelniai paglostė Fransua skruostą.

– Tu visas baltas, – pasakė ji, – valandėlę mane išgąsdinai. Taip išbalai...

Ji irgi žiūrėjo į jį kupina savotiško siaubo. Gal bijojo dėl jo gyvybės, kodėl gi ne? Pamiršome labiausiai apgailėtinas, dažniausias, kasdieniškiausias melodramas. Juk galiausiai meilužius išskiria ne mirtis, o autokatastrofos, koronariniai spazmai, ligos, smiltelės, staiga paverčiančios jus marmuro statula. Taip, remiantis šiuolaikine statistika, jis turėjo šansų numirti pirmas, pirmas iš jų trijų. Kaip tik to jis ir norėtų labiausiai. Labiau nei... Ne, dabar gyventi be Munos būtų nelinksma. O be Sibilės? Jis nebūtų galėjęs net pagalvoti apie tai, jokiu būdu. Bet jis juk negalėjo net pagalvoti, kad gyvens be mamos, kai buvo mažas. O vis dėlto jos jau nebuvo. Jis iš tikrųjų galvojo apie savižudybę kitą savaitę po jos mirties, bet, kad nusižudytum, norėti numirti nepakanka, dar reikia ir nebenorėti gyventi, o tai jau labai sunku: taip bodėtis gyvenimu, kur tiktai pasisuktum, kad nebeliktų ko jo prašyti.

– Klausyk, – prabilo jis, – tu nieko nebeturi išgerti? Man atrodo, kad ta ropinė išgaravo kaip sapnas... Ko gero, tai ir yra tavo ekstrasistolės.

Muna Fogel pažvelgė į jį sunerimusi.

– Tu irgi taip manai? Mano vyrui atrodė, kad aš... kad aš geriu gerokai per daug. Reikia pripažinti, kad Vokietija – tai kraštas... na, ne Vokietija, o Dortmundas... toks nuobodus kraštas. Kokio kokteilio tu norėtum?.. Kurtai!..

Ji kažkaip žaviai kviesdavo Kurtą, juolab kad jau buvai girdėjęs tą vyrą lojamai kosčiojant. Ateityje, eidamas pro šalį, Fransua visada bijos, kad jam neįkąstų.

– Aš gersiu tai, ką Kurtas mano tinkama išgerti, – atsakė jis. – Tu pietavai? Ar norėtum, kad pakviesčiau tave papietauti? Galiu pakviesti tave į pačią prašmatniausią Paryžiaus vietą, jei nori.

Ji žvelgė į jį pakerėtomis akimis, pakerėtomis to, kad jis juokauja dėl vieno dalyko, kurį ji nuogąstavo jam nepatikus. Ji nežinojo, kur tą šaunuolį Fransua Rosė, tą šaunų, rimtą, intelektualų demokratą Fransua Rosė gali nuvesti jo smulkiaburžuazinis cinizmas...

Kurtas buvo tikras žudikas! Jo kokteiliai atimdavo apetitą, sistoles daugindavo taip kaip Viešpats Dievas duoną. Ji turėtų nepasitikėti atsidavusiais vyrais: kad ir kokia būtų jų įtaka, jie – pavojingi vyrai. Ką ji žinojo apie Kurto gyvenimą, be to, kad prieš ją jis buvo be galo atsidavęs jos vyrui, iš tikrųjų, iki pat galo... „Iki pat galo? Tai normalu, – paaiškino Fransua, – juk jis neketino pabėgti, kol notaras neperskaitys..." Ką? Jis baisus! Jis? Bet juk baisūs – jie patys! Kaip ji galėjo patikėti, kad Kurtas visa širdimi atsidavė labai simpatiškam (tai liudijo nuotraukos, išstatytos vienur kitur tame bute), taigi, kad Kurtas paaukojo savo gyvenimą labai simpatiškam Munos vyrui ir net patirdavo niūrų malonumą skalbdamas jo puskojines? Ne! Ne, ne! Jei vyrams ir reikia niūrių malonumų, daug niūrių malonumų, smurtingų malonumų – ir jis netrukus pakalbės apie juos labai rimtai, – tai tik jau ne tokių.

Jis ketino rimtai su ja apie tai pakalbėti, bet ne jos vyro kambaryje. Nors pastarasis niekada nebuvo jų matęs, Fransua teikė pirmenybę draugų kambariui, „savo" kambariui, kambariui su balandžiais, be baldų, be sieninio laikrodžio ir be užuolaidų, kambariui su uždaromis langinėmis. Tas kambarys turėjo didelių tylos ir tamsos privalumų popietės meilužiams. Bet jis turėjo dar ir didelių šviesos bei ramybės privalumų vienišiems darbštuoliams. O lovą supančioje tuštumoje varganas stalas ir kėdė ne tik nevargintų akies, bet ir būtų labai patogūs vyrui, turinčiam perrašyti pjesę, prieš tai jau parašytą pjesę su būsimosios pradžia: trumpai tariant, popieriai, popieriai, popieriai visur, kur tik pažvelgsi, kuriems reikėjo vietos ir netvarkos, tvarkingos ir intymios, kokia iš prigimties yra rašytojo netvarka. Be to, vyras, kuris turi raktą kišenėje ir vietą, kur gali įeiti ir išeiti kada tik panorėjęs, – pusiau išgelbėtas vyras (vis dar kalbama, aišku, apie rašytoją), juoba jei jis žinotų, kur stovi šaldytuvas, ir nesutiktų nieko, ko nereikia, tyliuose buržua namuose, kur niekam iš jo pažįstamų net nešautų į galvą jo ieškoti. Ir dar tas vyras žinotų, kad jo šeimininkė stengtųsi nesirodyti kaip šeimininkė, kad ji beprotiškai – ar bent jau pamaldžiai – gerbtų intelektinį darbą, šeimininkė, kuri nuleistų akis sutikusi jį koridoriuje, tarsi prieš kokią šmėklą, šeimininkė, kurią jam reikėtų sugriebti už rankos ir vos ne surišti, kad ji prisimintų, jog jis – vyras, o ji – moteris.

Trumpai tariant ar pagaliau, ar atėjus laikui, kad ir kaip ten būtų, gyvenimui rikiuojant savo posakius ar jungtukus taip, kaip jis nori (sujungiamieji jungtukai, pavyzdžiui, laikui bėgant galėjo tapti sąlygos jungtukais – arba priešingai – ir tie 180 laipsnių posūkiai galėjo sukelti gyvenimo katastrofą ir pan.), šeštą valandą vakaro Munai Fogel ir Fransua Rosė tapo akivaizdu, jog yra tik viena vieta, kur jis galėtų imtis vykdyti, su visais sėkmės šansais,

jų bendrą projektą, ir tai toji pati vieta, kur jie buvo dabar: penktas aukštas Serbijos Petro I aveniu. Ir kaip daugeliui normalių žmonių, kitaip tariant, romantiškų, sentimentalių, geidulingų ir vienišų, kambarys, apšviestas saulės ar tamsus, nelygu norai, kur jų laukė lova malonumams ir stalas darbui, kitaip tariant, du daiktai, pasiruošę visokiems siautuliams, buvo žemės rojus.

XIII SKYRIUS

Pirmosios dienos prabėgo kaip sapnas. Fransua buvo labai įdomu dirbti prie to teksto, kurį jis išvertė dešimt kartų, keisdamas jo emocinį turinį, o dabar ieškojo komiškų motyvų ir nesunkiai jų rado. Nors jis beveik nematė Munos tuose namuose, kur ji galbūt ir būdavo, bet kur, norint ją prisišaukti, reikėdavo užriaumoti, vis dėlto manė, kad ji – aistringa klausytoja, ir jiedu drauge juokdavosi taip, kaip bet kuris teatro direktorius norėtų girdėti juokiantis žiūrovus iš jo juokingų pjesių. Jie juokdavosi iki iškritimo. Munai nusitrindavo visas jos „toks padorus" makiažas, o iš akių byrėdavo ašaros. Ir tai, aišku, pakerėdavo Fransua kaip rašytoją, kaip meilužį ir kaip draugą, tai būtų pakerėję bet kurį autorių. Tik kartais jį apimdavo labai silpnas ir, kaip jam atrodė, labai neteisingas išdavystės pojūtis, ypač skaitant tam tikras pastraipas, kurias jis prisiminė kaip irgi paženklintas ašarų, Sibilės ašarų, tik tai buvo ne juoko ašaros, – ašarų, kurias jis taip pat suprato ir taip pat beveik liejo drauge su ja. Ir vis dėlto buvo keista, kad juokas – toks užkrečiamas ir jusliškai padorus savo apraiškomis, o liūdesys toks nėra. Kas, kada nors kalbėdamas apie filmą arba pjesę, yra pasakęs: „Ar prisimeni, kaip mudu drauge verkėme?" Arba: „Kaip mudu nuliūdom, kai ji išėjo..." ar ką nors panašaus... Šiaip ar taip, jis nepažinojo poros, kuri girtųsi kartu išlietomis ašaromis. Ir gal kaip tik todėl Paryžiuje

iš esmės turėjo pasisekimą tik vadinamosios juokingos arba iš tikrųjų tokios pjesės. Taigi jo graužatis radosi iš kvailybės, būdingos nūdienos papročiams įvairiausiais pavidalais, – kvailybės, kurios išvengti buvo vis sunkiau ir sunkiau.

Taigi pirmojo skyriaus redagavimas buvo idiliškas – toks idiliškas, kad jis gavo suklusti. Muna buvo laimės viršūnėje, net jei to ir neafišavo: matyti, kaip jis gyvena, rodės, buvo tas pats, kas suteikti prasmę savo pačios gyvenimui, ir dėl pusiau jausminių, pusiau broliškų priežasčių jų glamonės buvo retos, dažniausiai linksmos, kartais labai švelnios ir visuomet ties riba kažkokio prisipažinimo, kurį jie padarydavo jo taip ir nesuformuluodami. Ir netgi kai kurie Munai išsprūsdavę posakiai, kai kurie mostai, kai kurie pasenę žodžiai (juk net fizinė meilė turi savo madas ir snobizmo) labiau jį sujaudindavo, negu suerzindavo. Likusį laiką jiedu kartu linksmindavosi, jie puikiai sutarė ir jėgų pusiausvyra tarp jų, jeigu taip galima pasakyti, buvo tokia akivaizdi arba tokia natūrali, kad metų skirtumas, kurį kartais išvysdavai jų veiduose ar mostuose, nekeldavo jokios nedarnos jų būtyje, jų kasdieniame gyvenime. Rodės, kad jie kartu gyvena nuo amžių amžių, kad buvo brolis ir sesuo viduramžiais, meilužiai Ben Huro laikais ar pusbroliai Laklo laikais, niekas negalėjo sudrumsti jų santykių ramybės. Išties, jei būtų dvi labai šiuolaikiškos poros, susidedančios iš dviejų Fransua, vienos Munos ir vienos Sibilės, bet kas pamanytų, kad tikroji pora, pora, kurios abi sudedamosios dalys yra vieningos ir išlaikančios pusiausvyrą, pora, kur vyras ir moteris geriausiai papildo vienas kitą, – tai Fransua ir Munos pora.

Muna laiminga, Fransua laimingas, Sibilė apsikrovusi darbais, bet laiminga dėl to, kad Fransua laimingas, rūpesčių kilo tik vargšui Bertomjė, ir jis dar nežinojo kodėl. Retkarčiais Muna

Fogel duodavo jam paskaityti dešimt–penkiolika naujosios pjesės puslapių, it kokią dovaną, ir jis jau melancholiškai susimąstydavo apie antrąjį čekį, kuris turės palikti savo draugus čekių knygelėje ir iškeliauti pas tą taip lengvabūdiškai atrodantį Fransua Rosė. „Ir visa tai toli nenuves", – pasakydavo jis sau retkarčiais niūriai, juo niūriau, kad negalėjo su niekuo pasidalyti savo nuojautomis, nes iš jo buvo išgautas pažadas laikyti tai visiškoje paslaptyje (prisiekus Maltos ordinu, kuriam, tik vienas Dievas žino kodėl, jis buvo atsidavęs).

Trojos arklys šioje istorijoje prisistatė languotojo fiato, beje, atrodančio nekaltai ir naiviai, pavidalu. Fransua nusprendė nuvežti jį į autoservisą apžiūrėti iš pagrindų (jis keistai riaumodavo išjudėdamas iš vietos, sustodamas ir netgi važiuodamas), – reikėjo sužinoti automobilių menininko nuomonę. Kai Fransua jį atsiėmė, riaumojimas buvo jau sumažėjęs ir jis pergalingai grąžino fiatą teisėtai jo savininkei Sibilei, pamiršęs po sėdyne rotatoriumi padaugintą pirmąjį pjesės naujosios versijos egzempliorių. Neverta nė sakyti, kad jis visur ieškojo to egzemplioriaus, visur, tik ne ten, kur jis buvo. Gyvenime būna tokių neraminančių hipotezių, kad protas jas apeina, stengdamasis neprisiliesti: hipotezė, kad Sibilė netikėtai, be jokio psichologinio paruošimo, aptiko pjesę, pakeistą nuo pradžios iki galo, buvo viena baisiausių.

Taigi pjesė maždaug dešimt dienų išgulėjo po fiato sėdyne ir galėjo atsitikti taip, kad kas nors ją būtų pavogęs, o dar geriau – pavogęs automobilį. Arba, ieškodamas cigaretės ar kasetės, ją galėjo aptikti pats Fransua. Bet kurgi tau, kurgi... šįkart likimas jau žengė priekin, ir jeigu pamąstysim, pačiu neįspūdingiausiu aplinkkeliu... Juk jie galėjo iš netyčių susidurti kokiame nors restorane. Arba, pakėlusi galvą, Sibilė galėjo pamatyti, kaip jos mylimasis bučiuoja blondinę penktame aukšte Serbijos Petro I

aveniu, arba kas nors galėjo jai pasakyti juos matęs. Trumpai tariant, paslaptį atskleisti galėjo padėti gebantys kalbėti ir turintys piktų kėslų žiaurūs demonai; arba kuris nors iš tų tyrų, angeliškų atsitiktinumų, plevenančių žmonių padangėje.

Ne, viskas atsiskleidė per priekinę seno languoto automobilio sėdynę po įprasčiausio automobilio remonto. Taigi tarp to pirmadienio, kai Fransua Rosė uždegė bombą, kai dagtis ėmė lėtai spragsėti po automobilio sėdyne, ir tos akimirkos, kai ji sprogo, prabėgo tik dešimt dienų, dešimt laimingų ir ramių dienų, nors ir paženklintų keliais pranašiškais įvykiais.

Tą pirmąjį pirmadienį Sibilė atvažiavo taksi į „Loti" barą, kur turėjo susitikti su amerikiečių režisieriumi Džonu Kerku, labiau išgarsėjusiu savo kino teorijomis nei savo filmais. Kerkas buvo iš tų mąstytojų, kurie siautėjo visose korporacijose ir kurie apskritai erzino ir trikdė Sibilę. Būdama perdėtai skrupulinga, ji atvyko į „Loti" beveik pusvalandžiu anksčiau ir atsisėdo bare palaukti. Priešais barą, nugara į jos staliuką sėdėjo aukštas siluetas, kurį ji atpažino ne iš karto, – taip jis pasikeitė per tuos tris mėnesius. Tas siluetas buvo Polio, buvusio jos geriausios draugės Nansi vyro, kurio ji, beje, jau mėnesį nebuvo mačiusi. Skyrybos buvo Nansi darbas, ir Sibilė nieko apie jas nežinojo, išskyrus tai, kad jos buvo šiurkščios, netgi žiaurios iš jos draugės pusės ir kad vargšas Polis, storulis Polis, tylenis Polis labai dėl to kentėjo. Ji nežinojo, kad dėl to jis netgi sublogo, ir nustebo, nes sublogti visada buvo išskirtinis jos draugės tikslas. Jis atsisuko kaip tik tą akimirką, kai Sibilė jį atpažino, o kadangi ji nebuvo nė trupučio pasikeitusi, jis šūktelėjo iš nuostabos, atsistojo ir žengė prie jos. Prieš dvidešimt metų Polis buvo labai gražus jaunuolis, toks jaunas šuo gražiu kailiu, gražių akių, su gražiais dantimis ir natūraliai linksmas, tais laikais galėjai pasakyti, kad jis riste nusirita

nuo kėdės ir šoka jos pasitikti, – toks jaunas medžioklinis šuo. Praslinkus laikui su jo natūraliu žiaurumu, galėjai pasakyti, kad jis nuslydo nuo kėdės ir nuturseno prie jos kaip senas seteris. Šiaip jau Sibilei jis niekada nepatiko arba, tiksliau pasakius, ji niekada nežiūrėjo į jį kaip į vyrą, pirmiausia ir ypač todėl, kad jis priklausė kitai ir kad Sibilės ištikimybė, irgi natūrali, neleido jai matyti to, kas priklauso kitiems. Jis atsisėdo priešais ją, jiedu abu pašūkčiojo iš nuostabos ir įprastinio džiaugsmo, apsikeitė deramais priekaištais. Ir po kelių minučių Sibilė nustebo, kad jis taip pagražėjo. Drauge su įspūdingu kilogramų skaičiumi jis prarado ir tą apatišką rezignacijos išraišką, kuri jam buvo būdinga, ir nors silpnesnis, dabar atrodė gudresnis, kandesnis ir ekstravagantiškesnis, sakytum kažkas atsivėrė tarp jo ir gyvenimo; sakytum jis staiga kažką suprato ir tas supratimas buvo jam ne nuostolingas, o priešingai. Ir vis dėlto iš to, ką ji žinojo, ir iš to, ką jis jai nejučiomis atskleidė, paaiškėjo, kad jis nebeturi nei padėties, nei pinigų, nei moters, nei vyro, nieko iš to, kas kitados sudarė jo laimę. Retkarčiais jis nusišypsodavo, nevalingai ir sykiu išties linksmai, ir ta šypsena, nors ir kažkokia tolima, atrodė visiškai nuoširdi. Trumpai tariant, tokio ji jo nepažinojo. Ji regėjo jį visą gyvenimą vaidinantį laimę ir sėkmę, netgi žmogų, pasiekusį tai, ko norėjo, tad dabar tikėjosi išvysianti jį vaidinant nelaimę, nesėkmę ir neviltį, ir štai ji mato jį atvirą, akivaizdžiai nelaimingą, be jokio pagyrūniškumo ir arogancijos. Žmonėms, įpratusiems vaidinti savo gyvenimą kaip sutartą vaidmenį (vaidinti jį net tuomet, kai jis nesuderinamas su jų puikybe), to įpročio neįveikia nei tuštybė, nei geidulingumas ir net tingumas. Ir tai žinodama Sibilė nustebo, kad tas nepažįstamas žmogus, vardu Polis, taip naujai natūralus. Nedaug jausmų, kuriuos jauti kitos lyties žmogui, tokie pastovūs kaip

abejingumas: įsigalėjusi geismo stoka praktiškai būna neįveikiama. Ir štai dabar Sibilė nusistebėjo, kad apžiūrinėja kampą tarp Polio smakro ir jo kaklo, plaukus, vaikišką jo ausų formą ir taip nuo seno išgirtas jo gražias rankas, tas dvi rankas, apie kurias ji taip ilgai girdėjo kalbant kaip apie menininko rankas, gebančias viską, kad tas nelaimėlis galiausiai tuo patikėjo. Dabar jos atrodė kaip rankos vyro, aišku, vyro menininko, dėl grakščios formos ir pirštų profilio, bet iš tikrųjų gražios, gundančios, vyriškos, – rankos vyro, negalinčio gyventi be moterų, veiklaus vyro, o tai buvo beveik stebuklas, turint galvoje, kad tas žmogus niekada nieko neveikė, o moteris veikiau padarydavo nelaimingas, nei suteikdavo joms malonumo. Pats Polis pirmą kartą gyvenime matė, kad Sibilė, kuriai jis visad bergždžiai asistavo, mato jį, ir matė, kad ji žiūri į jį įdėmiau. Galiausiai ėmė kažką apie tai vapėti, pakylėtas geismo, kurį manė jau visiškai užgesus dėl visų nesėkmių, ir tą geismą, tokį panašų į studento, galiausiai pastebėjo ir Sibilė. Jie labai greitai ir labai tyliai apsikeitė telefonų numeriais, kuriuos abu mokėjo atmintinai, ir išsiskyrė spausdami vienas kitam ranką ir nevikriai stumdydamiesi kaip nepažįstami. Jie, pažinoję vienas kitą jau dvidešimt penkerius metus, atėjo į artimiausią „Loti" barą ir atsisėdo priešingomis kryptimis išgerti ten ko nors stipresnio.

Interviu su Džonu Kerku Sibilei buvo dar košmariškesnis, negu ji baiminosi, nes šįkart ji nesiklausė nė žodžio iš to, kas jai buvo pasakojama. Užtat ji turėjo profesinę sąžinę, visiškai paklūstančią pareigai. Šitas susitikimas, kuris kitomis aplinkybėmis galėjo turėti pasekmių, neturėjo jokių, nes įvykiai vijo vienas kitą, ir Polis čia buvo niekuo dėtas. Vis dėlto tai įbaugino Sibilę kur kas labiau, negu pralinksmino. Pirmą kartą nuo tada, kai ji įsimylėjo Fransua, vyras ją sujaudino, negana to, tai buvo

senas draugas, kurio atžvilgiu ji neturėjo jokių iliuzijų. Pirmą kartą vyras ją sujaudino ir paliko visą valandą negalinčią galvoti apie nieką kitą, tik apie jį. Be to, labai keistas, juokingas jos pasakojimas Fransua vakare apie tą pavėluotą meilę iš pirmo žvilgsnio turėjo sukelti nerimą ir jam. Bet jis tik nuramino ją, net truputį palengvino jau apsunkusią sąžinę. Abu linksmai iš to pasijuokė, nes Sibilė pasakojo puikiai, ir jie ilgai prisiminė, ir vienas, ir kitas, tą beprotišką juoką, kai kirto Seną su visais atvirais langais, besiplaikstančiais vėjyje plaukais, purtomi ant sėdynių, viena kurių slėpė bombą.

Jiedu išsiskyrė gana anksti, nes buvo Velykos, ir kai kurie iš Sibilės šeimynykščių kiekvienąsyk per jas suvažiuodavo į Puatjė, į tuos tokius mielus, iščiustytus namus, kuriuos nupirko jų tėvas. Ten buvo bėgama, kai ištikdavo kokia nors nenumatyta didelė nelaimė arba krikštynos, vestuvės, skyrybos. Fransua, neturinčiam jokio giminės nei medžio šešėlio sau už nugaros, Sibilės „Lapijos prieglobstis" atrodė tokia neteisinga privilegija. Tasai pailgas namas kaime, apsuptas rausvo ir geltono peizažo, visada primindavo Sibilei jos kilmę. (Nors ji ir gimė Prahoje.) Tai buvo vietovė tokiu pavadinimu už 250 kilometrų nuo Paryžiaus, už 200 kilometrų nuo jūros, vieta, saugojusi juos nuo vaikystės, ją ir jos brolius, pusbrolius, ją ir jos tėvus, nes virš to pailgo žalios žemės ruožo, po tuo neperžvelgiamu mėlynu dangumi niekada neblykstelėdavo nemalonus Paryžiaus atšvaitas. Todėl, kai paprasčiausiai pakėlęs savo lagaminą vyresnysis jos brolis Didjė ištraukė iš po priekinės sėdynės kvadratinį plokščią paketą, Sibilė nė kiek nenustebo, tik tą trumpą akimirksnį, kai atpažino Fransua rašyseną ir dar... Jis netvarkingai pamiršo automobilyje savo popierius, kaip pamiršta ir visur kitur, namuose ir kavinėse. Tikriausiai jam jų prireiks ir teks juos nugabenti greičiausiu

traukiniu arba nusiųsti faksu – ar šitame ramiame kampelyje jau esama fakso? Šiaip ar taip, Fransua buvo čionai atvykęs, Fransua, kartais toks gyvas ir toks neramus, buvo atkeliavęs iki šitų ramių pelkynių pabūti tarp apsnūdusių galvijų, kurių mūkimas vos tesudrumsdavo nakties ramybę.

Didjė, Sibilės brolis, nešantis jos lagaminą, stumtelėjo vartus. Abu žengė vienodu žingsniu per kiemo žvyrą. Kairėje rankoje ji laikė patamsyje iš fiato ištrauktus popierius. Geltonas svetainės ir prieangio šviesas jie priėjo kaip visuomet kupini to saugumo, įprastumo ir nekalto švelnumo jausmo, kurį sužadina vaikystės kaimas. Jeigu ji būtų žinojusi, jei tik ji būtų žinojusi, būtų numetusi tuos lapus ant žemės, suplėšiusi juos, sudeginusi, sutrypusi, nes jie griovė ir dar ilgai griaus, su tuo savo tokiu klasikiniu formatu ir kabalistiniais ženklais, jie griaus visą šitų kaimo namų laimę ir nebaudžiamumą.

Bet prieš tai dar buvo džiaugsmo šūksniai, atpažinimo šūksniai, dviprasmiški šeimynykščių juokeliai, jai išsaugoti torto gabalai ir, jai atsigulus į tą didžiulę lovą, kur ji visada miegodavo viena, pažįstamas ir nepasikeitęs lapų, braižančių langines, šnarėjimas. Tie medžiai ir tos langinės nuo neatmenamų laikų kaudavosi amžinoje dvikovoje, kurią šunų letenos skanduodavo ant žvyro, o kiek toliau, ant kelio, už kelių kilometrų, paslapčia, – rūke paskendęs pasiklydusio automobilio signalo gausmas. Ji užmigo gan greitai, nuvargusi per visą dieną nuo kelionės, nuo kratymosi fiate, valandėlę pasvarsčiusi, skaityti ar neskaityti tuos puslapius, padėtus ant rašomojo stalo jos kambaryje. Dvejojo tol, kol nugalėjo tinginys, nes dažnai atsitinka taip, kad tinginys būna mums geresnis ir švelnesnis už jėgų antplūdį ir smalsumą. Kad ir kaip ten buvo, Sibilė užmigo, veidą užsidengusi sulenkta alkūne, visa esybe sapnuodama Fransua Rosė.

Tuo pat metu, tik už 250 kilometrų šiauriau, Paryžiuje, jos sapnų Fransua gulėjo priešais atviras duris į balkoną ant didelio persiško kilimo, kitaip tariant, kilimo, į kurio kiekvieną mazgą, kiekvieną atspalvį, kiekvieną rantą buvo įdėta daug pastangų, kuris buvo surištas kažkokios kito šimtmečio moters rankų. Ant labai gražaus kilimo, pilkų, rausvų ir violetinių atspalvių, nežmoniško brangumo kilimo, nupirkto už neproporcingą pelną, gautą Helmuto Fogelio, velionio to kilimo savininkės vyro. O ši, išsidriekusi šalia savo meilužio, kruopščiai skaičiavo žvaigždes pro aukštas balkono duris ir tyrė jų ryškumą – šįkart jos buvo ryškesnės ir grėsmingesnės nei paprastai virš šito miesto. Dažniausiai dūmai, oro tarša, kokie nors netikėti atmosferos reiškiniai kliudydavo joms sušvytėti visa išgale ir dar primindavo praeiviui baimę, susižavėjimą ar aistrą, kurias jos įteigdavo kitoms kartoms. Šįvakar jų buvo ne tik gausybė – jos buvo gražios ir jaudinančios, ir Fransua Rosė bergždžiai mėgino prisiminti dvi mokykloje išmoktas Viktoro Hugo eilutes, neprisiversdamas įtempti atminties:

Ir Ruta klausė savęs...
Pravėrusi pusiau nejudrias akis...
Koks Dievas, koks amžinosios vasaros šienpjovys
Išeidamas atsainiai nusviedė
Tą aukso pjautuvą į žvaigždėtą pievą

Būna valanda, akimirka – toji pati, – kai daugelis žmonių pasiduoda žvaigždžių gundymui. Jie pakelia galvą, ją atkragina, norėdami į jas pasižiūrėti. Ypač rugpjūčio mėnesį, kai jomis lyja be perstogės, kai šilta, kai visa žemė kvepia ir informuoti žmonės jas vadina meteoritais, beveik stebėdamiesi rytais, kad

savo pievose nerado įrašytų jų formų ar nuolaužų. Tas tariamo žinojimo ir skystos poezijos kratinys visados žavėdavo Fransua protą, ir jam buvo linksma, kad tos gulinčios šalia jo moters, tos tokios ramios ir tokios švelnios Munos nebestebina beprotiškos jų trajektorijos virš jos galvos. Viena žvaigždė lengvabūdiškai perkirto dangų pusiau tarp Invalidų ir Monmartro ir gražiai šoktelėjusi užgeso. Pasirėmęs alkūne, Fransua pasisuko į Muną prietemoje, kurią suteikė gražus šalia jų pastatytas šviestuvas: jos profilis buvo truputį nerealistiškas, toks 1944 metų kino profilis, kurį jis, beje, bergždžiai mėgino apibūdinti. Jis niekad negalvojo apie jos amžių, veikiau jau apie tai, kas tą amžių supo; ir kas (kad ir kaip keista) jam atrodė veikiau privalumas nei netektis.

– Tu nebijai viso to? – paklausė jis. – Tų kylančių ir krintančių žvaigždžių, tų patekančių žvaigždžių?

– Bet jos juk visada tos pačios, – atsakė ji. – Yra tokių, kurios miršta, žinau, kurios užgęsta, bet kitos čia – nuo amžių amžių, jos mūsų žvaigždės ar beveik mūsų...

Jis sumirksėjo, vėl atvirto aukštielninkas ir viduje nusijuokė. Toks moteriškas refleksas nusiraminti dėl to, kad tas pats daiktas, regis, tau priklauso, regis, yra tas pats, regis, nesikeičia. O vis dėlto buvo tiek santuokų, sužlugusių per tokius įspūdžius, tiek gyvenimų, nusiritusių per juos į nuobodulį, beprotybę ar sumaištį. Buvo menininkų, sukūrusių savo kūrinius dėl to, kad buvo neįmanoma tų įspūdžių ištverti: Šumanas... O kas dar?.. Jis neketina skaityti paskaitos apie literatūrą šįvakar... Jis nuleido akis. Abu vilkėjo lengvomis kelnėmis, buvo basi ir parankėje turėjo po taurę, o atviras langas jiems siūlė visus reginius to dangaus skliauto, tikriausiai panašaus į kito pasaulio dangaus skliautą. Jam viskas atrodė išties priimtina šįvakar, viskas, išskyrus garsųjį laiko susitraukimą, priverčiantį tave laikyti

praeitį dabartimi ar ateitį užmarštimi. Jis nenorėjo, jis niekada nenorėdavo kalbėti apie tai, apie savo proto nukrypimus, jokiai moteriai ir kartais sudvejodavo, ar tai ne jo mačistiško kvailumo požymis.

Jis pasisuko į Muną, į jos petį, lūpomis paieškojo jos kaklo, tų kvepalų aromato, tokio slaptingo aromato ant šios tokios nepavojingos moters. Buvo jau po vidurnakčio. Tą valandą Sibilė tikriausiai jau ramiai miega dideliame vaikų kambaryje, kur vieną dieną jam buvo suteikta privilegija užmesti akį. Ji tikriausiai įsivaizduoja jį gulintį skersai jų lovą Monparnaso bulvare tarp dviejų tylių kiemų. Ir vis dėlto tose dviejose vizijose jis neįžvelgė jokio melo. Jos nebuvo supriešintos, jos buvo tik išskirtos.

– Iš ko tas megztinis? – paklausė jis.

Pilkai mėlynas Munos megztinis atrodė numegztas iš paukščio plunksnų, pienių pūkų, katino plaukų, šiaip ar taip, iš tokios lengvos medžiagos, kad ji jam net nebuvo žinoma.

– Jis iš?.. – prabilo ji. – Nežinau, iš ko jis.

– Jis žvėriškai brangus?

– O taip!

Ir tada jis pakeitė pokalbio temą, nes tai buvo vienintelis būdas pakalbėti su ja apie Sibilę: pasiteirauti, kas jai suteiktų malonumą. „Toks nykštukinis Svanas", – apibūdino jis save.

Skardus ropinės, atsitrenkusios į taurę, skimbtelėjimas nutraukė nesibaigiantį nerimą keliantį dialogą, gožą fortepijono ir violončelės, susiginčijusių dėl Bethoveno. Muna turėjo daug plokštelių, daug operų (nes ji norėjo tapti operos dainininke), daug klasikinės muzikos, kurių vienos kitos vokas buvo net neatplėštas, keletą šopenų, keletą štrausų, regis, jai gerai žinomų, ir senų operečių, kurias Muna, atrodė, stengėsi paslėpti jam jų beieškant. Valsai, polkos, baliai, muzika, paprasta ir sykiu dvi-

prasmiška, pakylėta ar ilgesinga, muzika, visuomet įmanoma groti kitu tempu.

Kilimu perbėgo šaltas netikėtas vėjo gūsis, Muna suvirpėjo ir prisiglaudė prie jo. Ranka pagraibęs jai už nugaros, jis pasisiekė minėtojo megztinio ir uždėjo jį jai ant pečių, nors žinojo, kad tai bergždžia. Jai jau seniai buvo šalta: per daug laiko praėjo nuo tada, kai ją šildė alkoholis, tik alkoholis. Alkoholis arba jis pats, gal retkarčiais. Ji gyveno ar kvėpavo kitur, net jeigu ir mylėjo jį labiau, nei buvo numatyta. Muna... vargšė Muna, prasto režisieriaus stingiu žingsniu įvesta į būties komediją. Muna, kuri norėjo mylėti, gerti ir dainuoti, kaip Štrauso kūriniuose, o pasiliko viena su alkoholiu, *comme il faut*, ir vis dėlto įsimylėjusi jį be jokios rimtos priežasties. O jam prireikė šitiek laiko, kad tai suvoktų! Gal dėl to, kad jie vienas kitam nemelavo, nevaidino komedijos ir nevertė niekuo tikėti. Jie iš tikrųjų vienas kitam patiko, to net neįsivaizduodami ir sau to nepasakę, nes ji niekada nieko jo neprašė, tik bendradarbiauti statant tą pjesę, kuri priklausė kitai, kaip ir jis pats. Ir vis dėlto jis jautėsi negalįs jai pasakyti ar net pagalvoti, kad šitai baigėsi. Kaip pasakyti „šitai baigėsi" apie kažką, kas nė nebuvo numatyta ilgai tverti ir netgi neprasidėjo? Gal tas ir vieno, ir kito negebėjimas prabilti būsimuoju laiku, nors vieną kartą, ir buvo didžiausia jų istorijos prabanga, didžiausias žavesys, vienintelė galimybė ir sykiu tikras natūralumas. Nei atostogos, nei kelionės, nei planų kūrimas niekada nebuvo atėję į galvą nei vienam, nei kitam. Vienintelė jų ateitis buvo tokia plūduriuojanti teatro istorija, jiems nepriklausanti ir *a priori* niekada nepriklausysianti. Ir vis dėlto tai buvo vienintelis konkretus dalykas, apie kurį jie kalbėjo abu: kai kalba užeidavo apie politiką, ji klausydavosi jo, kai apie poeziją, ji jam atitardavo – ji sąmoningai nesigyrė geresne atmintimi. Buvo keista, kad jie dar nenumirė

iš nuobodulio, bet dabartis ir natūralumas keistai juos susiejo pusiau šeimyniniais, pusiau jusliniais ryšiais, įpročių nebuvimo įpročiu, kurį tik ji viena iš visų jo pažįstamų moterų gebėjo įdiegti. Ir gal visų pirma ir labiausiai alkoholis ir palaidi jo saitai padėjo išsaugoti tą nuotolį, kurio reikėjo jų širdims. Ak, kaip buvo lengva, kaip buvo patogu supaprastinti Muną iki tokios paplitusios, tokios išsiblaškėliškai užmaskuotos ir tokios natūralios tendencijos – bet kokių reikalavimų, bet kokios meilės ir traukos stokos, net jeigu Fransua kartais kiaurą valandą stebėdavo tame veide, paženklintame ir vaikiškame, kančią ir stygių; ir net jeigu toji valanda visuomet praslinkdavo bergždžiai.

Ir buvo dar ta afektacija, ta amžina elegancija, tas smulkmeniškas rūpinimasis, kaip ji atrodo žiūrint jo akimis, dėl kurio jis kartais jausdavosi atsakingas, pagarbus ir su kaupu patenkintas. Jis sušnabždėjo: „Ar tu gerai jautiesi?..", bet be jokios vilties, ir vienu spūstelėjimu pakeitė plokštelę, net nepažvelgęs, ką uždėjo vietoj jos. Juk jis nemėgo greitinti malonumų, kad ir kokie jie būtų: jis mėgo atpažinti muziką iš pirmųjų gaidų, palaukti kitų gaidų ir kartais pakentėti tris minutes, kurios jo nežavėdavo, – mat jo jau laukdavo tolesnis dėmesio ir malonumo proveržis. Jis buvo pernelyg tingus, nemėgo tam tikrų pabrėžtų momentų mene arba gyvenime kaip privalomų akivaizdybių. Jis buvo pernelyg tingus arba, priešingai, pernelyg užsidegęs.

– Ne, – atsakė mieguistas balsas jam ant peties, tamsoje, kur pirmame plane viskas buvo pačiam žydėjime, kur žvaigždės džiūgavo ir ana ten, Paryžiaus danguje, švysčiojo miesto šviesos. – Ne, aš nesijaučiu gerai. Aš per daug išgėriau, aš per ilgai gyvenau, aš...

– ...Tu per mažai mane myli, – pasakė jis, kad sukliudytų jai save pažeminti, pirmą kartą pajutęs ją pasiruošusią tai padaryti.

– ...O ne! – pasakė ji vis dar truputį dusdama. – Tai prasidėjo tame koridoriuje, kur tu su Sibile stabtelėjai, supranti? Tu pasilenkei virš jos, toks ryžtingas, o ji tokia graži, tokia tau atsidavusi... Taigi... nuo tada aš mylėjau tave vis labiau sulig kiekviena diena, tu tai žinai...

Bet jis jos nesiklausė, jis jos negirdėjo. Jį ištiko keistas vingiuotas raumenų spazmas ties ausim ir, rodės, truktelėjo jo galvą kairėn, o širdį – kiton pusėn. Ir jis išgirdo savyje balsą sakant: „Sibile... O Viešpatie, ką aš padariau?.. Aš netekau Sibilės... Aš netekau jos!.. Ką aš padariau, kad prarasčiau Sibilę, kuri mane mylėjo?..“

Lyg būtų žinojęs...

XIV SKYRIUS

Pirmasis veiksmas prasidėjo tuo pačiu sakiniu, kurį ji prisiminė tiksliai: „Ką tu veiki tokiu metu šituose tuščiuose laukuose? Ieškai ko nors? Ar neieškai nieko?" Štai taip. Visa kita buvo kitaip, bet artima tam, ir galėjo prajuokinti arba išspausti atodūsį. Tas kvailys, klaidžiojantis nuo pat aušros po savo žemes ir nežinantis, ko ten ieško, ir buvo tas personažas, kurį jai testamentu paliko jaunasis Antonas iš jos gimtosios Prahos.

Visa bėda, kad jis rašė toliau tą savo pjesę jaudinamai ir juokingai, bet jos neužbaigė ir patikėjo jai, Sibilei, perteikti jos jausmų gamą. Trečiasis vagis, kitas žmogus, padarė ją juokingą ir labai pagaulią; ir tas kažkas buvo jos meilužis, jos artimasis, jos ištikimas tarnas, jos draugas, jos brolis, jos mylimasis ir globėjas, jos demonas ir jos vadovas, jos malonumas ir jos rūpestis; ir štai tas kažkas tapo jai priešybe visa ko, kuo ji visada tikėjo ir ką svajojo galvodama apie jį. Ašaros nederėjo prie Sibilės Delrė. Bet, atsirėmusi į langą, verkdama, ji vis skaitė ir skaitė iš naujo tą iš čekų kalbos išverstą tekstą, kuris jai buvo paliktas testamentu. Iš lėto vertė puslapius ir kartais ašaros ištirpdydavo žodį arba du; dar blogiau, jos lašėjo ant raudonu pieštuku akivaizdžiai moters ranka parašytų pastabų pačiame vertimo tekste, ta moters ranka, kurią Sibilė galėjo nupiešti iš atminties ir kurią ji žinojo esant Munos Fogel ranką. Vadinasi, pastarąsias paslaptingas

popietes jis praleido jos namuose, lindėdamas jos lovoje ar tarp tų puslapių – nebuvo jokio skirtumo, puslapiai buvo net blogiau, galvojant apie vyrą, mylintį literatūrą. Muna Fogel... būtent tuo vardu buvo moteris, kurios amžių jis su tam tikra vulgarumo doze paminėjo iš pat pradžių. Beje, tos intrigos nieku gyvu negalėjo būti Munos Fogel, tai buvo Fransua intrigos. Fransua, su kuriuo Sibilė gyveno nuo tada, kai, regis, pamilo vyrus ar gyvenimą, ar metro, ar gamtą, ar Paryžių, ar literatūrą.

Sibilė pajuto, kad gyvenimas kažkaip sustojo, kažkaip taip, jog pasendino ją visiems laikams ir paliko tokia elgeta ar psichopate, panašia į vieną iš tų nelaimingų moterų, kurių ji Paryžiuje pažinojo daugybę, vieną iš tų kvaištelėjusių moterų, tokia begėde Nansi, moterimi be meilės, gal karjeriste ar intrigante, ar moterimi, kuriai rūpi sėkmė, kokia ji niekada nebuvo ir nė akimirkos savęs nelaikė, nes buvo Fransua ir tas masinantis pavojus, kuris dėl jo amžinai kabėdavo jai virš galvos. Ak! Nekilo nė minties, kad reikia susigrąžinti Fransua, net jei ir buvo toks Fransua stilius, kurį ji visuomet galėjo susigrąžinti... Bet ji mylėjo kitą. O tas kitas antrininko neturėjo.

Ne, nebus dviejų to spektaklio premjerų. Nebus nei juokingos, nei liūdnos nepažįstamo jauno čeko pjesės versijos. Nebus net dviejų priešingų tos pačios istorijos versijų kritikos dueto, liaupsinančio ir satyriško. Ji nusiųs tą pjesę vienam bičiuliui čekui, ir jis iškart padarys iš jos tai, ką panorės, ir tikriausiai ne vodevilį. Pati ji prie jos nebesilies. Sibilė pravirko ir, atsirėmusi į langą, ėmė graužti nagus, lyg būtų penkiolikmetė.

Fransua tris kartus paskambino į namus kaime, iš atsakymo suprato, kad Sibilė perskaitė adaptuotą pjesę, ir iš karto suprato, kur buvo nukišęs tuos prakeiktus pataisymus ir aplanką. Vėl išvydo save kišantį tuos puslapius po sėdyne, susirūpinusį dėl

savo išsiblaškymo ir prisiekiantį sau pamąstyti apie tai rytoj ryte, nes rankose laikė žurnalus, drabužius, atsiimtus iš valyklos Sibilės prašymu, ir kelis autoservise gautus daiktus. Jis juk buvo toks apsikrovęs, prisiminė nustėręs ir savotiškai savęs gailėdamasis. Jis juk buvo tik nelaimingas dvikojis padaras! O kartu tas, kuriam entuziazmo kupinas Bertomjė pasiūlė surengti vakarienę tą savaitę drauge su Sibile, tas, kuris įsivaizdavo visa tai kupinas optimizmo, tas, kuris „regėjo" save vakarėlyje, nelyginant viename iš tų idiotiškų per televiziją rodomų optimistiškų serialų, taigi tas, kuris regėjo save tiesiant su šypsena naująjį, pagaliau nepriekaištingą rankraštį ir klausiant Sibilę: „Ar nenori perskaityti tų kelių eilučių, kurias aš prirašiau, ir pasakyti, ką apie jas manai?.."; „Mat aš jas rašiau, užuot dirbęs savo leidykloje, mudu nusipirkome automobilį ir grąžinome kai kurias skolas padedami tų paslaptingų darbų, kuriuos aš dirbau pas teatro direktorę, kartais net jos lovoje." Ak, koks idiotas, koks pretenzingas idiotas jis kartais būdavo!..

Jis prisiminė nupirkęs pernelyg brangių ir menkų dovanų Munai, kankinamas gėdos, skrupulų, beveik garbės jausmo. „Ne, bent jau apie šitai Sibilė nežinojo! Ji negalėjo žinoti apie Muną..." Jis atsiduso, pamėgino pasakyti sau „aš kvėpuoju", bet nuo to jam geriau netapo. Sibilė jau niekino jį kaip melagį, apsimetėlį, netikusį draugą, manipuliatorių ir nepažįstamųjų bendrininką... Ir net jei iš pradžių jis darė visa tai, kad nupirktų jai fiatą, kurio jinai norėjo, tai nieko nekeitė.

Ji grįžo pavėlavusi keturias dienas, neįspėjusi jo, ir jis ją rado Monparnaso bulvaro namuose, namuose, kurie pasidarė nepaaiškinamai apleisti per tokį trumpą laiką. Fransua nebegalėjo ten būti. Jis ateidavo įprastu metu, penkioliktą, devynioliktą

valandą, ir laukdavo atsigulęs ant lovos tol, kol nuspręsdavo, kad ji tikrai nebeateis. Apie vidurnaktį išeidavo pas Muną, kuriai tapo ir liko labai švelnus, truputį apatiškas, ne visai toks, koks būdavo, kai mylėdavosi su ja kas vakarą, net ir tuomet, kai jai retkarčiais murmėdavo: „Ša ša...", lyg ji būtų ką nors pasakiusi ar besakanti. Bet ji nieko nesakė. Ji pati grįždavo apie šeštą vakaro, irgi laukdavo jo, sustingusi priešais televizorių, apsupta įvairiausių ropinių, Kurtui sukiojantis virtuvėje. Tikrai girtą jis ją rado tik vieną kartą, bet tada ji nuėjo į savo kambarį, ir jis gavo miegoti vienas skersai lovą kambaryje su balandžiais. Jam atrodė, kad įvyko be galo daug dalykų, kad daug sprendimų buvo priimta neatšaukiamai, bet jis čia buvo niekuo dėtas, kaip ir Muna, kaip net gražioji Sibilė ten savo kaime. Paryžius spindėjo ar buvo merkiamas lietaus, nelygu rudens atsitiktinumai.

Kai jis ją rado namie ketvirtą dieną, iš pradžių pamatė fiatą ir apstulbo, sakytum tas automobilis turėjo dingti. Šįkart jis buvo paskyręs pasimatymą Munai mieste, jiedu pavakarieniavo, ir iš pradžių jam pasirodė, kad jis pateko į pinkles. Galiausiai jis įžengė į vidų, pamatė stovinčią Sibilę, tvarkančią savo drabužius, ir iš karto prisiminė, kad niekada iš tikrųjų nemylėjo jokios kitos moters, tik ją, ir tai buvo kaip atsikartojanti, bet juo tikresnė akivaizdybė. Ir tuo pačiu metu jo košmarai, jo gyvenimo be jos tas pastarąsias keturias dienas regėjimai jam pasirodė kaip kliedesiai, iliuzinės bėdos. Jis matė ją taip puikiai... jis pažinojo ją taip puikiai: jos žvilgsnį, mažytį randą prie smilkinio, tą liekną gyvą kūną, tas tokias karštas, tokias gaivias lūpas, tą tvirtą kaklą, visa tai, kas priklausė jam, ką jis užkariavo, apgynė, saugojo ir globojo beveik visą savo gyvenimą ir, kaip jam atrodė, turėjo saugoti ir globoti visą likusį gyvenimą.

Jis žengė žingsnį jos link, bet ji nekrustelėjo. „Graži, iš tikrųjų graži, – tarė jis sau, – iš tikrųjų mano." Ir tuo metu mintis, kad jų praeitis, akimirkos, kurias jie praleido drauge, jų meilė, tokia švelni, tokia smurtinga, galėtų būti sunaikinta ar pažeminta dėl kažko, įvykio ar žmogaus, pasidarė tokia žiauri, tokia neįtikėtina, kad valandėlę jis buvo jos nuramintas. Jis kvailai nusišypsojo Sibilei, tiestelėjo ranką ir leido jai nukristi.

Ji buvo taip įpratusi visada matyti visa, kas jo geriausia, viską pakreipti jo naudai, viską jam sutvarkyti, kad, kaip atsitinka kai kurioms moterims, jos sielvartas ją paveikė kaip teisingumas su visomis teisingumo teisėmis ir žiaurumais. Staiga jai ėmė patikti jį niekinti, neapkęsti, daryti pakeliamą, logišką tą išsiskyrimą, kurį ji regėjo kaip nenumaldomą. Jis save regėjo kaip apgaviką, o jai jis atrodė bailys. Labai pavojinga apsirikti dėl kito žmogaus nepasitenkinimo. Ji pamiršo Muną, ji galvojo tik apie Antoną ir tą pjesę, apie tuos teatro žmones, užsislėpusius drauge su juo, kad ją apgautų ir išduotų mirusio žmogaus tekstą. Ji siekė dramos, nes gyveno vieną iš jų, kuri vadinosi sielvartas arba nusivylimas. Ji neturėjo nieko bendro su ta apgavystės, vodevilio istorija, kuri juos pažemino, kuri pažemino bent jau jį, gal dėl Munos amžiaus, nors ji apie tai negalvojo. O jam Muna buvo nusižengimo, jo geismo, jo melų ir trumpo pavojaus objektas, trumpai tariant, tokia gali būti bet kuri varžovė.

Tik va, Sibilei, kuri negalėjo bijoti moters, beveik dvidešimt metų už ją vyresnės, tai aiškiai buvo dar vienas Fransua manevras, būdas įgyti paramą tos vargšės moters, kurios patrauklumo moteriškai negalėjo suprasti jokia kita moteris. Ji jos ne tik kad nebijojo, ji jos beveik gailėjo. Ir kai Fransua pasakė jai: „Bet tu žinai, aš myliu tik tave... Aš visada mylėjau tik tave...", seksualumas ir ištikimybė Sibilei pasirodė daug mažiau svarbūs negu

jam. Ji pažvelgė į jį susierzinusi, arogantiškai. Žinoma, kad tik ją! Ją, Sibilę, bet dar pinigus ir valdžią, ir pasisekimą, ir visus tuos kompromisus, užtraukiamus viso to tam tikroje aplinkoje, kurios jie visad vengė. Taigi jie išsiskyrė sulig nesusipratimu, kaip prieš metus sulig nesusipratimu jau buvo pradėję skirtis.

Ji krovėsi daiktus, jis turėjo laiko atidaryti stalčių, parodyti jai sutartį ir pasakyti užsikirsdamas: „Čia – tavo namai." Šiaip jau ji būtų sudvejojusi, bet dabar tik pagalvojo, kad jis žinos, kur kreiptis.

– Sibile, – ištarė jis, ir ji žiūrėjo, kaip jis išeina ašarų pritvinkusiomis akimis. Bet tai jau buvo ne tas pats, kuris žiūrėjo į tą pačią. Jis klupdamas nubėgo.

Kiek vėliau jis paskambino Munai ir pasakė jai, kad jaučiasi nekaip, bet užsuks pas ją rytoj. Naktis prastame viešbutyje prie Eliziejaus Laukų buvo klaiki. Jis mintyse perkratinėjo jų istoriją, jų istorijos stoką, negalėdamas nieko iš jos išpešti nei už, nei prieš save, nei už, nei prieš Muną, nei už, nei prieš Sibilę.

Pas Muną atėjo numatytą valandą. Ten rado jos raštelį, kad ji negalinti dabar niekuo jam padėti, kad turinti išvažiuoti pailsėti ir pasigydyti į kurortą jam nežinomoje Vokietijos provincijoje ir kad jie pasimatysią, kai ji sugrįš, jei jis norės. Ji sugrįšianti apie kovo dvidešimtą, šiandien buvo kovo pirma. Jis turėjo marias laiko ją pamiršti arba jos laukti, kaip turėjo marias laiko pamiršti Sibilę arba jos laukti. Šiaip ar taip, marias laiko kentėti.

Françoise Sagan
Pasiklydęs veidrodis

Iš prancūzų kalbos vertė
Violeta Tauragienė

Serijos apipavidalinimo idėjos autorė
Agnė Dautartaitė-Krutulienė

Viršelio dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrida Juozapaitytė

Tiražas 2 000 egz.

Išleido UAB „Baltų lankų leidyba"
Palangos g. 4, LT-01402 Vilnius
leidykla@baltoslankos.lt
www.baltoslankos.lt

Spausdino UAB „Spindulio spaustuvė"
Vakarinis aplinkkelis 24, LT–48184 Kaunas

Žurnalistė Sibilė ir jos vyras Fransua, atėję į susitikimą su Operos teatro vadovais aptarti savo verstos čekų autoriaus pjesės pastatymo, skuba teatro koridorių labirintu... Idiliška pora, daranti karjerą Paryžiaus literatūros bei teatro pasaulyje ir besididžiuojanti savo neblėstančia meile, sustoja priešais didelį romantišką veidrodį. Jaudulingas poros – dailios šviesiaplaukės ir ją apkabinusio aukšto vyro – atspindys sužadina Fransua geismą, o kažkas lyg tyčia tą akimirką užgesina šviesą...

Susitikimas su teatro savininkais, Anri Bertomjė ir buvusia aktore Muna Fogel, turtingo pramonininko našle, neseniai grįžusia į Paryžių, Fransua ir Sibilę nuvilia: Muna galvoja apie kitokią pjesės interpretaciją, pataikaujančią publikos skoniui... Bet Fransua nepraranda vilties ir vėl susitinka su ekstravagantiškąja Muna, dvidešimt metų vyresne už jo žmoną, šįkart akis į akį...

Moteris, kad ir kokia ji būtų protinga, partnerio aistrą laiko įrodymu, jog jis neturi kitų pagundų: toji aistra, anot jos, rodo, kad ji – vienintelė. Jis pernelyg gerai žinojo, kad tas refleksas apgaulingas, tad jį stebino amžinas visuotinis jo meilužių klydimas šiuo atžvilgiu...

Pasiklydęs veidrodis – paskutinis garsiosios prancūzų rašytojos Françoise'os Sagan (Fransuazos Sagan) romanas, laikomas jos, kaip romanistės, kūrybos viršūne. Kūrinys dvelkia nostalgija, elegancija ir pasakoja apie meilę ir ištikimybę mylimam žmogui bei savo principams.